

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

ORTAOKUL DİN KÜLTÜRÜ VE AHLÂK BİLGİSİ
DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI İLE TEMEL DİNİ
BİLGİLER DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMININ
KARŞILAŞTIRILMASI

Murat ARSLANDAĞI

Danışman
Doç. Dr. Bülent ÇELİKEL

İZMİR – 2015

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “**Ortaokul Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Dersi Öğretim Programı ile Temel Dinî Bilgiler Dersi Öğretim Programının Karşılaştırılması**” adlı çalışmanın tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

... / ... / 2015

Murat ARSLANDAĞI

İmza

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Ortaokul Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Dersi Öğretim Programı ile Temel Dinî Bilgiler Dersi Öğretim Programının Karşılaştırılması

Murat ARSLANDAĞI

Dokuz Eylül Üniversitesi

Sosyal Bilimleri Enstitüsü

Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı

Felsefe ve Din Bilimleri Programı

Ülkemizdeki din eğitimi ve öğretimi tarihi süreç içerisinde bazı evrelerden geçerek gelişmiştir. Örneğin ortaokul müfredat programlarında 1927 yılına kadar normal program içinde yer alan din dersi, 1956-1982 yılları arasında 25 yıl süre ile seçmeli olarak okutulmuştur. 1982-1983 eğitim öğretim yılına gelindiğinde ise din dersi ile ahlâk dersi birleştirilmiş, Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi adını almış ve zorunlu hale getirilmiştir. 1982 Anayasasına göre de din eğitimi her vatandaşın sahip olduğu, devletin gözetimi ve denetimi altında yerine getirilmesi gereken sosyal bir hak olarak ilk ve ortaöğretim kurumlarında okutulan zorunlu dersler arasında yerini almıştır. Günümüzde Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersi ilkokul 4. sınıf ve ortaokul 5, 6, 7 ve 8.sınıflarda haftada 2 saat; lise 9, 10, 11 ve 12.sınıflarda ise haftada 1 saat zorunlu olarak okutulmaktadır.

Ülkemizde örgün din eğitimi alanında 2012 yılında önemli gelişmeler yaşanmıştır. Bunun en somut örneği 2012-2013 eğitim-öğretim yılından itibaren ortaokul ve liselerde zorunlu olarak okutulan Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersinin yanında, “Kur’ân-ı Kerim, Hz. Muhammed’in Hayatı ve Temel Dinî Bilgiler” gibi din derslerinin seçmeli dersler arasına alınmasıdır. Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersi “İnanç, İbâdet, Hz. Muhammed, Kur’ân ve Yorumu, Ahlâk, Din ve Kültür”den oluşan altı öğrenme alanı üzerine yapılandırılmıştır. Temel Dinî Bilgiler dersinin ise ayrı öğrenme alanları olmamakla birlikte İslâm I dersi: “İslâm’a Giriş, İslâm’a Göre Yaratılış, İman’ın Şartları, İslâm’ın Beş

Temeli, İslâm’a Göre İyilik ve İslâm’a Göre Sorumluluklarımız” üniteleri üzerine yapılandırılmıştır. İslâm II dersi ise: “İman Esasları, İslâm’da İbâdetler, Günlük Hayatta İslâmi Kurallar, Toplumun Temeli: Aile, İslâm’a Göre Toplum Bilinci ve İnsanın Ruhsal Yönü” üniteleri üzerine yapılandırılmıştır.

Bu çalışmanın amacı 2012-2013 eğitim-öğretim yılında seçmeli din dersleri konusunun öneminden dolayı basında yer alan tartışmaların genel olarak tespitini yaparak Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi ve Temel Dinî Bilgiler derslerinin tarihi süreç içerisinde geçirdiği evreleri kısaca hatırlayıp bu bağlamda ortaokul Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersi ile Temel Dinî Bilgiler dersi öğretim programlarını genel amaçlar ve kazanımlar, içerik, öğrenme-öğretme durumu ile ölçme ve değerlendirme ilkeleri bakımından karşılaştırabilmektir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, Din Eğitimi, Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi, Temel Dinî Bilgiler, Seçmeli Din Dersleri

ABSTRACT

Master Thesis

The Comparison of Secondary School Religious Culture and Ethics

Curriculum and Basic Religious Knowledge Curriculum

Murat ARSLANDAĞI

Dokuz Eylul University

Graduate School of Social Science

Department of Philosophy and Religious Studies

Philosophy and Religious Studies Program

In our country, religious education has developed by going through some stages. For instance, in secondary school curriculums, the lesson of religion which was in standard program until 1927, between the years of 1956 and 1982 it was thought as elective for 25 years. In 1982-1983 Education year, the lesson of religion and the lesson of Morals were united and got the name of Religion and Morals and became obligatory. According to 1982 constitution, every one of citizens has to get the education of Religion, it is a social right that you must have under the supervision of government, and it became one of the obligatory lessons in primary and secondary schools. Today, Religion and Morals is being taught 2 hours per week for 4, 5, 6, 7 8th grades in primary and secondary schools, 1 hour per week for 9, 10, 11 and 12th grades in high schools.

In our country, in 2012 there are important developments in the field of formal religion education. The most concrete example from this, the lessons like Holy Quran, The Life of Mohammed and Basic Religious Information have been included as optional lessons besides Religion and Morals lessons that are obligatory in secondary and high schools since 2012-2013 educational years. Religion and Morals lesson has been constructed as six different educational fields as “*Belief, Worship, Hz. Mohammed, Quran, its interpretation, Morals, Religion and Culture.*” Though Basic Religious Information hasn’t got different educational fields, the lessons of Islam I has been constructed as units of “*Introduction of İslam, Creation according to Islam, Conditions of Faith, Five*

Basis of İslam, Goodness according to Islam, and Our Responsibilities according to Islam.”Islam II has been constructed as units of “Basis of Faith, Worship in İslam, Islamic Rules in Daily Life, The Basis of Society: Family, the Consciousness of Society and Spiritual Side of Human according to İslam.”

The purpose of this study, to make a general revision of discussions that occupied a place in press because of the importance of optional religion lessons in 2012-2013 educational years, to remember the phases of Religion and Morals and Basic Religious Information lesson through history, to be able to compare the educational programs of Religion and Morals Basic Religious Information in secondary schools from the aspects of general purposes and outcomes, content, the situation of learning and teaching, principles of measuring and evaluation.

Keywords: Education, Religious Education, Religious Culture and Moral Knowledge, Basic Religious Information, Elective Religion Courses.

**ORTAOKUL DİN KÜLTÜRÜ VE AHLÂK BİLGİSİ DERSİ ÖĞRETİM
PROGRAMI İLE TEMEL DİNÎ BİLGİLER DERSİ ÖĞRETİM
PROGRAMININ KARŞILAŞTIRILMASI**

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	xi
ÖNSÖZ	xii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

DİN KÜLTÜRÜ VE AHLÂK BİLGİSİ DERSİ: GELİŞİMİ VE MAHİYETİ

1.1.DİN KÜLTÜRÜ VE AHLÂK BİLGİSİ DERSİNİN GELİŞİMİ	8
1.2.ORTAOKUL DKAB ÖĞRETİM PROGRAMININ MAHİYETİ	16
1.2.1. Genel Amaçlar (Kazanımlar)	19
1.2.2. Öğrenme Alanları ve Üniteler (İçerik)	20
1.2.2.1.Öğrenme Alanı: İnanç (I)	22
1.2.2.1.1.Allah İnancı (5)	23
1.2.2.1.2.Peygamberlere ve İlâhi Kitaplara İnanç (6)	23
1.2.2.1.3.Melek ve Âhiret İnancı (7)	23
1.2.2.1.4.Kaza ve Kader İnancı (8)	24
1.2.2.2.Öğrenme Alanı: İbâdet (II)	24
1.2.2.2.1.İbâdet Konusunda Bilgilenelim (5)	25
1.2.2.2.2.Namaz İbâdeti (6)	25
1.2.2.2.3.Oruç İbâdeti (7)	26
1.2.2.2.4.Zekât, Hac ve Kurban İbâdeti (8)	26

1.2.2.3.Öğrenme Alanı: Hz. Muhammed (III)	27
1.2.2.3.1.Hz. Muhammed ve Aile Hayatı (5)	27
1.2.2.3.2.Son Peygamber Hz. Muhammed (6)	27
1.2.2.3.3.Bir İnsan ve Peygamber Olarak Hz. Muhammed (7)	28
1.2.2.3.4.Hz. Muhammed'in Hayatından Örnek Davranışlar (8)	28
1.2.2.4.Öğrenme Alanı: Kur'ân ve Yorumu (IV)	29
1.2.2.4.1.Kur'ân-ı Kerim'in Temel Eğitici Nitelikleri (5)	29
1.2.2.4.2.Kur'ân-ı Kerim'in Ana Konuları (6)	29
1.2.2.4.3.İslâm Düşüncesinde Yorumlar (7)	30
1.2.2.4.4.Kur'ân'da Akıl ve Bilgi (8)	31
1.2.2.5.Öğrenme Alanı: Ahlâk (V)	31
1.2.2.5.1.Sevinç ve Üzüntülerimizi Paylaşalım (5)	31
1.2.2.5.2.İslâm'ın Sakınılmasını İsteddiği Bazı Davranışlar (6)	32
1.2.2.5.3.Din ve Güzel Ahlâk (7)	32
1.2.2.5.4.İslâm Dinine Göre Kötü Alışkanlıklar (8)	33
1.2.2.6.Öğrenme Alanı: Din ve Kültür (VI)	33
1.2.2.6.1.Vatanımızı ve Milletimizi Seviyoruz (5)	33
1.2.2.6.2.İslâmiyet ve Türkler (6)	34
1.2.2.6.3.Kültürümüz ve Din (7)	34
1.2.2.6.4.Dinler ve Evrensel Öğütleri (8)	35
1.2.3. Uygulama İlkeleri (Öğrenme-Öğretme Durumları)	35
1.2.4. Ölçme ve Değerlendirme İlkeleri	36

İKİNCİ BÖLÜM

TEMEL DİNİ BİLGİLER DERSİ: GELİŞİMİ VE MAHİYETİ

2.1.TEMEL DİNİ BİLGİLER DERSİNİN GELİŞİMİ	38
2.2.ORTAOKUL TDB DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMININ MAHİYETİ	41
2.2.1. Genel Amaçlar (Kazanımlar)	42
2.2.2. Öğrenme Alanları ve Üniteler (İçerik)	43
2.2.2.1.İslâm'a Giriş - İman Esasları (I)	45
2.2.2.2.İslâm'a Göre Yaratılış - İslâm'da İbâdetler (II)	46

2.2.2.3.İman'ın Şartları - Günlük Hayatta İslâmî Kurallar (III)	47
2.2.2.4.İslâm'ın Beş Temeli - Toplumun Temeli Aile (IV)	48
2.2.2.5.İslâm'a Göre İyilik - İslâm'a Göre Toplum Bilinci (V)	48
2.2.2.6.İslâm'a Göre Sorumluluklarımız - İnsanın Ruhsal Yönü (VI)	49
2.2.3.Uygulama İlkeleri (Öğrenme-Öğretme Durumları)	50
2.2.4.Ölçme ve Değerlendirme İlkeleri	50

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DKAB VE TDB ÖĞRETİM PROGRAMLARININ KARŞILAŞTIRILMASI

3.1.PROGRAMLARIN GENEL OLARAK KARŞILAŞTIRILMASI	53
3.2.PROGRAMLARIN TEMEL UNSURLARI BAKIMINDAN KARŞILAŞTIRILMASI	62
3.2.1. Kazanımlar	62
3.2.2. İçerik	84
3.2.3. Öğrenme-Öğretme Durumları	96
3.2.4. Ölçme ve Değerlendirme İlkeleri	106
SONUÇ	109
KAYNAKÇA	114

KISALTMALAR

DKAB	Din Kùltürü ve Ahlâk Bilgisi
DKABÖP	Din Kùltürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretim Programı
DÖGM	Din Öğretimi Genel Müdürlüğü
MEB	Millî Eğitim Bakanlığı
s.	Sayfa No
ss.	Sayfadan Sayfaya
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TC	Türkiye Cumhuriyeti
TDB	Temel Dinî Bilgiler
TDBÖP	Temel Dinî Bilgiler Öğretim Programı (İslâm, I-II)
TTK	Talim Terbiye Kurulu

ÖNSÖZ

Tarihin her döneminde olduğu gibi günümüzde de din eğitimi hem örgün hem de yaygın eğitim içerisinde önemli bir alanı oluşturmakta ve insanların manevi alandaki ihtiyacını gidermektedir. Ülkemizde örgün din eğitimi alanında 2012'den sonra önemli gelişmeler yaşanmıştır. Bunun en somut örneği 2012-2013 eğitim-öğretim yılından itibaren ortaokul ve liselerde “*Kur’ân-ı Kerim, Hz. Muhammed’in Hayatı ve Temel Dinî Bilgiler*” din derslerinin seçmeli dersler arasına alınması olmuştur. Bu çalışmada 2012’de ülkemizde seçmeli din dersleri ile ilgili yaşanan yukarıdaki değişiklikten hareketle ortaokul Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersi ve Temel Dinî Bilgiler dersi öğretim programlarının genel amaçlar (kazanımlar), öğrenme alanları ve üniteleri (içerik), uygulama ilkeleri (öğrenme-öğretme durumları), ölçme ve değerlendirme ilkeleri bakımından karşılaştırılması hedeflenmiştir.

Bu çalışma üç ana bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde problem durumu, konunun önemi, araştırmanın amacı, metodu, sınırları ve konuyla ilgili çalışmalar belirtilmiştir. Birinci bölümde Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersinin gelişimi ve öğretim programının mahiyeti ele alınmış, öğretim programının genel amaçları, öğrenme alanları ve üniteleri, uygulama ilkeleri ile ölçme ve değerlendirme ilkeleri üzerinde durulmuştur.

İkinci bölümde Temel Dinî Bilgiler dersinin gelişimi ve öğretim programının mahiyeti ele alınarak öğretim programının genel amaçları, öğrenme alanları ve üniteleri, uygulama ilkeleri ile ölçme ve değerlendirme ilkeleri üzerinde durulmuştur.

Üçüncü bölüm olan son bölümde ise ortaokul DKAB ve TDB öğretim programları arasında genel bir karşılaştırma yapılmıştır. Bu bölümde iki öğretim programı; genel amaçlar (kazanımlar), öğrenme alanları ve üniteleri (içerik), uygulama ilkeleri (öğrenme-öğretme durumları), ölçme ve değerlendirme ilkeleri bakımından karşılaştırılmıştır. Çalışmamız sonuç ve kaynaklar kısmıyla tamamlanmıştır.

GİRİŞ

1. PROBLEM DURUMU:

a. Konunun Önemi:

Ülkemizde 2012’de 6287 sayılı kanun ile eğitim-öğretim alanında, özellikle din eğitimi alanında, önemli değişiklikler yapılmıştır. Bu kanunla zorunlu eğitim 12 yıla çıkarılmış “4 yıl süreli ilkökul, 4 yıl süreli ortaokul ve 4 yıl süreli lise” olarak yeniden düzenlenmiştir. Bu düzenleme sonucunda 1982’den beri 4. sınıftan 12. sınıfa kadar zorunlu olarak okutulan Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi* dersinin yanında din eğitimi ile ilgili yeni seçmeli din dersleri, “Kur’ân-ı Kerim, Hz. Muhammed’in Hayatı ve Temel Dinî Bilgiler”** ortaokulların ve liselerin haftalık ders programlarına girmiştir.

Bu yeni gelişme yurt çapında büyük yankı uyandırmış basın ve yayın organlarında seçmeli din dersleri ile ilgili birçok olumlu ve olumsuz haber, makale ve köşe yazısı yayımlanmıştır. Mesela 27 Haziran 2012’de seçmeli din dersleri ilgili olan haberde 11 yaşındaki bir öğrencinin haftada 8 saat din dersi alabilecek olması eleştirilmiş ve bu durumdan endişe ve rahatsızlık duyulmuştur.¹

8 Ağustos 2012’de seçmeli din dersleri nedeniyle DKAB öğretmeni ihtiyacının arttığı ifade edilen haberde bu alanda yeterli öğretmen olmaması nedeniyle okullardaki seçmeli din derslerinin de ücretli öğretmenler ve imamlar tarafından doldurulacağı belirtilmiş ve bu durum eleştirilmiştir.²

14 Ağustos 2012’de Yavuz Bahadıroğlu tarafından kaleme alınan haberde Osmanlı mekteplerinde din eğitiminin uygulamalı olarak yapıldığı, okullarda mescit olduğu, öğrencilerin öğretmenler nezaretinde mescitte namaz kıldığı, hatta bu durumun Cumhuriyet döneminde de bir süre devam ettiği belirtilmiştir. Bununla birlikte tek parti döneminde okullardaki din dersinin tedricen azaltılıp sonra da

* Bundan sonra DKAB şeklinde kısaltılacaktır.

** Bundan sonra TDB şeklinde kısaltılacaktır.

¹ www.haber.sol.org.tr/.../meb-ders-cizelgesini-yayinladi-1-zorunlu-3-secmeli-di, (21.08.2014).

² <http://www.posta.com.tr/turkiye/HaberDetay/Secmeli-din-derslerine-imamlar-girebilir.htm?ArticleID=134295%20%20%20%20%20%20%20%20%20%20&Date=06.09.201>, (21.08.2014).

tümden kaldırıldığı hatta 1935-1948 yılları arasında okullarda hiç din eğitimi verilmediği, bu dönemde din eğitimi veren okulların kapalı olduğu, böylece hiç din eğitimi almayan nesillerin yetiştiği iddia edilmiştir. Bu problemin 14 Mayıs 1950’de yapılan genel seçimleri kazanan Demokrat Partinin iş başına gelmesiyle değiştiği, artık bu dönemde ezanın aslına döndüğü, yıkılmaya başlayan camilerin onarılmaya başlandığı, hacca gitmeye ve dinî yayınlara izin verildiği; bütün bu gelişmelerin sonucunda da 13 Ağustos 1956 tarihinde ortaokullara din dersinin yeniden konulduğu belirtilmiştir.³

13 Eylül 2012’de basında yer alan bir başka haberde ortaokullarda ‘başarılı’ gözükme isteyen okul müdürlerinin kayıt sırasında öğrencileri “Kuran-ı Kerim” dersini seçmeye zorladığı, bazı okul müdürlerinin “Kuran-ı Kerim dersi dışındaki seçmeli derslerin öğretmeni yok” diyerek öğrencileri yönlendirdiği, bir seçmeli dersin açılabilmesi için başvuru taban sayısının geçtiğimiz yıl 20 iken 10’a düşürüldüğü, bu sayede seçmeli din derslerine katılım düşük olsa bile seçmeli din dersi sınıfının oluşmasının önünün açıldığı belirtilmiş, bu durumdan rahatsızlık duyulmuş ve eleştirilmiştir.⁴

14 Eylül 2012’de bazı internet sitelerinde yer alan haberlerde seçmeli din derslerinin seçilmesini engelleyen ve bu derslerin seçilmesini istemeyen okul idareleri hakkında suç duyurusunda bulunulacağı belirtilmiştir. Velilerin seçmeli derslerle ilgili dilekçelerini okul idarelerine iletmeleri gerektiği, bir sınıfta en az 10 öğrencinin tercih etmesi halinde o seçmeli dersin okulda açılabileceği vurgulanmıştır.⁵

15 Kasım 2012’de bazı basın yayın organlarında yer alan haberde de Genel Kurmay Başkanlığı’nın da Askeri lise öğrencilerinin de seçmeli din derslerini seçebilmeleri için onay verdiği ifade edilmiştir.⁶

10 Mayıs 2013’te Aysel Yaşa tarafından kaleme alınan bir başka haberde Ensar Vakfı ve Değerler Eğitimi Merkezi’nin destekleriyle Seçmeli Din Dersi İnceleme ve Değerlendirme Raporunun yayımlandığı, bu raporda seçmeli din

³ http://www.habervaktim.com/yazar/53391/su_%E2%80%99Cdin_dersleri%E2%80%9D.html, (21.08.2014).

⁴ www.aydinlikgazete.com/.../15214-mudur-zoruyla-secmeli-kuran-dersi, (21.08.2014).

⁵ <http://www.ilkhaberim.com/dunya/secmeli-din-derslerini-engelleyenlere-suc-duyurusu-h42544.html>, (21.08.2014).

⁶ www.dengegazetesi.com.tr/news_detail.php?id=84550, (21.08.2014).

derslerinin materyal ve program konusunda eksikliklerin olduğu, kişilik ve kimlik kazandırma noktasında da zayıf kaldığı belirtilmiştir.⁷

11 Mayıs 2013'te bir gazetede yer alan diğer bir haberde de yine bu rapordan bahsedilmekte ortaokul ve lise programlarının birbirine yakın olduğu, liselere yönelik daha çok tartışmaya yönelik bir müfredat hazırlanması gerektiği, ayrıca ortaokullardaki seçmeli din dersleri için sınav yapılmasının uygun olacağı belirtilmiştir. Bununla birlikte bu raporda ortaokullarda toplam öğrenci sayısının 1 milyon 221 bin civarında olduğu, bu öğrencilerden yüzde 52'sinin (647 bin) Kur'ân-ı Kerim dersini, yüzde 34'ünün (426 bin 836) Hz. Muhammed'in Hayatı dersini, yüzde 17'sinin de (212 bin 134) TDB dersini seçtiği vurgulanmıştır.⁸

22 Eylül 2013'te bir gazetede kaleme alınan haberde "Din dersini seçtirmeyen müdüre sürgün" başlığı kullanılmıştır. Haberde seçmeli din dersleri yerine öğrencilerini bilim derslerine yönlendirdiği iddia edilen okul müdürüne açılan soruşturma sonucunda müdürün işten el çektirildiği belirtilmiştir. Haberin devamında okul müdürünün öğrencilere seçmeli din derslerini seçtirmede, bu derslerin yerine Astronomi ve Bilgi Kuramı gibi dersleri seçtirdiği iddia edilmiş ve okul müdürünün sürgün edilmesi eleştirilmiştir.⁹

4 Ekim 2013'te internette yayımlanan bir haberde ise TDB dersi "seçmeli" olduğu halde bu dersi seçmeyen öğrencilere, öğretmen yetersizliği gerekçe gösterilerek zorunlu seçtirildiği, dersi seçmeyen öğrenci ve velilerin fişlendiği iddia edilmiştir.¹⁰

13 Ekim 2013'te Sinan Tartanoğlu tarafından kaleme alınan haberde "Bebeklere dinî eğitim, Anaokulunda din dersi talebi!" başlığı kullanılmıştır. Haberde öğretmenlerin din, ahlâk ve değerler grubundaki dersler arasına "Âdab-ı Muaşeret (görgü kuraları), Kur'ân-ı Kerim Arapçası, Dinî Musiki ile Hüsn-i Hat gibi derslerin de eklenmesini istedikleri ve din eğitiminin okul öncesinde de verilmesini talep ettikleri belirtilmiş, bu durum eleştirilmiştir.¹¹

22 Ekim 2013'te Turan Eser tarafından kaleme alınan haberde Türkiye'deki din eğitimi tartışmalarının güncelliğini koruduğu, din eğitiminin devlet eliyle

⁷ www.yenisafak.com.tr/.../ortaokul-kurani-lise-siyeri-secti-11.05.2013-520700, (21.08.2014).

⁸ www.hurriyet.com.tr/egitim/23255275.asp, (21.08.2014).

⁹ www.yurtgazetesi.com.tr/.../din-dersini-sectirmeyen-mudure-surgun-

¹⁰ www.halkhaber.tv/haberler.php?id=357, (21.08.2014).

¹¹ www.cumhuriyetarsivi.com/katalog/192/sayfa/2013/10/13/9.xhtml, (21.08.2014).

verilmesinin insan haklarına, çocuk haklarına ve lâiklik ilkesine aykırı olduğu iddia edilmiştir. Bununla beraber zorunlu din dersi yanında seçmeli üç din dersi ile eğitimin dinselleşeceği, eğitim sisteminin siyasal İslâmcı ekseninde şekilleneceği, okulların âdeta birer Cami ve İmam-Hatip Okuluna dönüşeceği ve toplumun eğitim yoluyla Sünnilik ekseninde dindarlaştırılacağı endişesi dile getirilmiş ve bu durumdan kaygı duyulduğu açıkça belirtilmiştir.¹²

Yukarıda da görüldüğü gibi birçok yazar seçmeli din dersleri problemine ideolojik yaklaşmıştır. Bununla birlikte ülkemiz şehir merkezlerinde iç ve dış göç nedeniyle Milli Eğitim Bakanlığına*** bağlı okulların büyük bölümünde sınıflardaki öğrenci sayısının fazla olması, bu nedenle de okullarda sabah ve öğleden sonra olmak üzere ikili eğitim yapılması seçmeli dersler açısından büyük bir sorun olarak karşımızda durmaktadır. Çünkü 2012-2013 eğitim-öğretim yılından itibaren seçmeli derslerle birlikte ortaokul müfredatında haftalık ders saati sayısı 35 olmuştur. Buna bağlı olarak da seçmeli derslerle birlikte ortaokul müfredatına haftada 6 saat fazladan ders yükünün gelmesi birçok okulda derslik sıkıntısını ortaya çıkarmıştır. Bütün bu problemlere rağmen ülkemizde din eğitiminin önemli bir basamağını oluşturan okullardaki DKAB derslerinin yanında isteyen öğrencilerin de seçmeli din derslerini seçebilecek olması din eğitimi açısından önemli bir gelişme olarak görülmektedir.

b. Araştırmanın Amacı:

Bu çalışmanın amacı 2012-2013 eğitim-öğretim yılında seçmeli din dersleri konusunda basında yer alan tartışmaların genel olarak tespitini yapmak suretiyle, DKAB ve TDB derslerinin tarihi süreç içerisinde geçirdiği evreleri kısaca hatırlayıp, bu bağlamda ortaokul DKAB ve TDB öğretim programlarını genel amaçlar (kazanımlar), öğrenme alanları ve üniteleri (içerik), uygulama ilkeleri (öğrenme-öğretme durumları), ölçme ve değerlendirme ilkeleri bakımından karşılaştırabilmektedir.

¹² www.birgun.net/yazi-goster/turan.../zorunlu-din-dersi-ve-lâiklik-908.html, (21.08.2014).

*** Milli Eğitim Bakanlığı çalışmada MEB olarak kısaltılacaktır.

c. Araştırmanın Metodu ve Sınırları:

Bu çalışmada genel olarak betimleme, tasvir ve değerlendirme yöntemleri kullanılmıştır. Bu çalışmada ortaokul DKAB dersi (5, 6, 7 ve 8. sınıflar) öğretim programı ile TDB dersi (İslâm, I-II) öğretim programı genel amaçlar (kazanımlar), öğrenme alanları ve üniteleri (içerik), uygulama ilkeleri (öğrenme-öğretme durumları) ile ölçme ve değerlendirme ilkeleri bakımından karşılaştırılmıştır. Bu konunun belirlenmesinin en önemli nedeni 2012-2013 eğitim-öğretim yılından itibaren uygulanmaya başlanmış olan seçmeli din derslerinden birisi olan ortaokul TDB dersi ile zorunlu ortaokul DKAB dersi öğretim programlarının genel amaçlar ve kazanımlar, içerik, öğrenme-öğretme durumu ile ölçme ve değerlendirme ilkeleri bakımından karşılaştırmasını yapmaktır.

2. KONUYLA İLGİLİ ÇALIŞMALAR:

DKAB dersi programlarının karşılaştırılması konusunda birçok çalışma yapılmıştır. Bunlardan bazıları şunlardır:

“Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı’nda *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretim Programının Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma (Isparta Örneği)* konulu Doç. Dr. Ramazan Buyrukçu danışmanlığında, Fatih Çınar tarafından 2005 tarihinde yüksek lisans tezi yapılmıştır.¹³

Kahraman Maraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı’nda *Ortaöğretimde Felsefe ile Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Ders Müfredatlarının Sosyolojik Perspektiften Analizi* konulu Prof. Dr. Hüsnü Ezber Bodur danışmanlığında, Ayhan Gökkaya tarafından Nisan-2011 tarihinde yüksek lisans tezi yapılmıştır.¹⁴

¹³ Fatih Çınar, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretim Programının Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma (Isparta Örneği)*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, 2005, ss.1-165.

¹⁴ Ayhan Gökkaya, *Ortaöğretimde Felsefe ile Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Ders Müfredatlarının Sosyolojik Perspektiften Analizi*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kahraman Maraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahraman Maraş, 2011, ss.1-110.

Yine On Dokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı'nda *1982 ve 2000 yıllarında Kabul Edilen İlköğretim Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretim Programlarının Amaçları ve Konuları Yönünden Karşılaştırılması* konulu Doç. Dr. Mevlüt Kaya danışmanlığında, Tûba Özlem Özen tarafından 2004 tarihinde yüksek lisans tezi yapılmıştır.¹⁵

Ayrıca On Dokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı'nda *1982 ve 2005 Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretim Programlarının Karşılaştırılarak 2005 Öğretim Programının Değerlendirilmesi* konulu Prof. Dr. Mevlüt Kaya danışmanlığında, Canan Özbay tarafından 2007 tarihinde yüksek lisans tezi yapılmıştır.¹⁶

Yukarıda adı geçen tezler incelendiğinde bu tezlerde genelde DKAB dersi öğretim programları karşılaştırılıp değerlendirilmiştir. Bununla birlikte seçmeli din dersleri ile ilgili herhangi bir bilgiye rastlanamamıştır. Bunun sebebi de seçmeli din dersleri öğretim programlarının 2012 yılında yayımlanmış olması ve bu derslerin 2012-2013 eğitim-öğretim yılından itibaren uygulanmaya başlanmasıdır. Bunun için seçmeli din dersleri ile ilgili şimdiye kadar ancak bir kaç çalışma yapılmıştır. Bunlar şunlardır:

Prof. Dr. Recep Kaymakcan başkanlığında İbrahim Aşlamacı, Mustafa Yılmaz ve Adnan Telli tarafından 2013 yılında İstanbul'da Çınar Basım ve Yayın tarafından 80 sayfalık ortaokul ve lise TDB (İslâm, I-II) dersi, Hz. Muhammed'in Hayatı dersi ve Kur'ân-ı Kerim dersi öğretim programları üzerine dersin tanıtımı, amaç ve kazanımları, öğrenme-öğretme süreçleri, içerik, ölçme ve değerlendirme konuları üzerinde *seçmeli din dersleri inceleme ve değerlendirme raporu* hazırlanmıştır. Bu raporda konumuzla bağlantılı olarak ortaokul ve lise TDB (İslâm, I-II) derslerinin öğretim programları, amaç ve kazanımları, öğrenme-öğretme süreçleri, içerik, ölçme ve değerlendirme boyutları açısından incelenerek değerlendirilmiştir. Raporda ortaokuldaki seçmeli din derslerinde herhangi bir

¹⁵ Tûba Özlem Özen, **1982 ve 2000 yıllarında Kabul Edilen İlköğretim Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretim Programlarının Amaçları ve Konuları Yönünden Karşılaştırılması**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), On Dokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun, 2004, ss.1-143.

¹⁶Canan Özbay, **1982 ve 2005 Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretim Programlarının Karşılaştırılarak 2005 Öğretim Programının Değerlendirilmesi**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), On Dokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun, 2007, ss.1-157.

ölçme-değerlendirme yapılmaması eleştirilmiş ve bu durumun değiştirilmesi gerektiği vurgulanmıştır.¹⁷

Bir diğer çalışma Yrd. Doç. Dr. Mehmet Bahçekapılı tarafından 2013 yılında yapılmıştır. İstanbul’da İlke İlim Kültür Eğitim Derneği ile YEKDER Yaygın Eğitim ve Kültür Derneği tarafından desteklenen bir proje olan bu çalışma, *Yeni Eğitim Sisteminde Seçmeli Din Dersleri İmkânlar, Fırsatlar, Aktörler, Sorunlar ve Çözüm Önerileri* başlığıyla 280 sayfalık bir değerlendirme raporu halinde yayınlanmıştır. Bu çalışmada geçmişten günümüze din dersleri konusu üzerinde durulduktan sonra seçmeli din derslerinin program yapısı, amaç ve kazanımları, içerikleri, öğrenme-öğretme süreçleri ve değerlendirme konuları üzerinde durulmuş; öğrenci, veli ve öğretmenlerin gözünden din dersi ve seçmeli din dersleri ile ilgili bilgiler verilmiştir. Raporda öğrencilerin seçmeli din derslerine yoğun ilgi gösterdiği, ancak okulların fiziki alt yapı eksikliği, bu dersleri verecek yeterli nitelikte öğretmenin olmayışı, ders materyallerinin yetersizliği gibi nedenlerle beklentilerin karşılanmadığı bu yetersizliklerin de öğrenme-öğretme sürecini olumsuz yönde etkilediği belirtilmiştir. Okuldaki din derslerine veliler tarafından gösterilen ilginin temelinde, onların geçmişte ve bugün özellikle cami veya Kur’ân kurslarında aldıkları din eğitiminin yetersiz olduğu görüşünün yer aldığı ifade edilmiştir. Bunun yanında okullardaki eğitimin daha kaliteli, sistemli, disiplinli ve verimli olacağına aileler kadar öğrencilerin de güven duyduğu sonucuna ulaşılmıştır.¹⁸

Görüldüğü gibi bizden önce seçmeli din dersleri ile ilgili yapılan çalışmalarda tüm seçmeli din derslerinin öğretim programları incelenmiştir. Biz bu çalışmamızda farklı olarak ortaokul TDB dersi ile DKAB dersi öğretim programlarını “*genel amaçlar (kazanımlar), uygulama ilkeleri (öğrenme-öğretme durumları), öğrenme alanları ve üniteleri (içerik) ile ölçme ve değerlendirme ilkeleri*” bakımından karşılaştırmayı hedefledik. Böyle bir karşılaştırma sonucunda ulaşılan veriler, zorunlu DKAB dersi yanında seçmeli din derslerinin temellendirilmesinde ve uygulanmasında katkı sağlayacaktır.

¹⁷Recep Kaymakcan, **Seçmeli Din Dersleri İnceleme ve Değerlendirme Raporu**, Çınar Basım Yayın, İstanbul, 2013, ss.1-80.

¹⁸Mehmet Bahçekapılı, **Yeni Eğitim Sisteminde Seçmeli Din Dersleri**, İlke İlim Kültür Eğitim Derneği ve YEKDER Yaygın Eğitim ve Kültür Derneği, İstanbul, 2013, ss.1-280.

BİRİNCİ BÖLÜM

DİN KÜLTÜRÜ VE AHLÂK BİLGİSİ DERSİ: GELİŞİMİ VE MAHİYETİ

1.1. DİN KÜLTÜRÜ VE AHLÂK BİLGİSİ DERSİNİN GELİŞİMİ

İslâm eğitim tarihi boyunca din eğitimi tüm eğitim uygulamalarının merkezinde yer almıştır. İlk eğitim uygulamaları peygamber mescidi etrafında şekillendiği için daha sonraki eğitim mekânları da cami çevresinde oluşturulmuştur.¹⁹

Osmanlı devleti döneminde öğretim kurumlarında "din dersi" adını taşıyan herhangi bir ders olmamakla birlikte içerik olarak din eğitimi ve öğretimini kapsayan dersler bulunmuştur. Kur'ân okuma ve ilmihâl adını taşıyan ve eğitimin ilk basamaklarında verilen derslerin yanında daha ileri düzeydeki din dersleri medrese eğitiminin bir parçası olmuştur. Medrese eğitiminde din dersi, tek başına değerlendirilen bir branş olmayıp öğretimin bütününe yayılmış bir şekilde tefsir, hadis, fıkıh ve kelâm gibi bilimlerin öğretimi yoluyla verilmiştir. Osmanlı'da batılılaşma çabaları sonucunda modern eğitim kurumu olarak hayata geçirilen "mektep" ile birlikte "din dersi" ayrı bir branş dersi olarak ortaya çıkmıştır. Bu ders o zaman "Ulûm-u Dinîye" olarak isimlendirilmiştir. 19. yüzyılda açılmaya başlanan bu yeni okullarda artık din dersi dersler arasında bir ders olmuştur. Eski öğretim sisteminde eğitim, "dinî eğitim" olarak görülmekte iken yeni öğretim sisteminde din, genel eğitim içinde bir branş, yani "dinî öğretimi" olarak görülmüştür. Din dersi ayrı bir ders olarak önce Tıbhane, Mühendishane, Harbiye gibi askeri yüksekokullarda okutulmuştur. Öğrencilerin bu okullara ilkokulu okumadan gelmeleri nedeniyle din öğretiminin bu öğrenciler için gerekli olduğu da iddia edilmiştir.²⁰

1922'de 4 yıl süreli ortaokul ve meslek liseleri bünyesindeki ortaokulların bütün sınıflarında haftada 1 saat din dersinin normal ders saatleri içerisinde okutulduğu bilinmektedir. I. Heyet-i İlmiye hariç, hiçbir Şûra gündeminde doğrudan ortaokul din dersi müfredat programı konusuna yer verilmemiştir. Ancak 7. Milli

¹⁹ Nurullah Altaş, **İlköğretim Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretimi**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2001, s.1.

²⁰ Beyza Bilgin, **Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi**, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara, 1998, ss.1, 45.

Eğitim Şûrası dokümanlarından olan Din ile ilgili Eğitim ve Öğretim Komitesi raporunda ve 12. Milli Eğitim Şûrasında Öğretim Programları konusu ile 9. ve 10. Milli Eğitim Şûralarında dolaylı olarak ortaokul din dersi müfredat programı ele alınmıştır. Şer’iyye Vekâleti Tedrisat Müdür-i Umumisi Hamdi Efendi tarafından hazırlanan ve I. Heyet-i İlmiye’ye sunulan kanun teklifi ve raporda ortaokul din dersi öğretimindeki başarısızlığın en önemli sebepleri olarak “müfredat programı ve ders kitaplarının yetersizliği” zikredilmiştir.²¹

3 Mart 1924’te TBMM tarafından çıkarılan Tevhid-i Tedrisat Kanunu (Öğretim Birliği) ile medreseler ve mektepler, mektep programlarında birleştirilmiştir. Bu kanunla medreseler kapatılmış, tüm öğretim kurumları MEB’e bağlanmış, yüksek din bilimcileri yetiştirmek üzere İstanbul Darülfünun’un’ da bir İlahiyat Fakültesi açılmış, halkın din ile ilgili hizmetlerini göreceк elemanların yetiştirilmesi amacıyla İmam-Hatip Mektepleri tesis edilmiş ve bu yeni mekteplerde din derslerinin okutulmasına devam edilmiştir.²²

II. Heyet-i İlmiye tarafından 1924’te hazırlanan ortaokul öğretim programında din dersinin 1.ve 2. sınıflarda haftada 1 saat okutulmasına karar verilmiştir. Ancak III. Heyet-i İlmiye’nin aldığı kararlar doğrultusunda hazırlanan 1927 yılı ortaokul müfredat programında dönemin milli eğitim politikası gereği din dersine yer verilmemiştir. 1927-1928 eğitim-öğretim yılından itibaren ortaokul müfredat programından din dersi tamamen kaldırılmış ve programlardan da çıkarılmıştır.²³ Ancak programdan çıkarılmasına rağmen 1929 eğitim-öğretim yılında ortaokul 6. ve 7.sınıflarda haftada 1 saat din dersinin okutulduğu da bilinmektedir.²⁴

1927’den ortaokullara yeniden seçmeli din dersinin konulma kararının alındığı 1956’ya kadar geçen 29 yıllık süre içerisinde ortaokullarda din dersi

²¹Veli Öztürk, **Cumhuriyet Dönemi Milli Eğitim Şûralarında Din ve Ahlâk Eğitimi ile İlgili Olarak Alınan Kararlar ve Tartışmalar**, Tıbyan Yayıncılık, İzmir, 2010, (CŞD), s.109.

²²Altaş, s.1, 2.; Bu konuda geniş bilgi için bkz. Recai Doğan, “Cumhuriyetin İlk Yıllarında Tevhid-i Tedrisat Çerçevesinde Din Eğitim-Öğretimi ve Yapılan Tartışmalar”, **Cumhuriyet’in 75. Yılında Türkiye’de Din Eğitimi ve Öğretimi**, Türk Yurdu Yayınları, Ankara, 1999, ss. 227-288; Zeki Salih Zengin, **Tevhid-i Tedrisat Kanunu’nun Hazırlanmasından Sonraki İlk Dönemde Uygulanışı ve Din Eğitimi**, Dini Araştırmalar Dergisi, Mayıs-Ağustos 2002, C.5, s.13.

²³Muhammet Şevki Aydın, **Cumhuriyet Döneminde Din Eğitimi Öğretmeni Yetiştirme ve İstihdamı (1923-1998)**, İBAV Yayınları, Kayseri, 2000, s.39.

²⁴Abdullah Akın, **Cumhuriyet Dönemi Din Eğitimi (1920-1950)**, Ensar Yayınları, İstanbul, 2011, ss.202-203.

okutulmamıştır. Bundan dolayı da bu dönemde yetişen nesillerin manevi değerlerden yoksun ve boşluk içerisinde yetiştiği iddia edilmiştir.²⁵

Bu süreçte din dersinin okullardan kaldırılmasının en önemli nedenleri arasında farklı din veya mezheplerden oluşan topluma, milli ahlâkın ve ülkülerin bu derse gerek kalmadan öğretilbileceği, Şeyh Sait isyanı ve Menemen olayı nedeniyle irticanın dirilebileceği endişesi, bu eğitimin lâiklik prensibi dairesinde nasıl verilebileceği düşüncesi gösterilebilir.²⁶

24 Aralık 1946’da din öğretimi problemi TBMM gündemine getirilmiştir. Her ikisi de Halk Partisinden olan Muhittin Baha Pars ve Hamdullah Suphi Tanrıöver bütçe konuşmaları sırasında, o günün gençliğinin ana babalarına karşı bile saygı beslemediklerini dile getirmişler ve bunun için din öğretiminin yeniden kabulünü teklif etmişlerdir. Demokrat Parti Milletvekillerinden Mehmet Fuat Köprülü ile Adnan Menderes de onların düşüncelerine katılmışlardır. Aynı yıl TBMM’de Öğretim Birliği Kanunu’nun ruhuna uygun olarak okullarda din dersinin okutulması teklif edilmiş, bu ders bir “ahlâk ve moral dersi” olarak düşünülmüştür. Çünkü bu yıllarda dünyayı saran Komünizm tehlikesine karşı din dersinin yararlı olabileceği düşünülmüş ancak lâik devletin okuluna din dersinin sokulamayacağı itirazı ile din dersinin yerine Fransız örneğine uygun “Muhasabat-ı Ahlâkiye” dersi konulmuştur. Yine bu dönemde “Yurttaşlık Bilgisi” dersinin benzer konuları işleyerek öğrencilere yeterli olabileceği de iddia edilmiştir.²⁷

Tartışmalar sonunda 1947 Temmuz ayında “Özel Din Öğretimi Ana Hatları”nın kabul edildiği MEB tarafından bir bildiriyle halka duyurulmuştur. 1948’de basında din öğretimi konusu sık sık gündeme gelmeye başlamış, birçok köyün imamının, birçok caminin de müezzininin olmadığı belirtilmiş, bunun sonucunda yaklaşık 20 yıllık bir aradan sonra 19 Şubat 1948’de 4. ve 5.sınıflara

²⁵Öztürk, CŞD,s.108.

²⁶Mehmet Dağ, **Türkiye’de Din Eğitiminin Bazı Sorunları, Atatürk’ün 100. Doğum Yılında Türkiye 1. Din Eğitimi Semineri (23-25 Nisan 1981)**,Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Ankara, 1981,ss.381-384; Özer Ozankaya, **Türkiye’de Lâiklik: Atatürk Devrimlerinin Temeli**,Cem Yayınları, İstanbul, 1993, s.244.

²⁷Bilgin, ss.54-57.

yeniden din dersinin konulması kararlaştırılmış, ancak “kitap yazdırmak” bahanesiyle kararın uygulanması bir yıl ertelenmiştir.²⁸

1948’de Diyanet İşleri Başkanlığı’nda kurulan bir komisyon Ahmet Hamdi Akseki’nin başkanlığında bir müfredat programı hazırlamış ve bu program TTK tarafından 25 Kasım 1948’de 232 sayılı karar ile kabul edilmiştir. Bu programın açıklama kısmında “Din dersleri programının kabulü hakkında 4. ve 5. sınıf çağındaki çocuklardan velilerinin de muvafakatı üzerine isteyenlere genel öğretim saatleri dışında okutulacak Din Dersleri Programı” ifadesine yer verilmiştir.²⁹

4. ve 5. sınıf öğrencilerine konulan bu dersin mahiyeti bir çeşit ilmi hâl niteliğinde olmuştur. O zaman bu ders günlük ihtiyaç duyulan dinî bilgilerin verilmesi şeklinde tasarlanmıştır.³⁰

1949’da Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi açıldıktan sonra din öğretimi alanı bir “problem alanı” olarak ele alınmaya başlanmıştır. TTK’nın 19.09.1956’da 32321-1968 sayılı genelgesi ile 1956-1957 eğitim-öğretim yılında ortaokul müfredat programında değişiklik yapılmıştır. Bu genelgede ortaokul din bilgisi dersinin program taslağı şöyle belirtilmiştir:

“Türk öğrencilere verilecek din bilgisi dersinde İslâmîliğin iman, ibâdet ve ahlâkla ilgili esaslarının öğretilmesi, program, müfredat ve ders kitaplarının MEB tarafından hazırlanması, çocuklarına din dersinin verilmesini istemeyen velilerin isteklerini ders yılının başında yazıyla okul idaresine bildirmeleri sonucunda öğrencilerinin bu dersten muaf tutulması, yeni din dersi kitapları yazdırılınca kadar ilkokul din dersi kitaplarından faydalanılması ve konuların öğretmenler tarafından okul seviyesine göre genişletilmesi kararlaştırılmıştır.”³¹

Böylece ortaokulların 1. ve 2. sınıflarının programlarındaki serbest çalışma saatlerinden bir tanesi din dersine ayrılmış, bu ders derslere devam eden öğrenciler için zorunlu ve sınıf geçmede etkili bir ders olmuştur. Sonuç olarak ortaokullar ile dengi diğer okulların 1. ve 2. sınıflarına (6 ve 7. sınıflara) haftada 1 saat yeniden seçmeli din dersi konulmuştur. Ayrıca o dönemde din dersi, 1958’den itibaren bir

²⁸Veli Öztürk, **Çok Partili Dönemde Din Eğitimi ve Öğretimi**, Cumhuriyet’in 75. Yılında Türkiye’de Din Eğitimi ve Öğretimi İlmi Toplantısı (İzmir, 4-6 Aralık 1998) Türk Yurdu Yayınları, Ankara, 1999, (ÇPD), s.292.

²⁹Akın, ss.211,212.

³⁰Bilgin, ss.59-60.

³¹**Maarif Vekâleti Tebliğler Dergisi**, 17 Eylül 1956, C. 19, S. 921, s. 147-148; Bu konuyla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. **T.C. Resmî Gazete**, S. 9406, 13 Eylül 1956.

“genel kültür ve sosyalleştirme aracı” olarak da görülmüştür. Bunun için bu dersin müfredat programında genel olarak itikâd, ibâdet, ahlâk konularından başka kültürel bilgiye de yer verilmiştir.³²

Bu programın yaklaşık beş yıllık uygulamasının sonuçları 1961’de MEB tarafından hazırlatılan bir raporda şöyle dile getirilmiştir: “Öğrenci ve öğretmenlere mahsus örnek kitaplar henüz yazdırılamamış ve bilhassa özel bir durumu olan bu disiplinin öğretimini yapacak mütehassıs öğretmenlerin yetiştirilmesi tedbiri alınamamıştır. Din dersi için ortaokul öğretmeni olup konuya ilgi duyanlardan yahut öğretmen okulunda veya İmam-Hatip okulunda çalışan İlahiyat Fakültesi mezunlarından veyahut ilkokulda fiilen bu dersi okutmakta olan öğretmenlerden faydalanılmıştır.”³³

Ortaokuldaki din dersleri için din öğretimini yapacak olan öğretmenin öncelikle inanmış olması, diğer derslerde olduğu gibi din dersinin de özel öğretim yöntem ve tekniklerinin olması, bu dersin uygulama esaslarını içeren bir rehberin hazırlanıp öğretmenlere gönderilmesi, tatil aylarında din eğitimi ve öğretimi ile ilgili kursların açılması önerileri yukarıda bahsedilen raporda ifade edilmiştir.³⁴

Ayrıca raporun devamında din dersi kitaplarının baskı kalitesinin iyi olması, bu kitapların çocuk psikolojisine uygun olarak hazırlanması ve içeriğinin okuma parçaları, resim, şiir ve hikâyelerle zenginleştirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bununla birlikte ortaokula kadar din dersini bir züht işi olarak değil, bir eğitim meselesi olarak ele almak gerektiği, din dersi saatlerinin bütün öğrencilerin faydalanacağı bir zamana konulmasının faydalı olacağı, bunun da ilk ve son saatler yerine orta saatler olması gerektiği vurgulanmıştır.³⁵

1961 anayasasının 19. maddesinin 4. fıkrasıyla din eğitimi ve öğretimi isteğe bağlı olmak şartıyla kişilerin kendilerinin, küçüklerin de velilerinin isteğine bağlı olarak anayasal bir dayanağa kavuşmuştur. Artık bu yıllarda ortaokulların 1. ve 2. sınıflarında okutulan din dersinin nitelik ve nicelik bakımından yetersiz olmasından

³²Altaş, s.7.

³³Halis Ayhan, **Türkiye’de Din Eğitimi (1920-1998)**, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul, 1999, ss.128-132.

³⁴Ayhan, ss.128-132.

³⁵Ayhan, ss.128-132.

dolayı liselerde de bu derslerin okutulması gerektiği çeşitli çevrelerce gündeme getirilmeye başlanmıştır.³⁶

22.05.1974'te 347 sayılı TTK'nın kararı ile 1974-1975 eğitim-öğretim yılından itibaren ortaokulların her sınıfına haftada 1 saat zorunlu "Ahlâk" dersi konulmuştur. Daha sonra yine aynı kurul 05.09.1975'te 391 sayılı karar ile ortaokulun 1. ve 2. sınıflarında haftada 1 saat; 23.09.1976'de 345 sayılı karar ile de ortaokulun 3. sınıflarına haftada 1 saat seçmeli din dersi koymuştur. Bu kararlardan sonra din dersi isteğe bağlı olarak ortaokulların tüm sınıflarında kendisine yer bulmuş ve bu durum 1982 yılına kadar böyle devam etmiştir.³⁷

12 Eylül 1980'den sonraki din eğitimi ve öğretimiyle ilgili en önemli gelişme, din öğretiminin örgün eğitim çatısı altında zorunlu olması olmuştur. Dönemin devlet başkanı Kenan Evren'in talimatıyla Genel Kurmay Eğitim Dairesi Başkanı Osman Feyzoğlu başkanlığında "Din Eğitimi Danışma Kurulu" oluşturulmuş ve bu kurul 28 Mayıs 1981'den itibaren din öğretimi alanındaki yeni düzenlemelerle ilgili çalışma başlatmıştır. Kurulun iki gün boyunca yapmış olduğu değerlendirmeler sonucunda din ve ahlâk öğretiminin ilk ve orta öğretimde zorunlu olarak okutulması konusu üyelere ikisi hâriç katılan diğer üyelerin tümünün olumlu görüşleriyle uygun bulunmuştur. Özellikle Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinin o dönemde dekanlığını yürüten Hüseyin Atay ve aynı fakültenin öğretim üyelerinden Beyza Bilgin'in din öğretiminin zorunlu dersler arasına alınması yönündeki görüşleri komisyonun ulaştığı sonuçta etkili olmuştur. Din öğretiminin zorunlu dersler arasına alınmasına karşı çıkan üyeler ise lâiklik ilkesi ve Tevhid-i Tedrîsat Kanunu'nun ruhuna aykırılık noktalarında eleştiri yöneltmişlerdir. Onlar din öğretiminin zorunlu olmasının Alevi ve Müslüman olmayan vatandaşlar açısından sakıncalı olacağına dikkat çekmişler ve din öğretiminin zorunlu olmasına karşı çıkmışlardır. Kurulun diğer üyeleri bu eleştirilere katılmadığı için din ve ahlâk dersinin zorunlu olarak verilmesi konusunda başkanın da katıldığı bir mutabakat sağlanmıştır. Bu kurulun çalışmaları sonucunda ulaştığı zorunlu din dersi uygulaması önerisi daha sonra yapılacak anayasal düzenlemede bu yönde hükmün yer almasında oldukça etkili

³⁶ Ayhan, ss.128-132.

³⁷ Aydın, ss.53-65.

olmuştur. Daha sonra TTK'nın 18.02.1982'de 30 sayılı kararı ile Din Bilgisi dersi ile Ahlâk dersi birleştirilmiş ve bu ders "Din ve Ahlâk Bilgisi" adını almıştır.³⁸

17 Temmuz 1982'de Danışma Meclisi'ne sunulan Anayasa Tasarısı'nda zorunlu din dersine değinilmemiş, 1961 anayasasının 19. maddesi neredeyse aynen tasarıya alınmıştır. Ancak 15 Komisyon üyesinin 13'ü bu tasarımı benimsememiştir. Tüm tartışmalardan sonra üyelerin büyük çoğunluğu din ve ahlâk öğretiminin ilk ve ortaöğretimde zorunlu olmasını desteklemişler ve 21.09.1982'de yapılan oylama ile 24. madde son şeklini almıştır.³⁹ Diğer değişikliklerle birlikte 18.10.1982'de yeni anayasa yürürlüğe girmiştir.

Görüldüğü gibi din öğretimi konusunda 1982 anayasasının 1961 anayasasından ayrıldığı en önemli nokta din dersinin zorunlu olması olmuştur. 1982'de oluşturulan Danışma Meclisi'nin hazırladığı bu tasarıda Din ve Ahlâk Bilgisi dersinin zorunlu dersler arasına alınması gerektiği şeklindeki tavsiye kararı Milli Güvenlik Konseyi tarafından da bu dersin toplumu birleştirebileceği düşüncesiyle uygun görülmüştür. O dönemde Anayasa Komisyonu sözcüsü olan Şener Akyol, zorunluluktan kastın, kişinin dinî inancını yönlendirmek olmadığını, aksine dinî cehaletin giderilmesi olduğunu vurgulamıştır.⁴⁰

Kenan Evren'e göre devlet tarafından gerçek dinin öğretilmesi, dinî ve dünyevî eğitim birlikteliğinin sağlanması, din öğretiminin devlet tarafından bir elden kontrol edilmesi için Din ve Ahlâk Bilgisi dersi zorunlu dersler arasına alınmıştır.⁴¹

O dönemde dinin siyasallaşmasının önüne geçebilmek için din eğitiminin devletin kontrolüne verilmesinin uygun olacağı sonucuna ulaşılmıştır.⁴²

1982 Anayasası'nın 24. Maddesi ile Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi öğretimi ilk ve ortaöğretim kurumlarında zorunlu olmuştur. Bu maddenin içeriği şöyledir:

*"Din ve ahlâk eğitim ve öğretimi devletin gözetim ve denetimi altında yapılır.
Din Kültürü ve ahlâk öğretimi ilk ve ortaöğretim kurumlarında okutulan*

³⁸Nurullah Altaş, "Ortaöğretimde Din Eğitimi", **Din Eğitimi**, 2. Baskı, (Ed. Mustafa Köylü, Nurullah Altaş), Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara, 2012, ss.177-192.

³⁹Veli Öztürk, **Din Eğitimi ve Siyaset**,(Yayınlanmamış Doktora Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 1997, (DES), s.119.

⁴⁰Süleyman Hayri Bolay, Mümtaz'erTürküne, **Din Eğitimi Raporu**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 1995, s.104.

⁴¹Halis Ayhan, **Cumhuriyet Dönemi Din Eğitimine Genel Bir Bakış**, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi Özel Sayısı, Ankara, 1999, s.253.

⁴²Tuğrul Yürük, **Cumhuriyet Dönemi Din Öğretimi Program Anlayışları**, (Yayınlanmamış DoktoraTezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2011, s.75.

zorunlu dersler arasında yer alır. Bunun dışındaki din eğitim ve öğretimi ancak kişilerin kendi isteğine, küçüklerin de kanunî temsilcisinin talebine bağlıdır.”

Böylece haftada 1 saat seçmeli Din Bilgisi dersi ile 1 saat zorunlu Ahlâk dersi kaldırılıp bunların yerine haftada 2 saat zorunlu “Din ve Ahlâk Bilgisi” dersi konulmuştur. Böylece MEB’in 29.04.1982 tarihli genelgesi ile Din ve Ahlâk Bilgisi dersi zorunlu olarak programlardaki yerini almıştır.⁴³

Bu bağlamda 1982-1983 eğitim-öğretim yılından itibaren Din ve Ahlâk Bilgisi dersi 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflarda haftada 2 saat, lise ve dengi okulların her sınıfında ise haftada 1 saat olarak okutulmaya başlanmıştır.⁴⁴

İlk önce gayrimüslim öğrencilerin de bu derslere zorunlu olarak katılması şeklinde bir düzenleme getirilmiş, daha sonra gayrimüslim olduğunu belgeleyen öğrencilere bu derse devam etmeme seçeneği sunulmuştur.⁴⁵

Din ve Ahlâk Bilgisi dersinin zorunlu dersler arasında okutulmaya başlanmasından 4 yıl sonra “kültür” kelimesi ilavesiyle dersin yeni adı “Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi” olmuştur.⁴⁶ Dersin içeriği de din kültürü şeklinde düzenlenmiştir.⁴⁷

1991-1992 eğitim-öğretim yılından itibaren lise ve dengi okullarda Ders Geçme ve Kredi Sistemine geçilince DKAB dersi üç dönem halinde ve haftada 2 saat olarak okutulmaya başlanmıştır. Böylece lise ve dengi okulların ilk üç döneminde bu ders okutulmuş, son üç döneminde ise programdan çıkarılmıştır. 1996 yılında ise Ders Geçme ve Kredi Sistemine son verilerek tekrar eski uygulamaya dönmüştür.⁴⁸

Verilen bilgiler değerlendirildiğinde günümüze kadar geçen tarihi süreç içerisinde din eğitimi ve öğretiminin bazı aşamalardan geçerek geldiği söylenebilir. Nitekim ortaokul müfredat programlarında 1927 yılına kadar normal program içinde yer alan din dersi, 1956-1982 yılları arasında seçmeli olarak okutulmuştur. 1982-1983 eğitim-öğretim yılına gelindiğinde ise din dersi ile ahlâk dersi birleştirilmiş, Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi adını almış ve zorunlu hâle gelmiştir. Bunun için bugün ülkemizde 1982 Anayasasına göre din eğitimi her vatandaşın sahip olduğu, devletin

⁴³Aydın, s.117.

⁴⁴Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi (29 Mart), Cilt: 45, Sayı: 2109, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1982, ss.155-161.

⁴⁵Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi (27 Temmuz), Cilt: 53, Sayı: 2317, Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 1990, s.553.

⁴⁶Aydın, s.53.

⁴⁷Yürük, s.74.

⁴⁸Aydın, s.124.

gözetimi ve denetimi altında yerine getirilmesi gereken sosyal bir hak olarak ilk ve ortaöğretim kurumlarında okutulan zorunlu dersler arasında yer almaktadır.⁴⁹

Günümüzde bu ders ilkokul 4. sınıf ve ortaokul 5, 6, 7 ve 8.sınıflarda haftada 2 saat; lise 9, 10, 11 ve 12.sınıflarda ise haftada 1 saat zorunlu olarak okutulmaktadır. Bu bağlamda biz aşağıda konumuz gereği sadece ortaokul öğretim programının mahiyetini ortaya koyacağız.

1.2. ORTAOKUL DKAB ÖĞRETİM PROGRAMININ MAHİYETİ

TTK'nın 28.12.2006'da 410 sayılı kararıyla yayımlanan DKAB dersi (5, 6, 7 ve 8. sınıflar) öğretim programı, DÖGM'nin 20.12.2010'da 2748 sayılı teklif yazıları üzerine TTK tarafından 30.12.2010'da 328 sayılı kararıyla değiştirilmiş ve 2011-2012 eğitim-öğretim yılında uygulanmak üzere tekrar yayımlanmıştır.

Bu öğretim programının giriş bölümünde programla ilgili tanıtıcı bilgilere yer verilmiştir. Hızla gelişen bilim ve teknolojinin eğitimin her alanını etkilediği, bu durumun eğitim yaklaşımlarında da köklü değişimleri zorunlu kıldığı belirtilmiştir. Bilginin hızla yenilenerek üretildiği çağımızda bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretme becerilerine bağlı olarak bireyin yeni beceriler kazanması ve bu durumun hayat boyu sürdürülebilmesi için bilgi üretimine dayalı çağdaş bir eğitimin gerekli olduğu ifade edilmiştir.

Bu gelişim sürecinde öğrencilerin anlama, sıralama, sınıflandırma, sorgulama, ilişki kurma, eleştirme, tahmin etme, analiz-sentez yapma ve değerlendirme, bilgiyi araştırma, yorumlama ve zihninde yapılandırma, kendini ifade etme, iletişim kurma, arkadaşlarıyla iş birliği yapma, tartışma gibi çeşitli ve üst düzey zihinsel becerileri kazanmalarının beklendiği belirtilmiştir. Diğer derslerle birlikte DKAB dersinin de bu becerilerin kazandırılmasına katkı sağlaması gerektiği özellikle vurgulanmıştır.⁵⁰

Bununla birlikte geliştirilen bu programla öğrencilerin din ve ahlâk hakkında objektif bilgi sahibi olmaları, öğrenme-öğretme sürecinde öğretim programı

⁴⁹Yürük, s.67.

⁵⁰**Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Dersi (4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar) Öğretim Programı**, Ankara, 2010, (DKABÖP), s.2.

vasıtasıyla kazanmaları hedeflenen bilgi, beceri, tutum, değer, kavram ve öğrenci merkezli yaklaşımlarla bir arada yaşama bilincine ulaşmaları da hedeflenmiştir.

Eğitimin bir iletişim ve etkileşim süreci olduğu, toplumda yaşayan tüm bireylerin hem eğitip hem eğitildiği, hem öğretip hem öğrendiği ifade edilmiştir. Çocukların gözlerini açtığı toplumun kültür birikiminden yararlandığı, toplumun kültür dokularında da geçmiş nesillerin alın terinin, beyin gücünün, tutum ve davranışlarının, siyasi, dinî ve ahlâki kurumlarının, dilinin, atasözlerinin, geleneklerinin izlerinin bulunduğu, insanlığın eserlerinin ve ürünlerinin birbirine eklenerek günümüze kadar geldiği belirtilmiştir. Bu bağlamda eğitimin de yetişen neslin kültürel birikimden mümkün olan en fazla payı alması görevini üstlendiği ifade edilmiştir. Yine geçmiş ile gelecek arasında uyumlu bir geçiş temin etmek, kültürün muhtevasını aktarmak, kültürün zenginleşmesini sağlamak ve uygarlığın gelişimi için elverişli ortamı oluşturmak, eğitimin görev ve sorumlulukları arasında sayılmıştır. Ayrıca kültür ile eğitim arasında sıkı bir ilişkinin olduğu, kendi kültürel ortamını oluşturmayan ve bu ortamı yetismekte olan neslin katkılarıyla besleyemeyen, özentî ve taklitten öteye gitmeyen bir eğitim sisteminin bireylere yön vermesinin söz konusu olmadığı belirtilmiştir.⁵¹

İslâm'da sorma ve öğrenmenin önemli bir yer tuttuğu, Hz. Muhammed'in ve arkadaşlarının (ashap), hayatta iken bilmediklerini veya tereddüt ettiklerini bilenlere sordukları ve istişareye önem verdikleri ifade edilmiştir. Hz. Muhammed vefat ettikten sonra da bu uygulamanın Müslümanlar tarafından sürdürüldüğü, İslâm'ın ilk nesillerinin dinin öğretilerini doğru anlamak ve anlatabilmek için yoğun çaba sarf ettiği, kendilerinden sonra gelenlere de bu konuda zengin örnekler bıraktıkları, onların yorumlarda (icthihatlarda) bulunduğu ve kendi ilmî anlayışlarını oluşturdukları belirtilmiştir. İlk Müslümanların problemleri kendilerine özgü şartları çerçevesinde ele aldığı ve problemleri "eleştirel" bir tutumla yaklaştıkları, sonraki dönemlerde ise problemlerin içinde yaşanan zaman diliminin ihtiyaçlarına göre çözme gayreti yerine, önceki asırlardaki hazır çözüm yollarını aynen benimseme eğiliminin baş gösterdiği ifade edilmiştir. Ancak daha öncekilerin yaptıkları yorumların günlük sorunların gerisinde kaldığı, bu sürecin sonunda gelişen tavrın ise taklit ve eskiyi kutsallaştırma olduğu, bunun sonucunda da geçmişten devralınan eserlerle

⁵¹ DKABÖP, s.2.

yetinildiği, onlara yeni katkıların yeni anlayışların ilave edilemediği belirtilmiştir. Hâlbuki kültürel mirasın durağan, kapalı, cansız bir yığın veya insanın kendini uydurmak zorunda olduğu bir olgu olmaktan çok üzerinde çalışılması, anlaşılması ve problem çözmede kullanılması gereken bir olgu olduğu ifade edilmiştir.⁵²

Örgün eğitim kurumlarında din öğretiminin bir bilgi verme vasıtası olmakla beraber aynı zamanda insanın bilgi elde etme yollarını ve aklını kullanma kabiliyetini geliştiren bir süreç olması gerektiği belirtilmiştir. Bu noktada din öğretiminin amacı “*yetişmekte olan nesle din hakkında doğru bilgi vermek ve öğrencileri bilinçlendirmek*” şeklinde ifade edilmiştir. Öğrencilerin kendilerine sunulan alternatifleri inceleyebilmeleri için bakış açılarının geliştirilmesine ihtiyaç duyulduğu ve onların körü körüne uygulayıcı olmamaları, bilginin hangi amaçla, kim için, nasıl bir dünyada kullanılabileceğini sorgulayacak biçimde yetiştirilmeleri gerektiği belirtilmiştir. Öğrencilerin özellikle inanç ve hayat konusundaki özgür tercihlerde bulunabilmelerinin din öğretiminin esas amacı olduğu bilinçli dindarlığın da tam bu olduğu ifade edilmiştir. Bu amaçlara uygun olarak din öğretiminin öğrencinin kendi akıl yürütme gücünü kullanarak varlıklar içindeki konumunu belirlemesine katkıda bulunabileceği belirtilmiştir. DKAB öğretmeninin bunları hangi yollarla yapacağı üzerinde durulmuştur. Bu çerçevede beliren sorulara verilecek cevabın din öğretimi sürecine yön verecek yaklaşımı belirlediği ifade edilmiştir.⁵³

DKAB öğretim programında insana, düşünceye, hürriyete, ahlâki olana ve kültürel mirasa saygı temel ilke olarak vurgulanmıştır.⁵⁴

Bununla birlikte öğretim programında, din eğitimi ve öğretiminin temelleri de zikredilmiştir. Burada DKAB öğretiminin gerekliliği konusunda antropolojik-insani, toplumsal, kültürel, evrensel, felsefî ve hukuki temel olmak üzere altı boyut ileri sürülmüştür.⁵⁵

⁵² DKABÖP, s.3.

⁵³ DKABÖP, s.3.

⁵⁴ DKABÖP, ss.3-5; Bu konuda temel alınan makale şudur: Mualla Selçuk, **Din Öğretiminin Kuramsal Temelleri: Zihin Gelişimi Açısından Bir Deneme**, Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi, C.4, 1997, ss.145-159.

⁵⁵ DKABÖP, ss.6-7.; Bu konuda geniş bilgi için bkz. Cemal Tosun, **Din Eğitimi Bilimine Giriş**, Pegem A Yayınevi, 5. Baskı, Ankara, 2011, ss.92-102.; Yıldız Kızılabdullah, Tuğrul Yürük, “Din Eğitimi ve Öğretiminin Temelleri”, **Din Eğitimi**, 2. Baskı, (Ed. Mustafa Köylü, Nurullah Altaş), Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara, 2012, ss. 70-94.

Tezimizde DKAB öğretim programı ve TDB öğretim programı arasındaki karşılaştırmayı yaparken genel olarak her iki öğretim programında da bulunan ortak yönleri ve özellikleri dikkate almayı uygun bulduk.

1.2.1. Genel Amaçlar (Kazanımlar)

DKAB dersi (5, 6, 7 ve 8. sınıflar) öğretim programının genel amaçları aşağıdaki şekilde belirtilmiştir. Bu öğretim programı ile öğrencilerin;

Bireysel açıdan; temel dinî ve ahlâki sorulara cevap verebilmeleri, inanma ve yaşama özgürlüklerinin bilincine varmaları, dinî inanç ve ibâdetlerini başkalarının istismarına kapılmaksızın gerçekleştirmeleri, dinî kavramları doğru anlayıp kullanmaları, doğru dinî bilgiler ile bâtil inanç ve hurafeleri ayırt etmeleri, dinî içtenlik ve sevgi boyutunu fark ederek onun insan için vazgeçilmez bir öge olduğunu kavramaları, İslâm dinîni ve diğer dinleri ana kaynakları ile birlikte tanımlamaları, dinî emirleriyle toplumsal beklenti ve alışkanlıklara dayalı olan davranışları ayırt etmeleri, İslâm'ın iman, ibâdet ve ahlâk esaslarını tanımları, İslâm dinînin akıl ve bilimle uyum içinde olduğunu, din ve bilimin birbirinin alternatifi olmadıklarını kavramaları, aklın, dinî sorumluluğun temel şartı olduğunu; dinî aklın kullanılmasını istediğini ve bilimsel bilgiyi teşvik ettiğini kavramaları, kendi inancı ile mutlu ve barışık olmaları,

Toplumsal açıdan; toplumsal olarak yaşanan dinî ve ahlâkî davranışları tanımları, toplumdaki farklı dinî anlayış ve yaşayışların sosyal bir olgu olduğu bilincine varmaları, başkalarının inanç ve yaşayışlarına hoşgörü ile yaklaşmaları, toplum içindeki hurafelere dayalı sağlıklı dinî oluşumları ayırt etmeleri, fiziki ve toplumsal çevreyi koruma bilincine ulaşmaları,

Ahlâki açıdan; ahlâki değerleri bilen ve bunlara saygı duyan erdemli kişiler olmaları, öğrenilen ahlâki değerleri içselleştirmeleri, inanç ve ibâdetlerin davranışları güzelleştirmedeki olumlu etkisini kavramaları,

Kültürel açıdan; dinî kültürü oluşturan unsurlardan biri olduğunu kavramaları, dinî diğer kültür unsurları üzerindeki etkilerini kavramaları, doğru dinî bilgiler yardımıyla nesiller arası anlayış farklılıklarına sağlıklı bir şekilde yaklaşmaları, Türklerin İslâm dinîni kabul ediş sürecinde etkili olan unsurları

değerlendirmeleri, dinî ve millî bayramların milleti birleştiren temel değerlerden olduğunu kavramaları,

Evrensel açıdan; evrensel değerlere kendi dinî bilgi ve bilinçleriyle katılmaları, diğer dinleri temel özellikleriyle tanıyarak mensuplarına hoşgörüyü yaklaşmaları, evrensel insani değerlerin İslâm'ın insani değerleri ile örtüştüğü bilincine ulaşmaları amaçlanmıştır.⁵⁶

1.2.2. Öğrenme Alanları ve Üniteler (İçerik)

DKAB dersi öğretim programı “*İnanç, İbâdet, Hz. Muhammed, Kur’ân ve Yorumu, Ahlâk, Din ve Kültür*”den oluşan altı öğrenme alanı üzerine yapılandırılmıştır.⁵⁷

Aşağıdaki tablolarda bu dersin öğretim programının (5, 6, 7 ve 8.sınıf) öğrenme alanları, üniteleri, kazanım sayıları ve ders saati süreleri gösterilmiştir.⁵⁸

5. Sınıf		Kazanım Sayıları	Oranı(%)	Süre / Ders Saati
ÖĞRENME ALANI	ÜNİTELER			
İnanç	Allah İnancı	7	15	14
İbâdet	İbâdet Konusunda Bilgilenelim	12	25	16
Hız. Muhammed	Hız. Muhammed ve Aile Hayatı	5	11	8
Kur’ân ve Yorumu	Kur’ân-ı Kerim’in Temel Eğitici Nitelikleri	6	13	10
Ahlâk	Sevinç ve Üzüntülerimizi Paylaşalım	9	19	12
Din ve Kültür	Vatanımızı ve Milletimizi Seviyoruz	8	17	12
Toplam		47	100	72

⁵⁶ DKABÖP, ss.12-13.

⁵⁷ DKABÖP, s.13.

⁵⁸ DKABÖP, ss.29-31.

6. Sınıf		Kazanım Sayıları	Oranı(%)	Süre / Ders Saati
ÖĞRENME ALANI	ÜNİTELER			
İnanç	Peygamberlere ve İlahi Kitaplara İnanç	10	22	14
İbâdet	Namaz İbâdeti	11	24	16
Hız. Muhammed	Son Peygamber Hız. Muhammed	11	23	14
Kur'ân ve Yorumu	Kur'ân-ı Kerim'in Ana Konuları	5	9	10
Ahlâk	İslâm'ın Sakınılmasını İstediği Bazı Davranışlar	6	13	10
Din ve Kültür	İslâmiyet ve Türkler	4	9	8
	Toplam	47	100	72

7. Sınıf		Kazanım Sayıları	Oranı(%)	Süre / Ders Saati
ÖĞRENME ALANI	ÜNİTELER			
İnanç	Melek ve Âhiret İnancı	14	29	16
İbâdet	Oruç İbâdeti	10	21	14
Hız. Muhammed	Bir İnsan ve Peygamber Olarak Hız. Muhammed	7	13	12
Kur'ân ve Yorumu	İslâm Düşüncesinde Yorumlar	8	17	10
Ahlâk	Din ve Güzel Ahlâk	5	10	10
Din ve Kültür	Kültürümüz ve Din	6	10	10
	Toplam	49	100	72

8. Sınıf

ÖĞRENME ALANI	ÜNİTELER	Kazanım Sayıları	Oranı(%)	Süre / Ders Saati
İnanç	Kaza ve Kader	9	20	14
İbâdet	Zekât, Hac ve Kurban İbâdeti	11	25	14
Hiz. Muhammed	Hiz. Muhammed'in Hayatından Örnek Davranışlar	5	11	8
Kur'an ve Yorumu	Kur'an'da Akıl ve Bilgi	6	14	12
Ahlâk	İslâm Dinine Göre Kötü Alışkanlıklar	6	14	10
Din ve Kültür	Dinler ve Evrensel Öğütleri	7	16	14
Toplam		44	100	72

Aşağıda DKAB öğretim programı öğrenme alanları, üniteleri ve ünite açılımları (konuları) üzerinde durulacaktır.

1.2.2.1. Öğrenme Alanı: İnanç (I)

SINIFLAR ÜNİTELER

5. Sınıf...	Allah İnancı
6. Sınıf...	Peygamberlere ve İlahî Kitaplara İnanç
7. Sınıf...	Melek ve Âhiret İnancı
8. Sınıf...	Kaza ve Kader ⁵⁹

⁵⁹ DKABÖP, s.72.

1.2.2.1.1. Allah İnancı (5)

KONULAR

İnsan Akıllı ve İnanan Bir Varlıktır.

Evrende Bir Düzen Vardır.

Allah Vardır ve Birdir.

Çalışırım, Allah'ın Yardımına Güvenirim ve Başarıyorum.

İhlâs Sûresi ve Anlamı.⁶⁰

1.2.2.1.2. Peygamberlere ve İlahi Kitaplara İnanç (6)

KONULAR

Peygamber ve Peygamberlere İman

Peygamberlerin İnsanlardan Seçilmesinin Nedenleri

Peygamberlerin Nitelikleri

Peygamberlere Gelen Mesajların Ortak Amacı

İlahî Kitap ve İlahî Kitaplara İman

Allah Niçin Vahiy Göndermiştir?

İlahî Kitaplar

Asr Sûresi ve Anlamı.⁶¹

1.2.2.1.3. Melek ve Âhiret İnancı (7)

KONULAR

Varlıklar Âlemi

Meleklerle İman

Meleklerin Özellikleri ve Görevleri

Meleklerle İmanın, Davranışların Güzelleşmesine Katkısı

Kur'ân'a Göre Cin ve Şeytan

Şeytanın Kötülüğünden Korunma Konusunda Kur'ân'ın Öğütleri

⁶⁰DKABÖP, s.72.

⁶¹DKABÖP, s.72.

Toplumda Yaygın Olan Bazı Bâtıl İnançlar
Âhirete İman
Kıyâmet ve Yeniden Dirilme
Dünya Hayatında Yapılanların Karşılığı: Âhiret
Nâs Sûresi ve Anlamı.⁶²

1.2.2.1.4. Kaza ve Kader İnancı (8)

KONULAR

Allah Her Şeyi Bir Ölçüye Göre Yaratmıştır.
Kader ve Evrendeki Yasalar
İnsan İradesi ve Kader
İnsanın Özgürlüğü ve Sorumluluğu
İnsanın Çabası: Emek ve Rızık
Dünya Hayatının Sonu: Ecel ve Ömür
Allah'a Güvenmek (Tevekkül)
Âyete'l-Kürsî ve Anlamı.⁶³

1.2.2.2. Öğrenme Alanı: İbâdet (II)

SINIFLAR ÜNİTELER

5. Sınıf...	İbâdet Konusunda Bilgilenelim
6. Sınıf...	Namaz İbâdeti
7. Sınıf...	Oruç İbâdeti
8. Sınıf...	Zekât, Hac ve Kurban İbâdeti. ⁶⁴

⁶²DKABÖP, s.72.

⁶³DKABÖP, s.72.

⁶⁴DKABÖP, s.73.

1.2.2.2.1. İbâdet Konusunda Bilgilenelim (5)

KONULAR

İbâdet Nedir ve Niçin Yapılır?
İbâdetlerle İlgili Kavramlar: Farz, Vacip, Sünnet
Başlıca İbâdetler
Camiyi Tanıyalım
Duâ
Duâ İbâdetin Özüdür
Niçin ve Nasıl Duâ Edilir?
Kur'ân'dan ve Hz. Peygamber'den Duâ Örnekleri
Kültürümüzden Duâ Örnekleri
Güzel İş ve Güzel Davranış: Salih Amel
İbâdetler Davranışlarımızı Güzelleştirir
Rabbena Duâları ve Anlamı.⁶⁵

1.2.2.2.2. Namaz İbâdeti (6)

KONULAR

Namaz Nedir ve Niçin Kılınır?
Namazın Şartları
Namaza Hazırlık Şartları
Abdest, Boy Abdesti (Gusül) ve Teyemmüm
Namaza Hazırlığın Diğer Şartları
Namazın Kılınış Şartları
Namaza Çağrı: Ezan ve Kamet
Günlük Namazlar (Beş Vakit Namaz)
Cemaatle Namaz
Cuma Namazı
Bayram Namazı
Teravih Namazı

⁶⁵DKABÖP, s.73.

Namazı Bozan Durumlar
Namazın İnsana Kazandırdıkları
Kunut Duâları ve Anlamı.⁶⁶

1.2.2.2.3. Oruç İbâdeti (7)

KONULAR

Ramazan Ayı ve Önemi
Ramazan Orucu
Ramazan Ayı ve Oruçla İlgili Kavramlar
Muharrem Orucu
Oruç Tutarken Nelere Dikkat Etmeliyiz?
Orucu Bozan Durumlar
Oruç İbâdetinin Kişiyi ve Topluma Kazandırdıkları
Ramazan Bayramı Sevinci
Mâûn Sûresi ve Anlamı.⁶⁷

1.2.2.2.4. Zekât, Hac ve Kurban İbâdeti (8)

KONULAR

İnsanın Paylaşma ve Yardımlaşma İhtiyacı
İslâm'ın Paylaşma ve Yardımlaşmaya Verdiği Önem
Paylaşma ve Yardımlaşma İbâdeti Olarak Zekât
Toplumsal Dayanışma İbâdeti Olarak Sadaka
Yardımlaşma Kurumlarımız
Hac Nedir ve Niçin Yapılır?
Hac ve Umre ile İlgili Kavramlar
Haccın İnsan Davranışları Üzerindeki Etkisi
Kurban Nedir ve Niçin Kesilir?
Okuma Metni: Kurban Tığlama (Kesme) Duâsı.⁶⁸

⁶⁶DKABÖP, s.73.

⁶⁷DKABÖP, s.73.

⁶⁸DKABÖP, s.73.

1.2.2.3. Öğrenme Alanı: Hz. Muhammed (III)

SINIFLAR **ÜNİTELER**

5. Sınıf...	Hz. Muhammed ve Aile Hayatı
6. Sınıf...	Son Peygamber Hz. Muhammed
7. Sınıf...	Bir İnsan ve Peygamber Olarak Hz. Muhammed
8. Sınıf...	Hz. Muhammed'in Hayatından Örnek Davranışlar. ⁶⁹

1.2.2.3.1. Hz. Muhammed ve Aile Hayatı (5)

KONULAR

Hz. Muhammed'in Evliliği ve Çocukları
Hz. Muhammed'in Ailesi İçindeki Örnek Davranışları
Hz. Muhammed'in Ailesinin Örnek Davranışları
Hz. Muhammed'in Ailesinde Sevinçler ve Sıkıntılar Paylaşıldı
Hz. Muhammed'in Ailesinde Misafire Cömert Davranılırdı
Hz. Muhammed'in Ailesinde İsraftan Kaçınılırdı
Hz. Muhammed'in Ailesinde Akrabalık ve Komşuluk İlişkilerine Önem Verilirdi
Hz. Muhammed'in Ailesinde Öksüzler ve Yoksullar Gözetilirdi
Salâvat Duâları ve Anlamı
Okuma Metni: Hz. Peygamberin Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin Sevgisi.⁷⁰

1.2.2.3.2. Son Peygamber Hz. Muhammed (6)

KONULAR

Hz. Muhammed'in Çağrısı: Mekke Dönemi
Vahiy: Yaratan Rabb'inin Adıyla Oku!
Yakın Çevreye Çağrı
Çağrının Yaygınlaşması
Hicret Olayı

⁶⁹DKABÖP, s.74.

⁷⁰DKABÖP, s.74.

Hz. Muhammed'in Çağrısı: Medine Dönemi
Peygamber Mescidi ve Sosyal İşlevi
Eğitim ve Öğretim Etkinlikleri
Toplumsal Barışın Kurulması
Hudeybiye Antlaşması ve Mekke'nin Fethi
Veda Hutbesi
Hz. Muhammed'in Vefatı
Nasr Sûresi ve Anlamı
Okuma Metni: Hz. Peygamber'in Sadık Dostu: Hz. Ebu Bekir.⁷¹

1.2.2.3.3. Bir İnsan ve Peygamber Olarak Hz. Muhammed (7)

KONULAR

Hz. Muhammed'in İnsani Yönü
Hz. Muhammed'in Peygamberlik Yönü
Hz. Muhammed Son Peygamberdir.
Hz. Muhammed Kur'an'ı Açıklayıcıdır.
Hz. Muhammed İnsanlık İçin Bir Uyarıcıdır.
Hz. Muhammed İnsanlığa Bir Rahmettir.
Hz. Muhammed Güzel Ahlâkın Tamamlayıcısıdır.⁷²

1.2.2.3.4. Hz. Muhammed'in Hayatından Örnek Davranışlar (8)

KONULAR

Hz. Muhammed İnsanlara Değer Verirdi.
Hz. Muhammed Güvenilir Bir İnsandı.
Hz. Muhammed Bilgiye Önem Verirdi.
Hz. Muhammed Danışarak İş Yaptı.
Hz. Muhammed Merhametli, Hoşgörülü ve Affediciydi.
Hz. Muhammed Çalışmayı Sever ve Zamanı İyi Değerlendirirdi.
Hz. Muhammed Sabırlı ve Cesaretliydi.

⁷¹DKABÖP, s.74.

⁷²DKABÖP, s.74.

Hız. Muhammed Hakkı Gözetirdi.

Hız. Muhammed Doğayı ve Hayvanları Severdi.⁷³

1.2.2.4. Öğrenme Alanı: Kur'ân ve Yorumu (IV)

SINIFLAR ÜNİTELER

5. Sınıf...	Kur'ân-ı Kerim'in Temel Eğitici Nitelikleri
6. Sınıf...	Kur'ân-ı Kerim'in Ana Konuları
7. Sınıf...	İslâm Düşüncesinde Yorumlar
8. Sınıf...	Kur'ân'da Akıl ve Bilgi. ⁷⁴

1.2.2.4.1. Kur'ân-ı Kerim'in Temel Eğitici Nitelikleri (5)

KONULAR

İslâm Dininin Temel Kaynağı: Kur'ân

Kur'ân İyiye ve Güzele Yönlendirir, Kötülüklerden Sakındırır

Kur'ân'ın Açıklayıcılığı ve Yol Göstericiliği

Allah'ı Arayan İnsan: Hız. İbrahim

Fil Sûresi ve Anlamı.⁷⁵

1.2.2.4.2. Kur'ân-ı Kerim'in Ana Konuları (6)

KONULAR

Kur'ân-ı Kerim'in Belli Başlı Konuları

İnanç

İbâdet

Ahlâk

Kıssalar

Sabır Örneği: Hız. Eyüp

Kureyş Sûresi ve Anlamı

⁷³DKABÖP, s.74.

⁷⁴DKABÖP, s.75.

⁷⁵DKABÖP, s.75.

Okuma Metni: Hz. Osman'ın Cömertliği ve Yumuşak Huyluluğu.⁷⁶

1.2.2.4.3. İslâm Düşüncesinde Yorumlar (7)

KONULAR

Din ve Din Anlayışı

Din Anlayışındaki Yorum Farklılıklarının Sebepleri

İslâm Düşüncesinde Yorum Biçimleri

İnançla İlgili Yorumlar

Fıkıhî Yorumlar

Tasavvufî Yorumlar

Yesevilik

Kadirilik

Nakşibendîlik

Mevlevilik

Alevilik-Bektaşilik

Cem ve Cemevi

Razılık ve Kul Hakkının Sorulması

On iki Hizmet

Semah

Musahiplik (Yol Kardeşliği)

Duâ ve Gülbenkler

Hızır Orucu

Din Anlayışındaki Farklılıklar Niçin Zenginliktir?

Dinde Zorlama Yoktur.

Okuma Metni: Hz. Ali'nin Cesaret ve Kahramanlığı.⁷⁷

⁷⁶DKABÖP, s.75.

⁷⁷DKABÖP, s.75.

1.2.2.4.4. Kur’ân’da Akıl ve Bilgi (8)

KONULAR

Aklın Dinî Sorumluluktaki Yeri ve Önemi

Kur’ân Aklımızı Kullanmamızı İster.

Kur’ân Doğru Bilgiye Önem Verir.

Kur’ân’da Bilgi Edinme Yolları

Bilgi Taassubu Önler.

Sevgi ve Merhamet Örneği: Hz. Yusuf.⁷⁸

1.2.2.5. Öğrenme Alanı: Ahlâk (V)

SINIFLAR ÜNİTELER

5. Sınıf... Sevinç ve Üzüntülerimizi Paylaşalım

6. Sınıf... İslâm’ın Sakınılmasını İsteddiği Bazı Davranışlar

7. Sınıf... Din ve Güzel Ahlâk

8. Sınıf... İslâm Dinine Göre Kötü Alışkanlıklar.⁷⁹

1.2.2.5.1. Sevinç ve Üzüntülerimizi Paylaşalım (5)

KONULAR

Paylaşmak Niçin Önemlidir?

Sevinçlerimizi Paylaşalım.

Dinî Bayramlarımız

Millî Bayramlarımız

Cuma Günü ve Ramazan Ayı

Kandil Geceleri

Nevruz ve Hıdrellez

Üzüntülerimizi Paylaşalım.

Hastaları Ziyaret Ederiz.

Geçmişlerimizi Anarız.

⁷⁸DKABÖP, s.75.

⁷⁹DKABÖP, s.76.

Zor Durumda Olanlara Yardım Ederiz.
Engellilere Sevgi ile Bakar, Sıkıntılarını Paylaşırız.
Tahiyyat Duâsı ve Anlamı.⁸⁰

1.2.2.5.2. İslâm'ın Sakınılmasını İstedığı Bazı Davranışlar (6)

KONULAR

Yalan Söylemek ve Hile Yapmak
Gıybet ve İftira
Hırsızlık
Haset Etmek
Alay Etmek
Büyüklenmek (Kibir)
Kötü Zanda Bulunmak
Başkalarının Kusurlarını Araştırmak
Anne, Baba ve Büyüklere Saygısızlık
Kötü Davranışlar Karşısında Duyarsız Kalmayalım.
Felâk Sûresi ve Anlamı
Okuma Metni: Hz. Ali'nin Hz. Hasan'a Öğüdü.⁸¹

1.2.2.5.3. Din ve Güzel Ahlâk (7)

KONULAR

Din Güzel Ahlâklı Olmaya Nasıl Katkı Sağlar?
İslâm'da Övülen Bazı Ahlâki Tutum ve Davranışlar
Doğruluk ve Dürüstlük
Başkalarına Maddi Yardımda Bulunmak (İnfak)
Emaneti Korumak
Adaletli Olmak
Hoşgörü ve Bağışlama
Alçakgönüllülük (Tevazu)

⁸⁰DKABÖP, s.76.

⁸¹DKABÖP, s.76.

Görgülü Olmak

Savurganlıktan Kaçınmak

Okuma Metni: Mevlana, Abdal Musa ve Kaygusuz Abdal'dan Sözler.⁸²

1.2.2.5.4. İslâm Dinine Göre Kötü Alışkanlıklar (8)

KONULAR

Alkollü İçki İçmek ve Uyuşturucu Kullanmak

Kumar Oynamak

Kötü Alışkanlıklar Nasıl Başlıyor?

Kötü Alışkanlık ve Davranışlardan Nasıl Korunalım?

Başkalarına Zarar Vermek: Kul Hakkı.⁸³

1.2.2.6. Öğrenme Alanı: Din ve Kültür (VI)

SINIFLAR ÜNİTELER

5. Sınıf... Vatanımızı ve Milletimizi Seviyoruz.

6. Sınıf... İslâmiyet ve Türkler

7. Sınıf... Kültürümüz ve Din

8. Sınıf... Dinler ve Evrensel Öğütleri.⁸⁴

1.2.2.6.1. Vatanımızı ve Milletimizi Seviyoruz (5)

KONULAR

Vatan ve Millet Kavramlarını Öğreniyoruz.

Biz Vatanımızı ve Milletimizi Çok Severiz.

Bu Vatanı Hepimiz Bir Milletiz.

Manevi Değerlerimizi Koruyup Saygı Gösteririz.

Bayrağımıza ve İstiklâl Marşı'mıza Saygı Duyarız.

Gazilerimize Saygı Gösterir, Şehitlerimizi Rahmetle Anarız.

⁸²DKABÖP, s.76.

⁸³DKABÖP, s.76.

⁸⁴DKABÖP, s.77.

Askerlik Yapmak Vatan Borcumuzdur.

“Yurtta Barış, Dünyada Barış” Temel İlkemizdir.⁸⁵

1.2.2.6.2. İslâmiyet ve Türkler (6)

KONULAR

Türklerin Müslüman Oluşu

Türkler Arasında İslâm’ın Yayılmasında Etkili Olan Bazı Şahsiyetler

Ebu Hanife

Maturidî

Ali er- Rıza

Ahmet Yesevî

Âhi Evran

Hacı Bektaş Veli

Mevlana Celâleddîn-i Rûmi

Yunus Emre

Türklerde Peygamber ve Ehl-i Beyt Sevgisi.

Türklerin İslâm Medeniyetine Katkıları

Türklerin Bilime Katkıları.⁸⁶

1.2.2.6.3. Kültürümüz ve Din (7)

KONULAR

Kültür ve Kültürün Öğeleri

Dinîn Kültürümüz Üzerindeki Etkileri

Dilimizdeki Dinî Motifler

Örf ve Âdetlerimizdeki Dinî Motifler

Musikimizdeki Dinî Motifler

Mimarimizdeki Dinî Motifler

Lâiklik, Din ve Vicdan Özgürlüğünün Garantisidir.⁸⁷

⁸⁵DKABÖP, s.77.

⁸⁶DKABÖP, s.77.

⁸⁷DKABÖP, s.77.

1.2.2.6.4. Dinler ve Evrensel Öğütleri (8)

KONULAR

Din Niçin Evrensel Bir Gerçekliktir?

Günümüzde Yaşayan Dinleri Tanıyalım.

Hinduizm ve Budizm

Yahudilik

Hristiyanlık

İslâm

Dinlerin ve İslâm'ın Evrensel Öğütleri:

Doğruluk

Temizlik

İyilik ve Yardımseverlik

Büyüklerle Saygı, Küçüklerle Sevgi Göstermek

Hayvanlara İyi Davranmak

Çevreyi Korumak

Zararlı Alışkanlıklardan Kaçınmak

Başkalarına Zarar Vermemek

Başkalarının İnançlarına Hoşgörülü Olmak.⁸⁸

1.2.3. Uygulama İlkeleri (Öğrenme-Öğretme Durumları)

DKAB dersi öğretim programı Anayasa ile Millî Eğitim Temel Kanunu hükümlerine uygun olarak hazırlanmıştır. Programın uygulanmasında lâiklik ilkesinin göz önünde bulundurulması kararlaştırılmıştır. Vicdan ve düşünce özgürlüğünün hiçbir şekilde zedelenmemesi gerektiği ifade edilmiştir. Öğrencilerin dinî uygulamalara zorlanmayacağı belirtilmiştir.

Ünitelerle ilgili kazanımlar DKAB dersinin genel amaçlarına ulaşmayı sağlayacak şekilde her sınıf için ayrı ayrı belirlenmiştir. Ünitelere ayrılacak sürelerin ve ünitelerin işleniş sırasının öğrenci seviyesine, ortama ve çevre etkenlerine göre zümre öğretmenlerince belirlenebileceği ifade edilmiştir. Öğrenci düzeyi ve çevre

⁸⁸DKABÖP, s.77.

etkenleri dikkate alınarak öğrenme-öğretme etkinliklerinde farklı ünitelerin birbirleriyle bağlantılı olan kazanımlarının birlikte ele alınabileceği belirtilmiştir. Öğrenme-öğretme etkinliklerinde öğrenci düzeyine, eğitim ortamına ve çevre etkenlerine göre öğrencileri aktif kılan öğrenme-öğretme yöntem, teknik ve stratejilerinin kullanılabileceği ifade edilmiştir. Öğrenme-öğretme etkinliklerinde kazanımların edinilmesine yardımcı olabilecek uygun görsel, işitsel, basılı materyallerden yararlanılabileceği ve öğrencilere konuları sevdirecek öğretim yaklaşımlarının benimseneceği ifade edilmiştir. Öğrencilerin programda öngörülen duâ ve sûrelerin dışında âyet ve hadisleri ezberlemeye, duâ ve sûreleri yazmaya zorlanmayacağı, öğretim ortamında, din öğretimiyle öğrencilere kazandırılması amaçlanan; insana, düşünceye, hürriyete, ahlâki olana ve kültürel mirasa saygı çerçevesinde davranmaya, öncelikle öğretmenin özen göstereceği, dinî bilgiler yanında millî birlik ve beraberliği kazandırıcı; sevgi, saygı, kardeşlik, arkadaşlık ve dostluk bağlarını güçlendirici, vatan, millet, bayrak, sancak, şehitlik, gazilik gibi millî değerleri kazandırıcı kavramların öğrencilerin zihninde yer etmesine özen gösterileceği, İslâm'ın namaz, abdest, gusûl, teyemmüm vb. konularda mezheplerin (Caferilik ve Şafiilik) farklı anlayış ve uygulamalarının ihtiyaç duyulması hâlinde öğretmenlerce açıklanacağı vurgulanmıştır.⁸⁹

1.2.4. Ölçme ve Değerlendirme İlkeleri

DKAB öğretim programında öğrencilerden beklenen bilgi, beceri ve tutumların gelişip gelişmediği ölçme ve değerlendirme yoluyla tespit edilmektedir. Bu yol ile eğitim-öğretim süreci sürekli izlenmektedir. Ölçme ve değerlendirme, eğitim-öğretim sürecinde ortaya çıkan sorunları çözme imkânı verdiği için çok önemlidir. Programda değerlendirme çalışmalarının sadece sonuca yönelik olmaması gerektiği ifade edilmiş, sürecin de değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Öğrencilerin öğrenme eksikliklerinin ancak bu yolla fark edilebileceği, bu bağlamda gerekirse uygulanan öğrenme etkinliklerinin de değiştirilebileceği ifade edilmiştir. Ayrıca DKAB dersinde yapılacak olan değerlendirme çalışmalarının dersin amaçları ve kazanımlarına uygun olarak öğretim etkinlikleri ile birlikte yürütülmesinin faydalı

⁸⁹ DKABÖP, ss.8-9.

olacağı belirtilmiştir. DKAB dersinde ölçme ve değerlendirmedeki asıl amacın ise öğrencilerin bu dersteeki eksikliklerini tamamlamak ve onların gelişimlerine katkı sağlamak olduğu ifade edilmiştir.

DKAB dersinde öğrencilerin okuduğunu anlama, eleştirme, yorumlama, bilgi toplama, analiz etme, sorgulama, problem çözme gibi üst düzey becerilerinin de farklı ölçme ve değerlendirme araçları kullanılarak ölçülüp değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bununla birlikte, öğrencilerin öğrendikleri ile gerçek yaşam arasında ilişki kurma becerilerinin de değerlendirme sürecinde dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir. Öğrenme-öğretme sürecinde olduğu gibi değerlendirme çalışmalarında da öğretmen-öğrenci iş birliğinin esas alınması gerektiği ifade edilmiştir. Böylece değerlendirme sürecine öz değerlendirme ve akran değerlendirme yoluyla öğrencilerin de dâhil edilebileceği vurgulanmıştır.⁹⁰

Ortaokul DKAB dersi öğretim programında ölçme-değerlendirme sürecinde aşağıdaki şekillerde ölçme ve değerlendirmenin yapılabileceği belirtilmiştir: “Kısa cevaplı, uzun cevaplı, açık uçlu, çoktan seçmeli, doğru-yanlış, boşluk doldurmalı ve eşleştirmeli sorular, araştırma, araştırma kâğıdı, çalışma kâğıdı, görselleştirme, görüşme formu, gözlem formu, grup çalışması, kavram haritası, kontrol listesi, münazara, öğrenci ürün dosyası (portfolyo), öz değerlendirme formu, akran değerlendirme formu, poster hazırlama, proje çalışması, proje değerlendirme ölçeği, rol oynama, sergileme, sesli okuma, sınıflama, sözlü, yazılı sunum ve anlatım, sözlük çalışması, tarih şeridi, tartışma, tutum ölçeği.”⁹¹

⁹⁰DKABÖP, ss.213-220.

⁹¹DKABÖP, ss.42-66.

İKİNCİ BÖLÜM

TEMEL DİNİ BİLGİLER DERSİ: GELİŞİMİ VE MAHİYETİ

2.1. TEMEL DİNİ BİLGİLER DERSİNİN GELİŞİMİ

11.04.2012’de 28261 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 6287 no’lu “İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair” Kanunla 05.01.1961 tarihli 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanununun bazı maddelerinde değişiklik yapılmıştır.

Bu değişikliklerin önemli bir kısmı da din eğitimiyle ilgilidir. Kanunun 2. maddesinde ilköğretim; “... dört yıl süreli ve zorunlu ilkokul ile dört yıl süreli zorunlu ortaokuldan oluşan bir Milli Eğitim ve Öğretim Kurumudur” şeklinde tanımlanmıştır. Böylece önceden kesintisiz 8 yıl olarak düzenlenen ilköğretim, 4 yıl ilkokul ve 4 yıl ortaokul olmak üzere kesintili 8 yıl olarak değiştirilmiştir. Kanunun 10. maddesinde ortaöğretim:

“İlköğretime dayalı, 4 yıllık zorunlu, örgün veya yaygın öğrenim veren genel, mesleki ve teknik öğretim kurumlarının tümünü kapsar, bu okulları bitirenlere ortaöğretim diploması verilir”

diye tanımlanmıştır. Bu kanunun önceki kanundan farkı ortaöğretimin de zorunlu öğretim kapsamına alınmasıdır.

Kanunun din öğretimini doğrudan ilgilendiren maddesi 9. maddedir. Bu madde şu şekildedir:

“İlköğretim kurumları; 4 yıl süreli ve zorunlu ilkokullar ile 4 yıl süreli, zorunlu ve farklı programlar arasında tercihe imkân veren ortaokullar ile imam-hatip ortaokullarından oluşur. Ortaokullar ile imam-hatip ortaokullarında lise eğitimi destekleyecek şekilde öğrencilerin yetenek, gelişim ve tercihlerine göre seçimlik dersler oluşturulur. Ortaokullar ve liselerde, Kur’ân-ı Kerim, Hz. Peygamberimizin Hayatı ve Temel Dini Bilgiler dersleri isteğe bağlı seçmeli ders olarak okutulur. Bu okullarda okutulacak diğer seçmeli dersler ile imam-hatip okulları ve diğer ortaokullar için oluşturulacak program seçenekleri Bakanlıkça belirlenir.”

Böylece ilk ve ortaöğretimdeki zorunlu DKAB derslerinin yanı sıra ortaokul ve liselerde “*Kur’ân-ı Kerim, Hz. Muhammed’in Hayatı ve TDB*” dersleri isteğe bağlı seçmeli dersler arasına alınmıştır.

TTK’nın 25.06.2012’de 69 sayılı kararı ile ilkokul ve ortaokul haftalık ders çizelgesinde değişiklik yapılmıştır. Daha sonra MEB Temel Eğitim Genel Müdürlüğü’nün 31.08.2012’de 12668 sayılı kararı ile seçmeli dersler konusunda 2012/37 sayılı genelge yayınlanmıştır. Bu genelge ile 2012-2013 eğitim-öğretim yılından itibaren MEB’e bağlı tüm resmi ve özel ilkokul ve ortaokullarda ilgili çizelgenin 1. ve 5. sınıflardan başlanmak üzere kademeli olarak uygulanacağı ifade edilmiştir. Çizelgedeki seçmeli dersler ile öğrencilerin akademik başarılarının yanında ilgi ve yeteneklerini de keşfetmeleri ve geliştirmeleri amaçlanmıştır. Bu nedenle seçmeli derslerin öğrencilerin ilgi, yetenek ve istekleri doğrultusunda velisinin de rehberliğinde öğrenci tarafından seçileceği belirtilmiştir.

2012-2013 eğitim-öğretim yılında uygulanmaya başlanmış olan seçmeli derslerin tercihinde ortaokullarda kayıtlı 5. sınıf öğrencilerinin MEB’in internet adresindeki seçmeli derslerin tanıtımlarını 03-10 Eylül 2012 tarihleri arasında inceleyerek hangi dersleri seçeceklerine karar vermeleri istenmiştir. Konuyla ilgili dilekçelerini de 10-12 Eylül 2012 tarihleri arasında öğrenim görecekleri ortaokul müdürlüğüne vermeleri gerektiği belirtilmiştir.

Seçmeli ders dilekçeleri okul yönetimine ulaştıktan sonra 13-14 Eylül 2012 tarihlerinde e-okul (kurum işlemleri/ders işlemleri/seçmeli ders belirleme) ekranından; okul yönetimi tarafından seçilen derslerin her öğrenci için ayrı ayrı e-okul sistemine işaretleneceği ifade edilmiştir.

Sonuç olarak ortaokul haftalık ders çizelgesine göre bir öğrenci ortaokullarda, haftalık ders saati sayısına göre 8 saat seçmeli ders seçebilecektir. Bir seçmeli dersin herhangi bir ortaokulda açılabilmesi için de o dersi en az 10 öğrencinin seçmesi gerekmektedir.

Bu bağlamda 03.09.2012’de 145 sayılı TTK kararı ile ortaokul TDB dersi öğretim programı, 2012-2013 eğitim-öğretim yılında uygulanmak üzere yürürlüğe girmiştir. Böylece bu ders öğrencilerin ortaokulun herhangi bir sınıfında 1 ya da 2 kez seçebilecekleri seçmeli din dersleri arasına girmiştir.

13 Eylül 2012’de MEB seçmeli dersler konulu 515 sayılı bakanlık müsteşarı M. Emin Zararsız imzalı bir resmi yazı yayımlamıştır. Bu yazıda seçmeli derslerin tercih aşamasında okul yönetimlerinin bakanlığın düzenleme ve açıklamalarına uygun olmayan tutum ve uygulamalar içine girebildikleri ifade edilmiştir.

Bu bağlamda 12 yıllık kademeli zorunlu eğitimin 2012-2013 eğitim-öğretim yılından itibaren yürürlüğe girdiği, ortaokul ve lise kademesinde okutulacak olan derslerin ve seçmeli derslerin yeniden belirlendiği, haftalık ders çizelgelerinin yeniden oluşturulduğu ve bu durumun da TTK’nın kararı ile yürürlüğe girdiği ifade edilmiştir. Ortaokullarda altı grupta 21 farklı seçmeli ders belirlendiği, TTK’nın kararlarında bu derslerin seçilebilmesine yönelik gerekli açıklamalara yer verildiği, ayrıca 31.08.2012’de 2012/37 sayılı genelge ve muhtelif zamanlardaki talimat ve açıklamalar ile de bu derslerin nasıl seçileceğinin belirlendiği ifade edilmiştir.

Seçmeli derslerle ilgili açıklama ve talimatlara rağmen Bakanlığa gelen yakınmalarda seçmeli derslerin seçimi konusunda okul yönetimlerinin bakanlığın düzenleme ve açıklamalarına uygun olmayan tutum ve uygulamalarının olduğu ifade edilmekte somut uygulamalardan örnekler verilmektedir. Okul yönetimlerinin okullarında hangi seçmeli derslerin okutulacağına dair herhangi bir belirleme yapamayacakları, özellikle ilgili alanda öğretmen yokluğu gerekçesi ile öğrencileri ve öğrenci velilerini kesinlikle belirli derslere yönlendiremeyecekleri dile getirilmiştir.

Öğrencilerin TTK kararlarında belirlenen sayı ve saat kadar seçmeli dersleri seçmelerinin zorunlu olduğu, ortaokullarda gruplandırılmış olarak belirlenen seçmeli derslerde öğrencilerin tüm derslerini bir gruptan seçebileceği gibi, her bir gruptan ayrı ayrı dersler de seçerek seçmeli derslerini tamamlayabilecekleri ifade edilmiştir. Öğrenciler veya veliler tarafından verilen seçmeli ders dilekçelerinin her birinin okul bazında tablolara dönüştürüleceği ve bu tabloların okulların internet sayfalarında ve okulun görünür yerlerinde ilan edileceği belirtilmiştir.

Bu ilandan sonra öğretmenler kurulu tarafından en az 10 öğrenci tarafından seçilen her bir ders belirleneceği, bu derslerin açılacağı ve bu kararın da okulların internet sitelerinde ve okulun görünür yerlerinde ilan edileceği ifade edilmiştir.

Bir okulda yeteri kadar öğrenci tarafından seçilmemesi nedeniyle dersin açılmadığı durumlarda, aynı eğitim bölgesindeki diğer okullarda yapılan tercihler

doğrultusunda bu derslerin ortak açılabilmesi için gerekli koordinasyonun yapılacağı ve bu konuda önlemlerin alınacağı belirtilmiştir.

Okulda ilgili alanda öğretmen bulunmayan derslerin seçilmesi halinde öncelikle diğer okullardan maaş/ek ders karşılığı görevlendirmeler yoluyla öğretmen temin edileceği, bunun da mümkün olmadığı hallerde ücretli öğretmen temin edilmek suretiyle bu derslerin açılacağı ve okutulacağı ifade edilmiştir.

Özellikle Kur'ân-ı Kerim, Hz. Muhammed'in Hayatı ve TDB dersleri öncelikle okullardaki mevcut DKAB öğretmenleri tarafından, bunların yetersizliği halinde ise imam-hatip liseleri meslek dersleri öğretmenlerinin maaş/ek ders karşılığı görevlendirilmeleri suretiyle okutulacağı belirtilmiştir. Bu şekilde öğretmen temin edilemediği hallerde de ücretli öğretmen görevlendirileceği dile getirilmiştir.”⁹²

MEB Temel Eğitim Genel Müdürlüğü'nün 08.05.2013'te 43769797/121.01/886487 sayılı teklif yazısı üzerine TTK tarafından 28.05.2013'te 22 sayılı karar ile ilkokul ve ortaokul haftalık ders çizelgesinin ortaokul kısmında değişiklik yapılmıştır. Bu değişiklik 2013-2014 eğitim-öğretim yılından itibaren 5. ve 6.sınıflardan başlamak ve kademeli olarak uygulanmak üzere yürürlüğe girmiştir.

Bu durum ülkemizde okullardaki din dersinin isteğe bağlı olma ve zorunlu olma mücadelesinde geldiği nokta açısından büyük önem taşımaktadır. Bu ders, bir kültür dersi, zorunlu DKAB dersi iken, 2012'de yapılan değişiklik ile ortaokul ve liselerde okutulan seçmeli dersler arasına da girmiştir. Bu bağlamda ülkemizde 2012-2013 eğitim-öğretim yılından itibaren isteyen öğrenciler, seçmeli ders dilekçelerinde belirtmeleri koşuluyla, “*TDB, Hz. Muhammed'in Hayatı ve Kur'ân-ı Kerim*” gibi din derslerini seçmeli ders olarak da alabilme imkânı tanınmıştır.

2.2. ORTAOKUL TDB DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMININ MAHİYETİ

MEB, TTK'nın Ankara'da 2012'de yayımlanan ortaokul TDB dersi öğretim programının giriş bölümünde programla ilgili tanıtıcı bilgilere yer verilmiştir. Bu bölümde yaratılıştan itibaren hayata yön veren, temel hak ve hürriyetlerin korunmasında önemli katkıları olan, insanlar arası ilişkilerin düzenlenmesinde etkin rol oynayan dinin, toplumların hayatlarında vazgeçilmez bir gerçeklik olduğu, dinin

⁹² [http://www.haber3.com/secmeli-dersler-uygulanamiyor 107299y.htm#ixz](http://www.haber3.com/secmeli-dersler-uygulanamiyor-107299y.htm#ixz), (21.08.2014).

temel kaynaklarından yalın ve doğru biçimde öğrenilmesinin, toplumun inanç ve ibâdet birlikteliğinin sağlanması açısından büyük önem taşıdığı belirtilmiştir.

Genelde dinin bireyin ve toplumun mutluluğunu amaç edinen ilâhi kurallar bütünü olduğu, özelde ise İslâm dininin insan hayatını anlamlandırdığı ifade edilmiştir. Bireyin İslâm'ın inanç, ibâdet ve toplum hayatını ilgilendiren esaslarını bir bütün olarak öğrenip buna uygun bir hayat sürdürmesinin, onun dünya ve âhiret mutluluğunu elde edebilmesinin önemli bir şartı olduğu ifade edilmiştir.⁹³

Bu bağlamda temel kaynaklardan İslâm dininin esaslarının doğru öğrenilebilmesi için TDB dersinin önemli bilgiler içerdiği dile getirilmiştir. Bu dersin *öğrencilerin din hakkında genel bilgiler edinmelerini, uygulama ile ilgili eksikliklerini tamamlamalarını hedef aldığı* belirtilmiştir. Buna uygun olarak amaç ifadeleri öğrenmenin duyuşsal ve psikomotor alanlarından ziyade bilişsel alanı dâhilinde sıralanmıştır. Kur'ân-ı Kerim ve hadislerden iman ilkeleri, ibâdet esasları ve genel ahlâk kuralları, yaradılış, sorumluluklar, hak ve özgürlükler gibi konular hakkında elde ettiği bilgilerle bireylerin kendilerine ve topluma karşı sorumluluklarını yerine getirmelerine yardımcı olabileceği belirtilmiştir.

Bu programda konular ele alınırken önemli terim ve kavramların tanımının verildiği, “*düşünelim*” ve “*ne dersiniz*” bölümleri ile öğrencilerin o konu üzerinde düşünebilmelerinin ve yorum yapabilme yeteneklerinin geliştirilmesinin amaçlandığı görülmüştür. Yine temel âyet ve temel hadislerden faydalanılarak konunun pekiştirilmesine çalışıldığı, ünite başlarında hazırlık soruları ile öğrencilerin konuya dikkatlerinin çekilmekte olduğu ve bunun neticesinde de öğrencilerin derse hazırlıklı gelmelerinin sağlanmaya çalışıldığı, ünite sonlarında ise değerlendirme çalışmaları ile konunun anlaşılıp anlaşılmadığının değerlendirildiği görülmüştür.⁹⁴

2.2.1. Genel Amaçlar (Kazanımlar)

TDB dersi ile öğrencilerin, İslâm'ın evrene ve hayata bakışı hakkında bilgi sahibi olmaları, İslâm'ın temel iman esaslarını kavramaları, İslâm'ın temel ibâdetleri ve bunların uygulamaları hakkında bilgi sahibi olmaları, temel ahlâk konuları ve

⁹³Temel Dini Bilgiler Dersi (İslâm, I-II) Öğretim Programı, Ankara, 2012, (TDBÖP), s. 2.

⁹⁴TDBÖP, s. 2.

toplumsal sorumlulukları bilmeleri, toplumu oluşturan ve devamını sağlayan temel ilkeleri öğrenmeleri amaçlanmıştır.⁹⁵

2.2.2. Öğrenme Alanları ve Üniteler (İçerik)

Bu bölümde Ortaokul TDB dersi öğretim programının öğrenme alanları, üniteleri ve süreleri üzerinde durulmuştur. TDB (İslâm, I) dersinin üniteleri, kazanım sayıları ve ders saati süreleri aşağıda gösterilmiştir:

TDB (İslâm, I)		Kazanım Sayıları	Oranı (%)	Süre / Ders Saati
ÖĞRENME ALANI	ÜNİTELER			
...	İslâm’a Giriş	9	21	14
...	İslâm’a Göre Yaratılış	7	17	10
...	İman’ın Şartları	6	14	12
...	İslâm’ın Beş Temeli	5	12	12
...	İslâm’a Göre İyilik	8	19	12
...	İslâm’a Göre Sorumluluklarımız	7	17	12
Toplam		42	100	72

⁹⁵TDBÖP, s. 2.

Ortaokul TDB (İslâm, II) dersinin üniteleri, kazanım sayıları ve ders saati süreleri ise aşağıda gösterilmiştir:

TDB (İslâm, II)

ÖĞRENME ALANI	ÜNİTELER	Kazanım Sayıları	Oranı (%)	Süre / Ders Saati
...	İman Esasları	16	37	20
...	İslâm’da İbâdetler	10	24	18
...	Günlük Hayatta İslâmi Kurallar	4	9	10
...	Toplumun Temeli: Aile	5	12	8
...	İslâm’a Göre Toplum Bilinci	4	9	8
...	İnsanın Ruhsal Yönü	4	9	8
	Toplam	43	100	72

TDB (İslâm, I) dersi: “ *İslâm’a Giriş, İslâm’a Göre Yaratılış, İman’ın Şartları, İslâm’ın Beş Temeli, İslâm’a Göre İyilik ve İslâm’a Göre Sorumluluklarımız*” ünitelerinden oluşan altı ünite üzerine yapılandırılmıştır.

TDB (İslâm, II) dersi ise:

“İman Esasları, İslâm’da İbâdetler, Günlük Hayatta İslâmi Kurallar, Toplumun Temeli: Aile, İslâm’a Göre Toplum Bilinci ve İnsanın Ruhsal Yönü”

ünitelerinden oluşan altı ünite üzerine yapılandırılmıştır.⁹⁶

TDB (İslâm, I-II) öğretim programının DKAB öğretim programında olduğu gibi öğrenme alanlarının olmadığı görülmüştür. Aşağıda TDB (İslâm, I-II) dersi öğretim programının ünite açılımları ve konuları üzerinde durulacaktır.

2.2.2.1. İslâm'a Giriş - İman Esasları (I)

TDB (İslâm, I) I. Ünite İslâm'a Giriş Konuları

İslâm Nedir?

İslâm'ın Temel Özellikleri

Tevhid Dinîdir.

Akla Önem verir.

Barış Dinîdir.

Sevgi Dinîdir.

Evrensel Dindir.

Kolaylık Dinîdir ve Aşırılıklardan Uzaktır.

Dünya ve Âhiret Dinîdir.

Fıtrat Dinîdir.

İslâm ve Evren

İslâm ve Hayatımız.⁹⁷

TDB (İslâm, II) I. Ünite İman Esasları Konuları

Allah'a İman

Allah'ın Birliği

Allah'ın Sıfatları

Meleklerle İman

Meleklerin Özellikleri ve Görevleri

Meleklerle İnanmanın Sağladığı Yararlar

Cin ve Şeytan

Kitaplara İman

⁹⁶TDBÖP, ss. 4-5.

⁹⁷TDBÖP, s.6.

İlahi Kitaplara İnanmanın Gerekliliği
İlahi Kitaplar ve Özellikleri
Kitaplara İnanmanın Sağladığı Faydalar
Peygamberlere İman
Peygamberlere İnanmanın Gerekliliği
Peygamberlerin Özellikleri
Peygamberlere İnanmanın Sağladığı Faydalar
Âhirete İman
Âhirete İnanmanın Gerekliliği
Âhiret Hayatının Evreleri
Âhirete İnanmanın Sağladığı Faydalar
Kaza ve Kadere İman
Kaza ve Kaderin Anlamı
Kader ile ilgili Kavramlar
Kaza ve Kadere İnanmanın Sağladığı Faydalar.⁹⁸

2.2.2.2. İslâm’a Göre Yaratılış - İslâm’da İbâdetler (II)

TDB (İslâm, I) II. Ünite İslâm’a Göre Yaratılış Konuları

İslâm’a Göre Evrenin Yaratılışı
İslâm’a Göre İnsanın Yaratılışı
İlk İnsanın Yaratılışı
İnsanın Yaratılış Evreleri
İnsan Niçin Yaratıldı?
Yaratılıştaki Uyum ve Güzellik.⁹⁹

TDB (İslâm, II) II. Ünite İslâm’da İbâdetler Konuları

Namaz
Namazın Önemi
Namazın Kılınışı
Zekât

⁹⁸TDBÖP, s.6.

⁹⁹TDBÖP, s.6.

Zekât'ın Önemi
Zekât'ın Verilişi
Oruç
Orucun Önemi
Oruç Çeşitleri
Oruç Tutarken Nelere Dikkat Edilmelidir?
Hac ve Kurban
Haccın Önemi
Hacla İlgili Kavramlar
Kurban ve Önemi.¹⁰⁰

2.2.2.3. İman'ın Şartları - Günlük Hayatta İslâmî Kurallar (III)

TDB (İslâm, I) III. Ünite İman'ın Şartları Konuları

Allah'a İman
Meleklerle İman
Kitaplara İman
Peygamberlere İman
Âhiret Gününe İman
Kadere İman.¹⁰¹

TDB (İslâm, II) III. Ünite Günlük Hayatta İslâmî Kurallar Konuları

Helâl - Haram ve Sevap - Günah Kavramları
Günlük Hayatta Helâller ve Haramlar
Beslenme
Giyim, Kuşam ve Süslenme
Ekonomik Hayat
İnsani İlişkiler
Oyun ve Eğlence
Bid'at ve Hurafeler.¹⁰²

¹⁰⁰TDBÖP, s.6.

¹⁰¹TDBÖP, s.7.

¹⁰²TDBÖP, s.7.

2.2.2.4. İslâm'ın Beş Temeli - Toplumun Temeli Aile (IV)

TDB (İslâm, I) IV. Ünite İslâm'ın Beş Temeli Konuları

Kelime-i Şahâdet

Namaz

Zekât

Oruç

Hac.¹⁰³

TDB (İslâm, II) IV. Ünite Toplumun Temeli: Aile Konuları

İlk Aile

Ailenin Önemi

Ailede Mutluluğun Temelleri

Sevgi ve Saygı

Sağlıklı İletişim ve Empati

Karşılıklı Güven ve Sadakat

Şiddetten Kaçınma

Aile Bireylerinin Görevleri

Eşlerin Birbirine Karşı Görevleri

Anne Babanın Çocuklarına Karşı Görevleri

Çocukların Anne Babalarına Karşı Görevleri

Çocukların Birbirlerine Karşı Görevleri

Diğer Aile Büyüklerine Karşı Görevler.¹⁰⁴

2.2.2.5. İslâm'a Göre İyilik - İslâm'a Göre Toplum Bilinci (V)

TDB (İslâm, I) V. Ünite İslâm'a Göre İyilik Konuları

İslâm İnsanın İyiliğini Amaçlar

İyi İnsanın Temel Özellikleri

Doğru Sözlü ve Güvenilir Olmak

Adaletli ve Merhametli Olmak

¹⁰³TDBÖP, s.7.

¹⁰⁴TDBÖP, s.7.

İffetli Olmak

Yardımsever ve Cömert Olmak

İyilikte Yarışmalı ve Yardımlaşmalıyız.

İyiliği Emredip Kötülüğe Engel Olmalıyız.¹⁰⁵

TDB (İslâm, II) V. Ünite İslâm'a Göre Toplum Bilinci Konuları

İslâma Göre Toplumun Temel Özellikleri

Bireylerin Sorumluluğuna Dayalıdır.

Sevgi ve Saygı Temellidir.

Eşitlik ve Kardeşlik Esasına Dayanır.

İnsan Hak ve Özgürlüklerini Esas Alır.

Toplumu Güçlendiren Unsurlar

Yardımlaşma ve Dayanışma

Barış ve Uzlaş

Birlik ve Bütünlük

Adalet ve Güven.¹⁰⁶

2.2.2.6. İslâm'a Göre Sorumluluklarımız - İnsanın Ruhsal Yönü (VI)

TDB (İslâm, I) VI. Ünite İslâm'a Göre Sorumluluklarımız Konuları

Sorumluluk Bilinci

Allah'a Karşı Sorumluluklarımız

Peygamberimize Karşı Sorumluluklarımız

Kendimize Karşı Sorumluluklarımız

Annemize ve Babamıza Karşı Sorumluluklarımız

Akrabalarımıza Karşı Sorumluluklarımız

Komşularımıza Karşı Sorumluluklarımız

Topluma Karşı Sorumluluklarımız

Çevreye Karşı Sorumluluklarımız.¹⁰⁷

¹⁰⁵TDBÖP, s.7.

¹⁰⁶TDBÖP, s.7.

¹⁰⁷TDBÖP, s.8.

TDB (İslâm, II) VI. Ünite İnsanın Ruhsal Yönü Konuları

Beden ve Ruh Bütünlüğü.

İnsanın Ruhsal İhtiyaçları.

Ruhsal İhtiyaçları Karşılama Yolları Uygulamalar.¹⁰⁸

2.2.3. Uygulama İlkeleri (Öğrenme-Öğretme Durumları)

Ortaokul TDB dersi öğretim programında ünite ve kazanımlar, bu dersin öğretim programının genel amaçlarına ulaşmayı sağlayacak şekilde farklı ünitelere ayrılarak belirlenmiştir. Her ünite için kullanılacak olan süre ve ünitelerin işleniş sırası öğretim programında belirlenmiştir. Bununla birlikte zümre öğretmenlerince öğrenci seviyesi ve çevre şartlarına uygun bir planlamanın yapılabileceği ifade edilmiştir. Öğrenme-öğretme etkinliklerinde kazanımları edinmeye uygun görsel, işitsel ve basılı materyallerden yararlanılabileceği belirtilmiştir. Bu etkinliklerde öğrenci merkezli öğrenme, öğretme yöntem, teknik ve stratejilerinin kullanılmasının daha faydalı olacağı ifade edilmiştir. Tüm öğrenme-öğretme süreçlerinde konuların öğrencilere kolaylaştırılarak ve sevdilerek öğretilmesinin esas amaç olduğu belirtilmiştir. Ünite konularının âyet ve hadisler temel alınarak işlenmesi gerektiği ifade edilmiştir. Öğrencilerin konulara ait âyet ve hadisleri ezberlemeleri yerine, onları anlam bütünlüğü içerisinde kavramalarının esas alınması gerektiği vurgulanmıştır.¹⁰⁹

2.2.4. Ölçme ve Değerlendirme İlkeleri

Ortaokul TDB dersi öğretim programının ölçme ve değerlendirme bölümünde ölçme ve değerlendirme ile ilgili temel ilkeler yer almıştır. Ölçme ve değerlendirmenin programın genel amaçları, kazanımları, içeriği, öğrenme-öğretme süreci ile birlikte dinamik bir bütünün önemli bir parçası olduğu belirtilmiştir. Bu derste kullanılacak ölçme ve değerlendirme etkinliklerinin öğrencilerin konu ile ilgili temel kavram ve ilkeleri anlama düzeylerini ölçmenin yanında sahip oldukları

¹⁰⁸TDBÖP, s.8.

¹⁰⁹TDBÖP, s. 2.

değerleri ve aktif katılım becerilerini de ölçmeye yönelik olması gerektiği ifade edilmiştir. Bu nedenle öğrenme-öğretme sürecinin başlangıcında ölçme-değerlendirme etkinliklerinin öğrenme etkinlikleriyle birlikte planlanması gerektiği de belirtilmiştir. Etkili bir ölçme ve değerlendirme planlamasının yapılabilmesi için öncelikle ölçmenin niçin ve hangi amaç için yapılacağının açık ve net olarak belirlenmesi gerektiği, hangi özelliklerin ölçüleceğinin ve nasıl ölçüleceğinin, hangi yöntem ve tekniklerin kullanılacağının belirlenmesi gerektiği ifade edilmiştir. Ölçme ve değerlendirme sürecinin öğrencilerde gereksiz endişe ve korku yaratmamasına dikkat edilmesi özellikle belirtilmiştir.

Bu öğretim programında ölçme ve değerlendirme süreci hazırlanırken dikkat edilmesi gereken bazı temel ilkeler şunlardır:

“Amaç ve kazanımlarla uyumlu olma, öğrenme-öğretme süreciyle bütünlük (süreci değerlendirme), ölçme araçlarında çeşitlilik, kendini değerlendirme ve bireysel farklılıklar.”

Bu programda ölçme ve değerlendirmenin temel amacının dersin genel amaç ve kazanımlarında belirtilen özelliklerle, yani dersin amaç ve kazanımlarıyla uyumlu olması gerektiği belirtilmiştir.

Ayrıca programda kullanılacak olan ölçme ve değerlendirme etkinliklerinin bilgi, değer ve becerilerin ölçülmesine de vurgu yapması gerektiği ifade edilmiştir. Programda kullanılacak olan ölçme ve değerlendirme etkinliklerinin öğrenme-öğretme süreciyle bütünlük içinde olması, yani süreci değerlendirmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Ölçme ve değerlendirmenin sadece belirlenen kazanımlara ne kadar ulaşıldığını belirlemeye değil kazanımlara ulaşmak için yapılan öğrenme sürecini desteklemek ve geliştirmek amacına da hizmet etmesi gerektiği belirtilmiştir.

Bu açıdan ölçme sonunda elde edilen verilerin bu derste öğrenmenin geliştirilmesi için değerli bir geri bildirim olarak kullanılabileceği ifade edilmiştir. Bu geri bildirimin yalnızca öğretmenin öğretiminin etkinliğini artırmak için değil aynı zamanda öğrencilerle de paylaşılması gereken bir bilgi olarak değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Böylece öğrencilerin dersin kazanımlarıyla ilgili kendi gelişmelerini fark etme fırsatına sahip olacakları ifade edilmiştir. Bu derste öğrencilere kazandırılması

hedeflenen bilgi, değer ve becerilerin birbirinden oldukça farklı olduğu belirtilmiştir. Bu açıdan bu farklı özelliklerin ölçülebilmesi için de lme araçlarının farklı ve çeşitli olması gerektiği ifade edilmiştir. Bu zelliklerin sadece bir çeşit lme yöntemiyle ölçülmesinin yeterli olamayacağı, bazı durumlarda aynı özelliği ölçmek için bile birden çok, çeşitli yöntemlerle bilgi toplamanın daha sağlıklı olacağı belirtilmiştir.

Bu derste öğrencilerin lme ve değerlendirme sürecine katılımlarını destekleyen araçların kullanımının, onların öğrendikleri bilgiler ve kazandıkları değer ve beceriler hakkında yansıtıcı düşünmelerine fırsat verebileceği ve kendilerini değerlendirebilmelerinin de derste motivasyonlarını artırabileceği ifade edilmiştir. Öğrencilerin ğrenme stilleri, çoklu zekâ alanları gibi öğrenme-öğretme sürecinde dikkat edilmesi gereken bireysel farklılıkların olduğu belirtilmekte, bunların lme değerlendirme sürecinde de dikkate alınması gerektiği vurgulanmaktadır.¹¹⁰

Bundan sonraki bölümde ortaokul TDB dersi ve ortaokul DKAB dersi ğretim programları genel olarak karşılaştırılacaktır. Bu çerçevede bu iki program kazanım, içerik, öğrenme-öğretme durumu ve lme-değerlendirme ilkeleri bakımından kısaca karşılaştırılacaktır.

¹¹⁰TDBP, s.3.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DKAB VE TDB ÖĞRETİM PROGRAMLARININ KARŞILAŞTIRILMASI

3.1. PROGRAMLARIN GENEL OLARAK KARŞILAŞTIRILMASI

Bir öğretim programının “*hedef, içerik, öğrenme-öğretme süreci ve değerlendirme*” olmak üzere dört temel ögesi bulunmaktadır. Hedef öğrenene kazandırılacak istendik davranışlar, içerik öğretim programında hedeflere uygun düşecek konular bütünü, öğretme-öğrenme süreci hedeflere ulaşmak için hangi öğrenme-öğretme model, strateji, yöntem ve tekniklerin seçileceğidir. Ölçme-değerlendirme ise hedef ve davranışların ayrı ayrı test edilip, istendik davranışların ne kadarının kazandırıldığı ve yapılan eğitimin kontrolünü vurgulanmaktadır.¹¹¹

Din eğitiminin önemli fonksiyonlarından birisi de toplumda ahlâklı bireyler yetiştirmektir. Çünkü bireyin ahlâki gelişiminde dinin önemli bir yeri bulunmaktadır. VII. Milli Eğitim Şurası’nda alınan kararlarda da din derslerinin içeriğinin dinler hakkında bilgi vermek ve ahlâki değerleri ön plana çıkarmakla birlikte dinin dünyevî hükümlerinden çok ahlâki yönünü dikkate alacak şekilde ve din öğretimi biçiminde bilgilendirici özellikte olması gerektiği belirtilmiştir.¹¹²

Bugün DKAB dersi öğretim programı mezhepler üstü olarak planlanmıştır.¹¹³“Zorunlu” ve “isteğe bağlı” gibi sınırlamalar olmadan her öğrencinin okuduğu din dersi ortaokullarda 1927 yılına kadar devam etmiştir.¹¹⁴

1924 İlk Mektep Kur’ân-ı Kerim ve din dersleri müfredat programında, din eğitiminin merkezine İslâm dinini alan, bugün “Mezhebî/Doktriner” olarak adlandırılan, bir din öğretimi anlayışı benimsenmiştir. 1924 Lise Birinci Devre (Ortaokul) din dersleri müfredat programı da program anlayışı açısından 1924 (1340) İlk Mektep Kur’ân-ı Kerim ve din dersleri müfredat programından çok fazla farklılık göstermemiştir.¹¹⁵

¹¹¹Recai Doğan, Cemal Tosun, “İlköğretim 6., 7. ve 8. Sınıflar İçin Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretimi Özel Öğretim Yöntemleri, 1. Baskı, Pegem A Yayınları, Ankara, 2003, ss.30-40.

¹¹²VII. Millî Eğitim Şûrası, Talim Terbiye Kurulu, Ankara, 1962, s.5.

¹¹³Yürük, ss.70-72.

¹¹⁴Suat Cebeci, **Din Eğitimi Bilimi ve Türkiye’de Din Eğitimi**, Akçay Yayınları, Ankara, 1996, s.122.

¹¹⁵Yürük, s.74.

Cumhuriyet döneminin ilk din öğretimi programı olan 1924 İlk Mektep Kur'an-ı Kerim ve din dersleri müfredat programının içeriğinde, yer alan ifadelerden çocuklara İslâm dinî hakkında temel bilgiler verilerek İslâm dinîni benimsetmek gibi bir hedefin olduğu anlaşılmaktadır.¹¹⁶

Program genel olarak önceki geleneğin yeni nesle aktarılmasını amaçlayan nakilci bir anlayışa sahiptir. Programda tek bir din, yani İslâm dinî ile ilgili bilişsel ve duyuşsal davranışlar kazandırma hedeflenmiştir. Buradan hareketle programda “Mezhebi/Doktriner Din Öğretimi” olarak ifade edilen tek bir dinî, yani İslâm dinîni, merkeze alan bir anlayışın benimsendiği söylenebilir.¹¹⁷

Dönemin ikinci din öğretimi programı 1926 İlk Mektep Ma'lûmât-ı Dinîye Müfredat Programıdır. Programda yer alan

“Kimsenin dinîne, inancına karışmamak”, “İslâm dinî, taasubu men eder.” (4. Sınıf), “İslâm dininde akıl her şeyin fevkindedir.” , “Aklın kabul etmediğini din kabul etmez.”, “Dünya işlerini milletin iradesiyle vazedilen kanunlar tayin eder. ... Bu muamelelerin dinle alakası yoktur. ... Beşeri işlerde akıl ile ilim hâkimdir. ... İslâmlık yalnız Araplar'a mahsus olmadığından her millet, Allah'ına kendi diliyle hitap eder, şükür duâlarını kendi lisanıyla eda ederse... tesiri daha ziyade olur.”

(5. Sınıf) gibi ifadeler,¹¹⁸ programda öncelikli olarak dinin (İslâm dininin) temel kaynaklarına dayalı akılcı bir din anlayışının oluşturulmaya çalışıldığını göstermektedir.

Ayrıca derste çocukların dinî duygularını geliştirmenin hedeflendiği de anlaşılmaktadır. Program içeriğinde çocukların yanlış dinî bilgilerden arındırılarak çalışmaya özendirilmesi ve sosyal kalkınmanın sağlanması da hedefler arasındadır.¹¹⁹

Genel olarak programda rasyonel temellere dayalı bir din anlayışı oluşturma yönünde,¹²⁰ daha çok toplumsal ilişkilerde insanların faydalanabilecekleri konulara yer verilmiştir.

Bu dönemde uygulanan üçüncü din öğretimi programı 1930 İlk Mektep Din Dersleri Müfredat Programıdır. Bu programda kimsenin dinîne, itikadına, işine

¹¹⁶İlk Mekteplerin Müfredat Programı, Matbaa-i Amire, İstanbul, 1924, s.13.

¹¹⁷Yürük, ss.70,72, 82.

¹¹⁸İlk Mektep Müfredat Programı, Maarif Vekâleti, İstanbul, 1927, ss.47-49.

¹¹⁹Yürük, ss.83,84.

¹²⁰İlk Mektep Müfredat Programı, Maarif Vekâleti, İstanbul, 1927, s.47.

karışmamanın temel amaç olarak vurgulandığı görülmektedir. Yine programda dinî ve dünyevî alanın ayrılması ile ilgili bazı düşüncelere yer verilmiştir.¹²¹

Program bu yönüyle önceki programlardan ayrılmaktadır. Çünkü daha önceki programlarda temel amaç İslâm dinîni benimsetmektir. Bu programla birlikte yine İslâm dinî ile ilgili bazı bilgilere yer verilmiş ancak İslâm dinîni benimsetme düşüncesinin yerine vicdanlardaki inançlara karışılmaması gerektiği ve dünyevi işlerde akıl ve bilimin hâkim olduğu belirtilmiştir. Dersin isteğe bağlı hale getirilmesi de bu anlayışı ortaya koyması açısından dikkate değerdir.¹²²

Din eğitiminin programlarda yer almadığı 1939 yılından itibaren özellikle din gibi toplumda birleştirici veya ayırıcı fonksiyonu ifa eden bir ögenin eğitiminin devlet eliyle yapılmamasının ortaya çıkardığı sıkıntılar, halkta ve bazı aydınlarda din eğitiminin resmî olarak devlet eliyle yapılması gerektiği yönünde bir isteğin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Tevhid-i Tedrisat Kanunu gereğince din eğitiminin devlet tarafından yürütülmesi düşüncesi ilk olarak 1943'de İkinci Maarif Şurası'nda gündeme gelmiş, ancak bu düşünce pratiğe yansımamıştır.¹²³

Dönemin bir diğer din öğretimi programı, 1948 Din Dersleri Programıdır. Bu programda da önceki programlarda olduğu gibi müfredat, konular listesi şeklinde verilmiştir. Bu programda sadece ders içeriğinin verilmiş olmasının nedenlerinden belki de en önemlisi din derslerinin uzun bir aradan sonra tekrar verilmeye başlanması, dolayısıyla bu dersin meşruiyet sorunuyla yüz yüze gelmesi olmuştur. Programda doğru dinî bilgi verme hedefine yapılan vurgu devam etmiştir. Bununla birlikte bu programda rasyonel bir din anlayışı oluşturma düşüncesi biraz daha ağırlıklıdır. Yine öğretmen ve konu merkezlik devam etmiştir.¹²⁴

Dönemin bir diğer din öğretimi programı, 1968 İlkokul Din Bilgisi Programıdır. Programda genel olarak İslâm dinî hakkında tanıtıcı bilgi vermek amaçlanmıştır. Ayrıca din bilgisi dersinde belli bir dinî (İslâm dinî) temel inanç esasları hakkında bilgi verilmesi, ahlâk anlayışının din ile temellendirilmesi ve

¹²¹İlk Mektep Müfredat Programı, Maarif Vekâleti, İstanbul, 1930, ss.229-231.

¹²²Yürük, ss.86,87.

¹²³Suat Cebeci, **Cumhuriyet Döneminde Yüksek Din Öğretimi**, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi Özel Sayı, Ankara, 1999, s.229.

¹²⁴Yürük, s.102.

öğrencinin bu esaslara inanmasının amaçlanması, doktriner bir din anlayışının benimsendiğini göstermektedir.¹²⁵

1976 ortaokul din bilgisi programında da genel olarak İslâm dininin temel esaslarını öğretmek amaçlanmıştır. Bu dönemde bu dersten milli kişilik kazandırma, öğrencilerin kendi iç dünyalarını düzenleyerek toplum, ilim ve medeniyet ile ilişkilerini ayarlama gibi katkılar da beklenmiştir. Bununla birlikte bu ders aracılığıyla okul dışı çevreden edinilen bâtil inanç ve fikirlerden uzak bir şekilde dinî konularda daha bilimsel ve saygılı bir görüş kazandırmak ve Hz. Muhammed'in görüş ve düşünceleri öğretilmek istenmiştir. Bu program konu ve öğretmen merkezli davranışçı bir anlayışı benimsemiştir. Öğretim programında diğer dinlere yer verilmiş, ancak bu dinler hakkındaki bilgiler yine İslâm dinî perspektifinden ele alınmıştır.¹²⁶

Din derslerinin zorunlu olduğu dönemde altı din öğretimi programı uygulanmıştır. Bu programlardan 1982 ilkokul din bilgisi dersi programı ile 1988 ve 1992 programları 1980 ihtilalini yapan askeri hükümetin eğitim politikaları sonucunda hazırlandığı için bazı küçük farklılıklarla birlikte, özellikle içerik açısından birbirinin neredeyse aynısıdır.

Bu nedenle programların hazırlanmasında etkili olan sosyal ve siyasi şartlar gereği bu programların birçok yerinde milli birlik ve beraberliğe vurgu yapılmıştır. Bununla birlikte bu programların genel amacı lâikliğe uygun bir şekilde İslâm hakkında temel bilgiler kazandırmaktır. Özellikle programların ilkeleri ortaya konulurken İslâm dininin hurafelerden uzak, akılcı ve çağdaş, sürekli canlılık ve ilerleme isteyen bir din olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla programlarda İslâm dininin akla ve bilime verdiği önem ortaya konulmuştur. Bunun için bu programlarda öğrencilerin bâtil inanç ve fikirlerden uzak bir şekilde bilimsel görüş ve tutum kazanmaları hedeflenmiştir.

2000 DKAB öğretim programında birey bilincinin geliştirilerek kültürel yabancılaştırmanın önlenmesi, toplumsallığa ve toplumsal duyarlılığa ulaşılması ve toplumumuzdaki sağlıklı dinî oluşumların farkında olunması amaçlanmıştır. Programa özellikle bireysel özellikleri geliştirmeye yönelik amaçlar konulmuştur.

¹²⁵İlkokul Programı, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1969, s.107.

¹²⁶Yürük, ss.125-130.

Böylece bireyin toplumdaki sağlıklı dinî oluşumların farkına vararak bireysel olarak kendi dinini inşa etmesi hedeflenmiştir.¹²⁷

Bu öğretim programında din ve dinin anlaşılması ile ilgili daha önceki programlardan farklı bir bakış açısı geliştirilmiştir. Programda dinin bireyin kendisiyle, Allah ile ve toplumla ilişkilerini düzenleyen bir olgu olduğu belirtilmiştir. Öncelikli olarak öğrencinin bireysel olarak din ile ilişki kurması hedeflenmiştir. Böylece öğrencilerden hayatlarının her döneminde inançlarını akılcı ve eleştirel bir yaklaşımla araştırmaları, sorgulamaları ve yaşam boyu öğrenmeyi alışkanlık haline getirmeleri, yani inançlarını akılla desteklemeleri amaçlanmıştır. Bunun sonucunda da öğrencinin kendi geleneğini ve diğer milletlerin geleneklerini saygı ve hoşgörü çerçevesinde yorumlayabilmesi hedeflenmiştir. Dolayısıyla program dindar olmak isteyeneye doğru ve yeterli öğrenmeleri kazandırmayı, dindar olmak istemeyene veya dine ilgisiz kalana da din ile ilgili durumlarda doğru davranışlar geliştirebilecek öğrenmeleri kazandırmayı hedeflemiştir.¹²⁸

Bu programda önceki programlarda bulunmayan din ile ilgili yeni bir bakış açısı belirlenmiştir. Bu bakış açısına göre Kur'an'dan kaynaklanan bilgi ve anlayışlar ile Kur'an'dan kaynaklanmayan bilgi ve anlayışlar ayırt edilerek konular işlenecektir. Bu anlayış çerçevesinde programda din olgusunun doğru anlaşılması ve yorumlanmasına katkıda bulunmanın hedeflendiği belirtilerek dinin insanlar, toplumlar ve milletler arasındaki ilişkilerde önemli bir etken olması nedeniyle öğretilmesine ihtiyaç olduğu belirtilmiştir. Bu çerçevede İslâm dininin Türk toplumunun yaşamına etkisi dikkate alınarak İslâm dinî ve bu dinden kaynaklanan ahlâk anlayışı ile örf ve âdetlerin tanıtılması ve öğretilmesi hedeflenmiştir. Böylece öğrencilerin inanç ve kültür dünyalarına genişlik kazandırmak ve başka inanç ve kültürlerle karşı hoşgörü davranışı kazanmalarını sağlamak istenmiştir. Sağlıklı bir din ve ahlâk öğretimiyle de öğrencilerin milli, ahlâki, insani ve kültürel değerleri benimsemeleri, beden, zihin, ahlâk, ruh, duygu bakımından dengeli ve sağlıklı gelişmeleri sağlanarak kültürel yabancılaşmanın önüne geçmek amaçlanmıştır.

¹²⁷Yürük, ss.145, 148, 149, 157.

¹²⁸Cemal Tosun, “İki binli yıllarda Türkiye’de Din Öğretimi: Bugünden Geleceğe” **Din Öğretiminde Yeni Yöntem Arayışları Uluslar arası Sempozyum Bildiri ve Tartışmalar**, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2003, s.767.

İlk defa 2000 programıyla diğer dinlerin de esas amaçlarının iyi insan yetiştirmek olduğu vurgulanmış ve bazı dinlerin tarihi gelişimleri, temel özellikleri ve öğretilerine ayrıntılı olarak yer verilmiştir. Özellikle getirmiş olduğu bu yeni yaklaşım sebebiyle çok kültürlülük açısından bu program din eğitimi tarihinde önemli bir dönüm noktası olmuştur.¹²⁹

Ortaya koyduğu bu ve buna benzer yenilikler sonucunda bu program önceki programlara göre öğrenen merkezliğe ulaşma noktasında ileriye doğru bir adım olarak değerlendirilebilir. Ayrıca program, bireyin inançla ilgili konularda doğru ve yanlış birbirinden ayırarak bireysel inancını oluşturmalarının hedeflenmesi doğrultusunda da hazırlanmıştır. Bunlarla birlikte bu program 1992 programına göre ünitelerin daha sistemli bir şekilde ve öğrencinin gelişim sürecine uygun olarak sınıflara dağıtılması ve öğrenme etkinliklerine yer verilmesi açısından da ileri bir adım olarak görülebilir.

2006 DKAB dersi 5, 6, 7 ve 8. sınıflar öğretim programında içerik, genel olarak önceki programa göre çok fazla değişmemiştir. Değişiklikler daha çok aynı ünitelerin farklı sınıflara alınması şeklinde gerçekleşmiştir. Bu nedenle programın din anlayışının çok fazla değişmediği özellikle de bireysel ve toplumsal konularda dinden faydalanma düşüncesinin hâkim olduğu ifade edilebilir.¹³⁰

2006 öğretim programı İlahiyat Fakülteleri ve ilgili kuruluşlarla imkânlar ölçüsünde işbirliği yapılarak, program geliştirme alanındaki son gelişmeler bağlamında, T.C. Anayasası ve 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu hükümlerine uygun olarak geliştirilmiş ve Tebliğler Dergisi'nde yayımlanarak uygulamaya konulmuştur. Bu öğretim programında öğrenciyi merkeze alan ve öğrencilere eleştirel, yaratıcı, bilimsel düşünme, akıl yürütme gibi beceriler kazandıracak, eğitim teknolojilerinin kullanılmasına imkân sağlayacak çağdaş bir program anlayışı esas alınmıştır. Ayrıca program, hem öğrenci hem de sorun merkezli bir program yaklaşımı anlayışıyla geliştirilmiştir.

DKAB öğretim programı program anlayışı bakımından bir çerçeve programdır. Öğretim programının hem işlevsel hem de esnek olduğu görülmektedir. Programının hazırlanmasında konu merkezli yaklaşımdan mümkün olduğu kadar

¹²⁹Nurullah Altaş, **Türkiye’de Zorunlu Din Öğretimini Yapılandıran Süreç, Hedefler ve Yeni Yöntem Arayışları (1980-2001)**, *Dini Araştırmalar*, Cilt:4, Sayı: 12, Ankara, 2002, s.166.

¹³⁰Yürük, ss.157, 163, 164, 166, 185.

uzak durulmuştur. Bunun yerine öğrenciyi, toplumu, kültürü ve evrenseli dikkate alan öğrenci, sorun ve hedef merkezli bir yaklaşım benimsenmiştir. Genelde din, özelde ise İslâm dinî ve ahlâk bu merkezi yaklaşım çerçevesinde göz önünde bulundurulmuştur. Türk Milli Eğitiminin amaçları ile ilköğretim okullarının amaçları ise duruma göre yönlendirici, sınırlayıcı veya bütünleyici olarak işlev görmüştür.

Öğretim programı ilköğretim bütünlüğü içerisinde ele alınmış, tekrarlardan kaçınılmış, konuların devamlı ve tamamlayıcı olmasına dikkat edilmiştir. Programın geliştirilmesinde öğrencilerin bilgi seviyeleri ve psikolojik öğrenme yaşı göz önünde bulundurulmuş, konular özellikle 5. sınıflarda öğrenciyle karşılıklı diyalog kurarak 6, 7 ve 8. sınıflarda ise genelleştirilerek ele alınmıştır. Öğrenciler için psikolojik öğrenme yaşı ve seviyesi bakımından ağır olduğu tespit edilen namaz, hac, zekât ibâdeti, meleklerle iman âhiret ve kadere iman gibi konular öğrencilerin seviyelerine uygun olarak üst sınıflara kaydırılmış, sûre ve duâlar da öğrencilerin seviyeleri dikkate alınarak tespit edilmiş ve Türkçe anlamlarıyla birlikte öğrenilmesi ön görülmüştür.

İnanç, ahlâk ve kültür bütünlüğüne verilen önem çerçevesinde program din ve ahlâk bütünlüğü üzerine oturtulmuş, hedef öğrenmelerin pedagojik esaslara uygun olmasına dikkat edilmiştir. Konular öğrenciler üst sınıflara yükseldikçe düşünme yeteneklerini geliştirici şekilde ele alınmıştır. Böylece din öğretiminde insana, düşünceye, özgürlüğe, ahlâki olana ve kültürel mirasa saygı temeline dayalı olarak geliştirilmiş, hedef öğrenmeler konusunda programın işlevsel olması sağlanmıştır.

Öğretim programının örnek işleniş ve değerlendirme kısımlarıyla ders öğretmenine öğretim strateji, yöntem ve teknikleri ve değerlendirme konularında rehberlik yapılmıştır. Öğrenme-öğretme süreçlerinde hedeflere ulaşmak için hangi strateji, yöntem ve tekniklerin seçileceği örnek ders işlenişleriyle uygulamalı olarak verilmiştir. Ölçme ve değerlendirme de yine aynı şekilde oluşturulmuştur.

Bu öğretim programı öğretmen merkezli olan öğretmenin sınıfta otorite olduğu, öğrencilerin ise depo olarak kullanıldığı program anlayışı yerine öğrenci merkezli, öğretmenin koordine edici rehber rolünü üstlendiği, öğrencilerin gelişim düzeylerine göre içeriğin oluşturulduğu, öğrenciye düşünmesini öğreten, öğrendiği

bilgileri hayatında kullanabilen ve yeni bilgiler üretme sürecine sokabilen bir anlayışla geliştirilmiştir.¹³¹

Bu programda içeriğin belirlenmesinde “dinin temel bilgi kaynakları dikkate alınarak İslâm’ın kök değerleri çerçevesinde “mezhepler üstü (herhangi bir mezhebi esas almayan, mezhebî tartışmalara girmeyen) ve dinler açılımlı” bir anlayış benimsenmiştir. Bu anlayışın bu şekilde ortaya konulmasının temel sebebi, farklı inanç ve düşünceye sahip öğrencilerin derste kendilerini bulmalarını sağlayarak temel bazı değerleri benimsemelerinin istenmesidir. Böylece “öğrencilerin din ve ahlâk hakkında objektif bilgi sahibi olmaları, öğrenme-öğretme sürecinde öğretim programı vasıtasıyla kazanmaları hedeflenen bilgi, beceri, tutum, değer, kavram ve öğrenci merkezli yaklaşımlarla bir arada yaşama bilincine ulaşmaları” hedeflenmiştir.

TTK’nın 30.12.2010’da 328 sayılı kararıyla 2006 DKAB öğretim programında 2011-2012 eğitim-öğretim yılında uygulanmak üzere bazı değişiklikler yapılmıştır. Öğretim programında program anlayışı açısından büyük bir değişim olmamıştır. Programda yapılan değişiklikler daha çok ünitelerin içeriği ve dağılımı ile ilgilidir. Bu bakımdan dikkat çeken en önemli değişiklik önceki programda 8. sınıflarda yer alan “*İslâm Düşüncesinde Yorumlar*” ünitesinin 7.sınıflara taşınması ve birçok yeni konu başlığının eklenmesidir. Bu ünite içinde yer alan “*Tasavvufi Yorumlar*” konusu da *Yesevilik*, *Kadirilik*, *Nakşibendilik*, *Mevlevilik* ve *Alevi-Bektaşilik* gibi konu başlıklarına, Alevilik-Bektaşilik konusu ise altı alt başlığa ayrılmıştır.¹³²

Ülkemizde ilkokul, ortaokul ve liselerdeki DKAB dersinin zorunlu olması ile ilgili yaşanan çeşitli tartışmalar ve konuyla ilgili verilen hukuki kararlar büyük ölçüde bu dersin içeriği üzerinde yoğunlaşmaktadır. Örneğin AİHM’ in bu konuyla ilgili olan kararı da DKAB dersinin zorunlu olmasından ziyade, çoğulcu olmadığına ve programının içeriğine ilişkindir. Bununla birlikte 2009’da Ankara İdare Mahkemesi, dersin mezhepler üstü olduğuna karar vermiştir. (İdare Mahkemesi, Esas No: 2005/2703, Karar No: 2009/1804). Kısacası yukarıda da ifade edildiği üzere

¹³¹Doğan, Tosun, ss.30-40.

¹³²Tuğrul Yürük, “İlk ve Ortaöğretimde Din Öğretimi: Din Dersleri”, **Din Eğitimi El Kitabı**, 1. Baskı, (Ed. Recai Doğan, Remziye Ege), Grafiker Yayınları, Ankara, 2012, s.105-120.

2010 yılında DKAB öğretim programında yapılan değişiklikle öğretim programının çoğulcu niteliği artmıştır.¹³³

2012’de eğitim kademelerinde yapılan düzenlemeler çerçevesinde 1982 Anayasasında yer alan isteğe bağlı din eğitimi kısmına işlerlik kazandırarak, *Kur’ân-ı Kerim, Hz. Muhammed’in Hayatı ve TDB* dersleri ortaokul ve lise programlarına seçmeli olarak konulmuştur.¹³⁴

TDB öğretim programı incelendiğinde öğretim programının öğrencilere İslâm dinî hakkında temel bilgiler vermek ve öğrencilere İslâm dinîni benimsetmek şeklinde bir hedefinin olduğu görülmektedir. Programda genel olarak önceki geleneğin yeni nesle aktarılmasını amaçlayan nakilci bir anlayış söz konusudur. Bununla birlikte öğrencilere İslâm dinî ile ilgili bilişsel ve duyuşsal davranışlar kazandırmak da hedeflenmiştir. Bunun için TDB dersi öğretim programı “Mezhebi/Doktriner Din Öğretimi” olarak isimlendirilen tek bir dinî (yani İslâm dinîni) merkeze alan anlayışı benimsemiştir. Öğretim programında “*İslâm’ın akla ve ilme önem veren bir din olduğunu kavrar*” gibi kazanımlardan (TDB (İslâm, I) 1. Ünite 2. Kazanım) hareketle, bu programın öncelikli olarak İslâm dinînin temel kaynaklarına dayalı, akılcı bir din anlayışı oluşturmaya çalıştığı söylenebilir.

TDB öğretim programında bazı ünitelerde konu başlıkları belirlenirken alt başlıklar yazılmamıştır. Konuların öğretim materyalinde detaylandırılması tercih edilmiştir. Örneğin ibâdetlerle ilgili olan TDB (İslâm, II) öğretim programı; “*İslâm’da İbâdetler*” II. ünitesinde namaz konusuna yer verilirken konu başlıkları sadece “Namazın Önemi” ve “Namazın Kılınışı”dır. Bununla birlikte namazın şartları, namazın çeşitleri, namazı bozan durumlar gibi alt konu başlıkları belirtilmemiştir. Namazın önemi başlığı altında ise namazın kimlere farz olduğu, namazın içindeki ve dışındaki farzları, namazın vacipleri, sünnetleri, namazı bozan durumlar ve namaz çeşitleri yer almıştır. Namazın kılınışı başlığı altında ise beş vakit namaz ve kılınışı, vitir, Cuma, bayram ve cenaze namazları ile cemaatle namaz konularına yer verilmiş, teravih namazına değinilmemiştir.

¹³³Süleyman Akyürek, “İlk ve Ortaöğretimde Din Öğretimi: Kuramsal Çerçeve”, **Din Eğitimi El Kitabı**, 1. Baskı, (Ed. Recai Doğan, Remziye Ege), Grafiker Yayınları, Ankara, 2012, s.102.

¹³⁴Akyürek, s.102.

3.2. PROGRAMLARIN TEMEL UNSURLARI BAKIMINDAN KARŞILAŞTIRILMASI

3.2.1. Kazanımlar

Kazanım programın en önemli ögesidir. İçerik ve eğitim durumları hedefe göre seçilip düzenlenir. Ölçme ve değerlendirme hedeflerin gerçekleşme derecesini belirlemek için işe koşulur. Kısaca eğitim süreci hedeflerle başlar, bu hedeflere ulaştıracak içeriğin tespiti ve öğrenme-öğretme etkinlikleriyle devam eder ve değerlendirme ile son bulur.¹³⁵

Bu bağlamda öğrenme süreci içerisinde planlanmış ve düzenlenmiş yaşantılar sayesinde öğrencilerin kazanması kararlaştırılan bilgi, beceri, değer ve tutumlar “kazanım” olarak tanımlanmıştır. Bu sebeple öğrencilerin öğrenme alanlarındaki gelişim düzeyleri, kazanımların edinilmesine bağlıdır. Kazanımlar DKAB programında öğrencilerin gelişim düzeyine ve öğrenme alanının özelliğine göre 5. sınıftan 8. sınıfa kadar verilmiş olup kazanımların yazılımında bir mantık bütünlüğü gözetilmiştir. Kazanımlar belirlenirken konu bütünlüğü, kavram, değer ve beceriler esas alınmıştır. Programda yer alan kazanımların öğrenciler tarafından gerçekleştirilebilecek etkinlikler aracılığıyla elde edilmesi söz konusudur.¹³⁶

5. sınıf I. ünitenin sonunda öğrencilerin sahip olması beklenen kazanımlar şunlardır: *İnsanın akıllı ve inanan bir varlık olduğunun farkında olur, evrendekidüzenden hareketle yaratıcının varlığını açıklar, Allah'ın bizi ve her şeyi yarattığının farkında olur, Allah'ın eşi ve benzeri olmadığını açıklar, Allah'ın her şeyi işittiği, bildiği, gördüğü ve her şeye gücünün yettiğinin farkında olur, çalışmanın Allah tarafından karşılıksız bırakılmayacağı bilinci ile iyi işler yapmaya istekli olur, İhlâs sûresini ezbere okur ve anlamını söyler.*¹³⁷

Bu üniteye yer alan kazanımlardan programın İslâm dininin temel inanç esaslarından olan Allah inancı konusu üzerinde genel hatlarıyla durmakta olduğu görülmekte özellikle Allah'ın var ve bir olduğu, tevhit inancının önemi

¹³⁵Recai Doğan, Cemal Tosun, “İlköğretim 4. ve 5. Sınıflar İçin Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretimi, 1. Baskı, Pegem A Yayınları, Ankara, 2002, s.40-57.

¹³⁶DKABÖP, ss.18-19.

¹³⁷DKABÖP, s.42.

vurgulandıktan sonra insanın akıllı ve inanan bir varlık olduğu, evrende var olan düzenin Allah tarafından yaratıldığı ifade edilmektedir. Yine bu ünite de çalışıp Allah'ın yardımına güvenen, tevekkül eden insanların hayatlarında başarılı olabilecekleri ifade edildikten sonra öğrencilerin de derslerinde başarılı olabilmeleri için çalışmaya teşvik edildiği görülmektedir.

6. sınıf I. ünitenin sonunda öğrencilerin sahip olması beklenen kazanımlar şunlardır: *Peygamber kavramını açıklar, Kur'an'da adı geçen peygamberleri listeler, peygamberlerin insanlardan seçilmesinin nedenlerini irdeler, peygamberlerin sahip oldukları nitelikleri açıklar, mucize kavramının ne anlama geldiğini açıklayarak bunun peygamberlere ait bir özellik olduğunun farkında olur, bütün peygamberlere gelen vahiylerin ortak yönlerini fark eder, ilahî kitabın anlamını açıklar, Allah'ın insanlara niçin vahiy gönderdiğini temellendirir, ilahî kitap ve sayfelerin hangi peygamberlere gönderildiğini belirtir, Asr sûresini ezbere okur ve anlamını söyler.*¹³⁸

Bu ünite de yer alan kazanımlardan, programın İslâm dininin temel inanç esaslarından olan peygamberlere ve ilahî kitaplara inanç konuları üzerinde durduğu görülmektedir. Peygamberlerin insanlardan seçilmesinin nedenleri ve peygamberlerin nitelikleri, peygamberlere gelen mesajların ortak amacı üzerinde durulduktan sonra Allah'ın vahiy göndermesinin sebepleri ve ilahî kitaplar hakkında bilgiler verilmektedir.

7. sınıf I. ünitenin sonunda öğrencilerin sahip olması beklenen kazanımlar şunlardır: *Varlıklar âlemini sınıflandırarak özelliklerini örneklerle açıklar, meleklerin özellikleri ve görevlerinin neler olduğunu belirtir, meleklerin iyiliğin ve güzelliğin sembolü olduğunun farkında olur, melek inancının, davranışları güzelleştirmedeki rolünü fark eder, cinlerin varlığı ile ilgili Kur'an'dan örnekler verir, şeytanın kötülüğünden korunma hususunda Kur'an'ın öğütlerinden örnekler verir, ruh çağırma, falcılık, sihir ve büyü gibi bâtıl inançların toplum üzerindeki olumsuz etkilerini fark eder, âhiret, kıyâmet, yeniden dirilme gibi kavramların anlamlarını açıklar, hesap, mizan, cennet ve cehennem gibi kavramların anlamlarını açıklar, âhiretin varlığını Kur'an'dan örneklerle açıklar, Allah'ın adil, merhametli ve affedici olması ile âhiret inancı arasındaki ilişkiyi fark eder, âhiret inancının bireyin hayatı anlamlandırmasına nasıl katkı sağladığının farkında olur, insanın*

¹³⁸DKABÖP, s.49.

*dünya hayatında yaptıklarının karşılığı olduğunu günlük hayattan örneklerle açıklayarak iyi davranışlarda bulunmaya, kötü davranışlardan sakınmaya istekli olur, Nâs sûresini ezbere okur ve anlamını söyler.*¹³⁹

Bu üniteye yer alan kazanımlardan programın, İslâm dininin temel inanç esaslarından olan melek ve âhiret inancı konuları üzerinde durduğu anlaşılmaktadır. Varlıklar âlemi, meleklerle iman, meleklerin özellikleri ve görevleri, meleklerle imanın davranışların güzelleşmesine katkısı konularını öğrencilerin kolaylıkla kavrayabileceği değerlendirilmektedir. Yine bu üniteye yer alan Kur'ân'a göre cin ve şeytan, şeytanın kötülüğünden korunma konusunda Kur'ân'ın öğütleri, toplumda yaygın olan bazı bâtıl inançlar konuları öğrencilerin ilgi gösterdiği konular olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak âhirete iman, kıyâmet ve yeniden dirilme, dünya hayatında yapılanların karşılığı, âhiret konuları ise soyut oldukları için, öğrencilerin bazıları tarafından yeterince kavranamamaktadır.

8. sınıf I. ünitenin sonunda öğrencilerin sahip olması beklenen kazanımlar şunlardır: *Kaza ve kader kavramlarını açıklar, Allah'ın her şeyi bir ölçüye göre yarattığına örnekler verir, evrendeki fiziksel, biyolojik ve toplumsal yasaları fark eder, insanın akıl ve irade sahibi olması ile özgür ve sorumlu bir varlık olması arasındaki ilişkiyi açıklar, insanın çalışmasının karşılığını alacağı bilinciyle hareket eder, her canlının bir sonu olduğunu farkına varır, Allah'a güvenmenin (tevekkül) pasif bir bekleyiş olmadığını farkında olur, kaza ve kaderle ilgili toplumda yaygın olan yanlış anlayışların sebeplerini açıklar, Âyete'l-Kürsi'yi ezbere okur ve anlamını söyler.*¹⁴⁰

Bu üniteye yer alan kazanımlardan programın, İslâm dininin temel inanç esaslarından olan kaza ve kader inancı konusu üzerinde durduğu görülmektedir. Ayrıca öğrencilerin Allah'ın her şeyi bir ölçüye göre yarattığını fark edebilmeleri amaçlanmakta, evrende var olan yasalar üzerinde ayrıntılı olarak durulmaktadır. İnsanın özgür, irade sahibi ve akıllı bir varlık olduğu ifade edilmekte ve Allah'ın kendisine verdiği nimetler hasebiyle yapılanlardan sorumlu olduğu vurgulanmaktadır. İnsanın kendi alın teri ile çalışarak helâl yoldan rızkını aramasının İslâm dininin övdüğü bir davranış olduğu dile getirilmekte, insanın üzerine düşen bütün sorumlulukları yerine getirdikten sonra işin sonucunu Allah'a bırakmasının ve

¹³⁹DKABÖP, s.55.

¹⁴⁰DKABÖP, s.61.

O'na güvenmesinin önemi vurgulanmaktadır. Bu ünite de geçen insanın çabası, emek ve rızık, Allah'a güvenmek (tevekkül) konularını öğrencilerin kolaylıkla kavrayabildiği görülmektedir. Ancak kaza ve kader konusu öğrencilerin bir kısmı tarafından kolaylıkla kavranamamaktadır. İslâm dininde, dinin temel esaslarından olan kader ve kaza konusunun 8. sınıfta işleniyor olmasının öğrencilerin gelişimsel özellikleri açısından yerinde bir karar olduğu görülmektedir.

İbâdet öğrenme alanıyla öğrencilere ibâdet duygusunun sağlıklı bir şekilde verilmesi, dinlere ve ibâdetlerine saygılı davranma alışkanlığı kazandırılması amaçlanmıştır. Öğrencilerin, dinî ibâdetlerin yerine getirilmesinde temizliğin önemini, elbise ve çevre temizliği ile sağlık arasındaki ilişkiyi, iç temizliğin nasıl gerçekleştiğini, Allah'ın temiz olanları sevmesinin sebebini kavraması; İslâm'daki namaz, oruç, zekât, hac ve kurban gibi ibâdet türlerini ve salih amelleri tanıması; ibâdethanelerin toplumun birlik ve bütünlüğü açısından önemini kavraması, insanların din, vicdan ve ibâdet hürriyetine saygı duyması; lâikliğin din, vicdan ve ibâdet hürriyetinin güvencesi olduğunu açıklaması, ibâdetlerin bireysel ve toplumsal faydalarını kavramaları hedeflenmiştir.¹⁴¹

5. sınıf II. ünitenin sonunda öğrencilerin sahip olması beklenen kazanımlar şunlardır: *İbâdetin anlamını yorumlar, ibâdetle ilgili kavramları açıklar, niçin ibâdet edildiğini gerekçelendirir, başlıca ibâdetlerin hangileri olduğunu belirtir, camiye genel özellikleri ile tanır, duâ etmenin anlamını örneklerle yorumlar, niçin ve nasıl duâ edilmesi gerektiğini açıklar, Kur'ân'dan ve Hz. Muhammed'in sözlerinden duâ örnekleri verir, kültürümüzden duâ örnekleri verir, her güzel iş ve davranışın (salih amel) dinimizdeki önemini örneklerle açıklar, ibâdetlerin davranışlar üzerindeki etkisini fark eder, Rabbena duâlarını ezbere okur ve anlamını söyler.*¹⁴²

Bu ünite de yer alan kazanımlardan programın İslâm dininin temel esaslarından olan ibâdet konusu üzerinde durmakta olduğu görülmektedir. Yine öğrencilerin genel olarak ibâdet konusunda bilgilenebilmeleri hedeflenmektedir. Programda farz, vacip ve sünnet kavramları açıklanmakta ve bunlara örnekler verilmektedir. İslâm dininde yerine getirilmesi gereken başlıca ibâdetler üzerinde durulmaktadır. İslâm dininde toplu ibâdet yeri olan cami hakkında genel bilgiler verilmektedir. Öğrencilerin bu konu ile ilgili mihrap, minber, şadırvan, vaaz kürsüsü

¹⁴¹ DKABÖP, s.15.

¹⁴² DKABÖP, s.43.

gibi kavramları tanımlayabilmeleri hedeflenmektedir. Yine bu ünite de duânın ibâdetin özü olduğu vurgulanmakta, Allah'a niçin ve nasıl duâ edilmesi gerektiği öğrencilere ayrıntılı olarak ifade edilmektedir. Konu ile ilgili Kur'ân'dan, Hz. Peygamberden ve kültürümüzden duâ örnekleri ve güzel iş ve davranış (salih amel) konusu üzerinde durulmakta, ibâdetlerin insanların davranışlarını güzelleştirdiği ifade edilmektedir.

6. sınıf II. ünitenin sonunda öğrencilerin sahip olması beklenen kazanımlar şunlardır: *Namaz ibâdetinin anlamını ve namazın niçin kılınması gerektiğini açıklar, namazın hazırlık şartlarından olan abdestin, boy abdestinin (gusül) ve teyemmümün hangi durumlarda ve nasıl yapıldığını açıklar, namaza hazırlık şartlarını belirtir, namazın kılınışı şartlarını açıklar, ezan ve kametin namazla ilişkisinin farkında olur, namazın kılınışı açıklar, namazı bozan durumları örneklendirir, vakit, Cuma, bayram cenaze ve teravih namazlarının ne zaman ve nasıl kılındığını bilir, namazın bireysel ve toplumsal katkılarının farkında olur, namazın, kişinin duygu dünyası, davranışları, temizlik bilinci ve zamanı iyi kullanma alışkanlığı üzerindeki etkisini açıklar, Kunut duâlarını ezbere okur ve anlamını söyler.*¹⁴³

Bu ünite de yer alan kazanımlardan programın İslâm dininin şartlarından olan namaz ibâdeti konusu üzerinde durmakta olduğu görülmektedir. Öğrencilerin genel olarak namaz ibâdeti konusunda bilgilenebilmeleri hedeflenmektedir. Bu ünite de namazın tanımı verildikten sonra namazın niçin kılınması gerektiği üzerinde durulmaktadır. Namazın şartlarının neler olduğundan bahsedilmekte, namaza hazırlık şartlarından olan abdest, boy abdesti (gusül) ve teyemmüm hakkında bilgiler verilmektedir. Ayrıca namazın kılınışı şartları üzerinde de durulmaktadır. Yine bu ünite de namaza çağrı, ezan ve kamet, günlük namazlar (beş vakit namaz), cemaatle namaz, Cuma, bayram, cenaze ve teravih namazları üzerinde durulduktan sonra namazı bozan durumlar ve namazın insana kazandırdıkları üzerinde genel hatlarıyla durulmaktadır. Bu ünite de yer alan namazın kılınışı, Kunut duâları ve anlamı konularında öğrencilerin çoğunun zorlandığı görülmektedir.

7. sınıf II. ünitenin sonunda öğrencilerin sahip olması beklenen kazanımlar şunlardır: *Ramazan ayının önemini ve bu ayı önemli yapan hususları açıklar, orucu tanımlayarak niçin oruç tutulduğunu açıklar, Ramazan ayı ve oruçla ilgili*

¹⁴³DKABÖP, s.50.

*kavramları açıklar, muharrem orucunu açıklar, oruç tutan kimsenin dikkat etmesi gereken hususları örnekleri ile açıklar, orucu bozan durumların neler olduğunu belirtir, orucun birey ve toplum üzerindeki yararlarını çevresinden örnekler vererek açıklar, oruç ibâdetinin kişi iradesi ve davranışları üzerindeki etkisini açıklar, Ramazan ayına ve bayramına yönelik duygu ve düşüncelerini paylaşır, Mâûn sûresini ezbere okur ve anlamını söyler.*¹⁴⁴

Bu üniteye yer alan kazanımlardan programın İslâm dininin şartlarından olan oruç ibâdeti konusu üzerinde durmakta olduğu görülmektedir. Ramazan ayı ve öneminden bahsedildikten sonra Ramazan orucu ile ilgili öğrencilere çok detaya girilmeden bilgiler verilmektedir. Yine Ramazan ayı ve oruçla ilgili kavramlar üzerinde durulmakta ve Muharrem orucu hakkında öğrencilere bilgiler verilmektedir. Ayrıca oruç tutarken nelere dikkat edilmesi gerektiği, orucu bozan durumların neler olduğu ve oruç ibâdetinin kişiye ve topluma kazandırdıkları üzerinde genel hatlarıyla durulmaktadır.

8.sınıf II. ünitenin sonunda öğrencilerin sahip olması beklenen kazanımlar şunlardır: *Paylaşma ve yardımlaşmanın birey ve toplum için önemini yorumlar, İslâm'ın paylaşma ve yardımlaşmaya verdiği önemi yorumlar, paylaşma ve yardımlaşma ibâdeti olarak zekât ve sadakanın kimler tarafından, kimlere, nelerden, nasıl verileceğini açıklar, zekât ve sadakanın birey ve topluma katkılarını yorumlar, başkalarına yardım ettiğinde yaşadığı duyguları arkadaşları ile paylaşır, ülkemizdeki sosyal yardımlaşma kurumlarını tanır, hac ve umre ile ilgili mekân ve kavramların anlamlarını açıklar, hac ibâdetinin nasıl ve niçin yapıldığını açıklar, haccın birey ve toplum üzerindeki etkilerini açıklar, hac ve umrenin Müslümanlar arası iletişim ve etkileşime nasıl katkı sağladığının farkında olur, kurban ibâdetinin anlamını, sosyal dayanışma ve yardımlaşma açısından önemini açıklar.*¹⁴⁵

Bu üniteye yer alan kazanımlardan programın İslâm dininin şartlarından zekât ve hac ile kurban ibâdeti konuları üzerinde durmakta olduğu görülmektedir. İnsanın paylaşma ve yardımlaşma ihtiyacı üzerinde durulduktan sonra İslâm'ın paylaşma ve yardımlaşmaya verdiği önem vurgulanmaktadır. Paylaşma ve yardımlaşma ibâdeti olarak zekât, toplumsal dayanışma ibâdeti olarak sadakanın önemi vurgulanmakta ve ülkemizde yer alan bazı yardımlaşma kurumları hakkında kısa bilgiler verilmektedir.

¹⁴⁴DKABÖP, s.56.

¹⁴⁵DKABÖP, s.62.

Ayrıca hac ibâdetinin ne olduğu, niçin yapıldığı, hac ve umre ile ilgili bazı kavramlar, haccın insan davranışları üzerindeki etkisi, kurbanın ne olduğu ve niçin kesildiği konuları üzerinde durulmaktadır.

Hiz. Muhammed öğrenme alanıyla öğrencilerin İslâm peygamberi Hiz. Muhammed ve aile hayatı, Hiz. Muhammed'in son Peygamber olması, onun insani ve peygamberlik yönü ve örnek davranışları üzerinden onu doğru anlama, söz ve davranışlarından ilkeler çıkarma bilinci kazanabilmeleri amaçlanmıştır. Öğrencilerin genel olarak Hiz. Muhammed'in doğduğu çevre, aile büyükleri, doğumu ve çocukluğu, gençlik hayatı, erdemli davranışları, aile büyüklerine karşı davranışları, haksızlıklara karşı çıkışı ve arkadaşlarıyla iyi geçinmesi hakkında bilgi edinmeleri hedeflenmiştir. Programda öğrencilerin Hiz. Muhammed'in Hiz. Hatice ile olan evliliğini ifade edebilmeleri, Hiz. Hatice'den doğan çocuklarının isimlerini tanıyabilmeleri ve onun aile içindeki davranışlarına örnekler verebilmeleri beklenmektedir. Ayrıca öğrencilerin aile bireylerini sevmeyi, onlar arasında ayırım yapmamayı, onlarla görüş alışverişinde bulunmayı, akrabaları ziyaret etmeyi, misafirperverliği, komşulara iyilik etmeyi, öksüzleri ve kimsesizleri gözetmeyi, israftan kaçınmayı öğrenmeleri istenmekte; Hiz. Muhammed'in ilk vahiy almasını, çağrısının Mekke ve Medine dönemlerini, onun eğitim-öğretim, ibâdet ve toplumsal dayanışma konularında oluşturduğu kurumları tanıyabilmeleri hedeflenmiştir. Bununla birlikte öğrencilerin Hiz. Muhammed'in bizim gibi bir insan olduğunu kavramaları ancak vahiy alması yönüyle diğer insanlardan ayrıldığını ifade edebilmeleri, onun Kur'ân'ı açıklama görevini üstlendiğini, insanlara davranışlarıyla model olduğunu ve insani değerleri yerleştirmek için gönderildiğini kavramaları istenmekte; öğrencilerin kendi davranışlarını tüm bu ilkeler doğrultusunda şekillendirebilmeleri ve öz eleştiri bilinci kazanabilmeleri amaçlanmıştır.¹⁴⁶

5.sınıf III.ünitenin sonunda öğrencilerin sahip olması beklenen kazanımlar şunlardır:*Hiz. Muhammed'in Hiz. Hatice ile evlilik sürecini özetler, Hiz. Muhammed'in çocuklara verdiği değeri örneklerle açıklar, Hiz. Muhammed'in ailesi içindeki davranışlarına örnekler verir, Hiz. Muhammed'in aile fertlerinin güzel davranışlarına örnekler verir, salâvat duâlarını ezbere okur ve anlamını söyler.*¹⁴⁷

¹⁴⁶ DKABÖP, s.16.

¹⁴⁷DKABÖP, s.44.

Bu üniteye yer alan kazanımlardan programın Hz. Muhammed ve aile hayatı konusu üzerinde durmakta olduğu görülmektedir. Hz. Muhammed'in evliliği ve çocukları hakkında bilgiler verildikten sonra Hz. Muhammed'in ailesi içindeki örnek davranışlarının neler olduğu vurgulanmaktadır. Ayrıca Hz. Muhammed'in ailesinin örnek davranışları üzerinde ayrıntılı olarak durulmaktadır. Hz. Muhammed'in ailesinde sevinçler ve sıkıntıların paylaşıldığı, misafire cömert davranıldığı, israftan kaçınıldığı, akrabalık ve komşuluk ilişkilerine önem verildiği, öksüzlerin ve yoksulların gözetildiği ifade edilmektedir.

6.sınıf III. ünitenin sonunda öğrencilerin sahip olması beklenen kazanımlar şunlardır:*Hz. Muhammed'e gelen ilk âyetlerin içeriğini belirtir, Hz. Muhammed'in İslâm'a çağrısını neden yakın çevresinden başlayarak yaygınlaştırdığını açıklar, Medine'ye hicretin sebep ve sonuçlarını irdeler, Hz. Ali ve Hz. Ebu Bekir'in Hicret'teki rolünün farkında olur, Mescid-i Nebi'nin toplumsal işlevini örneklerle açıklar, Hz. Muhammed'in sosyal barışa ve eğitim-öğretime yönelik faaliyet ve düzenlemelerini örneklerle açıklar, Bedir, Uhut ve Hendek savaşlarının neden ve sonuçlarını açıklar, Hz. Muhammed'in Hudeybiye Antlaşması'nda ve Mekke'nin fethinde sergilediği tavrı barış açısından değerlendirir, Veda Hutbesi'nde yer alan mesajların evrensel değerini yorumlar, Hz. Muhammed'in vefatının sahabe üzerinde bıraktığı tesiri yorumlar, Nasr sûresini ezbere okur ve anlamını söyler.*¹⁴⁸

Bu üniteye yer alan kazanımlardan programın son Peygamber Hz. Muhammed konusu üzerinde durmakta olduğu görülmektedir. Hz. Muhammed'in çağrısı: Mekke dönemi ile ilgili bilgiler verildikten sonra ilk vahiy, 'Yaratan rabb'inin adıyla oku!', yakın çevreye çağrı, çağrının yaygınlaşması ve hicret olayı üzerinde durulmaktadır. Daha sonra Hz. Muhammed'in çağrısı, Medine dönemi ile ilgili olarak peygamber mescidi ve sosyal işlevi, eğitim ve öğretim etkinlikleri, toplumsal barışın kurulması, Hudeybiye antlaşması ve Mekke'nin fethi, veda hutbesi, Hz. Muhammed'in vefatı, Nasr sûresi ve anlamı, okuma metni, Hz. Peygamber'in sadık dostu 'Hz. Ebu Bekir' konuları üzerinde durulmaktadır.

7.sınıf III.ünitenin sonunda öğrencilerin sahip olması beklenen kazanımlar şunlardır:*Hz. Muhammed'in bizler gibi bir insan olduğunu âyetlerden örnekler vererek açıklar, Hz. Muhammed'i diğer insanlardan ayıran en önemli özelliğini*

¹⁴⁸DKABÖP, s.51.

*açıklar, Hz. Muhammed'in peygamberlik yönüyle ilgili özelliklerine âyetlerden örnekler verir, Hz. Muhammed'in görevlerinden birisinin Kur'ân'ı açıklamak olduğunu söyler, Hz. Muhammed'in insanları baskı ve zor kullanmadan uyarma ve aydınlatma görevinin olduğunu fark eder, Hz. Muhammed'in insanlık için niçin bir rahmet olarak gönderildiğini fark eder, Hz. Muhammed'in tutumlarından hareketle kendi davranışlarını değerlendirir.*¹⁴⁹

Bu üniteye yer alan kazanımlardan programın bir insan ve bir peygamber olarak Hz. Muhammed'in hem insani hem de peygamberlik yönü ile ilgili özellikleri üzerinde durmakta olduğu görülmektedir. Hz. Muhammed'in son peygamber olduğu, Kur'ân'ı açıklayıcı olduğu, insanlık için bir uyarıcı olduğu, insanlığa bir rahmet olduğu ve güzel ahlâkın tamamlayıcısı olduğu vurgulanmaktadır.

8.sınıf III. ünitenin sonunda öğrencilerin sahip olması beklenen kazanımlar şunlardır:*Güzel davranışlara Hz. Muhammed'in hayatından örnekler verir, Hz. Muhammed'in örnek davranışlarının toplumsal hayattaki önemini yorumlar, Hz. Muhammed'in olaylar karşısındaki tutumlarından hareketle örnek davranışlarına yönelik çıkarımlarda bulunur, Hz. Muhammed'in hikmetli sözleriyle insanları iyiye ve güzele yönlendirdiğine örnekler verir, Hz. Muhammed'in doğa ve hayvan sevgisiyle ilgili davranışlarına örnekler vererek doğayı ve hayvanları koruma konusunda duyarlı olur.*¹⁵⁰

Bu üniteye yer alan kazanımlardan programın Hz. Muhammed'in hayatından örnek davranışlar üzerinde durmakta olduğu görülmektedir. Onun insanlara değer verdiği, güvenilir bir insan olduğu, bilgiye önem verdiği, danışarak iş yaptığı, merhametli, hoşgörülü ve affedici olduğu, çalışmayı sevdiği ve zamanı iyi değerlendirdiği, sabırlı ve cesaretli olduğu, hakkı gözettiği, doğayı ve hayvanları sevdiği ifade edilmektedir.

Kur'ân ve Yorumu öğrenme alanıyla öğrencilerin Kur'ân'ın indirilişini, evrenselliğini, bir kitap hâline getirilişini, Kur'ân'la ilgili kavramları ve Kur'ân'ın içeriğini tanımaları, Kur'ân'daki kıssaların yer almasının nedenlerini kavramaları ve bu kıssalardan hisse çıkarma bilincine varmaları amaçlanmıştır. Ayrıca Programda İslâm'ı öğrenmek için Kur'ân'ın en önemli kaynak olduğu, onun insanlar için açıklayıcı ve yol gösterici olduğu, iyiliğe yönlendirip kötülükten sakındırdığı,

¹⁴⁹DKABÖP, s.57.

¹⁵⁰DKABÖP, s.63.

inananların hayatında önemli bir yer kapladığı ifade edilmiştir. Öğrencilerin dinî anlamada ve sorumlu olmada aklın önemini kavrayabilmeleri, Kur'ân'ın akla ve doğru bilgiye verdiği önem, bilgi edinme yolları, her türlü taassubun ve din istismarının zararları hakkında bilgi sahibi olabilmeleri hedeflenmiştir. Ayrıca öğrencilerin din ve din anlayışındaki yorum farklılıklarını kavrayabilmeleri, bu yorum farklılıklarının ortaya çıkış sebeplerini sıralayabilmeleri, inanç, amel ve ahlâkla ilgili yorum çeşitlerinin bir zenginlik olduğunu ve bunların nedenlerini sorgulayarak her zaman ve mekânda ihtiyaç duyulduğunda yeni yorumların kaçınılmaz olduğunu fark edebilmeleri amaçlanmıştır.¹⁵¹

5.sınıf IV. ünitenin sonunda öğrencilerin sahip olması beklenen kazanımlar şunlardır:*Kur'ân'ın İslâm dinindeki önemini yorumlar, Kur'ân'ın hayatımızdaki yeri ve önemini fark eder, Kur'ân'ın iyiye ve güzele yönlendirip kötülüklerden sakındırdığını örneklerle açıklar, Kur'ân'ın yol göstericiliğinin ne anlama geldiğini açıklar, Hz. İbrahim'in Allah'a inanç konusunda ne tür çabalar gösterdiğini fark eder, Fil sûresini ezbere okur ve anlamını söyler.*¹⁵²

Bu üniteye yer alan kazanımlardan programın Kur'ân-ı Kerim'in temel eğitici nitelikleri üzerinde durmakta olduğu görülmektedir. İslâm dininin temel kaynağının Kur'ân olduğu, Kur'ân'ın insanları iyiye ve güzele yönlendirdiği, kötülüklerden sakındırdığı ifade edilmekte Kur'ân'ın açıklayıcılığı ve yol göstericiliği ile ilgili âyetlerden örnekler verilmektedir. Daha sonra Hz. İbrahim'in akli ile Allah'ın varlığına ulaşabildiği vurgulanmaktadır.

6.sınıf IV. ünitenin sonunda öğrencilerin sahip olması beklenen kazanımlar şunlardır:*Kur'ân-ı Kerim'in temel konularını açıklar, kıssa kavramını açıklar, Kur'ân'da kıssalara yer verilmesinin nedenlerini belirtir, Hz. Eyyüp kıssasından hareketle sabrın güçlükler ve olumsuzlukları aşmadaki rolünü açıklar, Kureyş sûresini ezbere okur ve anlamını söyler.*¹⁵³

Bu üniteye yer alan kazanımlardan programın Kur'ân-ı Kerim'in ana konularından olan inanç, ibâdet ve ahlâk üzerinde durmakta olduğu görülmektedir. Ayrıca Kur'ân'da yer alan kıssalar üzerinde durulmakta, özellikle sabır örneği Hz.

¹⁵¹DKABÖP, ss.16-17.

¹⁵²DKABÖP, s.45.

¹⁵³DKABÖP, s.52.

Eyüp kıssasına vurgu yapılmaktadır. Daha sonra ünite Hz. Osman'ın cömertliği ve yumuşak huyluluğu üzerinde durularak sona ermektedir.

7. sınıf IV. ünitenin sonunda öğrencilerin sahip olması beklenen kazanımlar şunlardır: *Din ve din anlayışı arasındaki farklılığı ayırt eder, din anlayışındaki yorum farklılıklarını fark eder, İslâm düşüncesindeki yorum biçimlerini sınıflandırır, İslâm düşüncesindeki tasavvufî yorum biçimlerini tanır, Alevi-Bektaşî geleneğindeki temel kavramları açıklar, din anlayışındaki farklılıkların niçin birer zenginlik olduğunu açıklar, din anlayışındaki yorumların vukufılabileceğinin farkında olur, dinde zorlama olmadığını âyet ve hadislerden örneklerle açıklar.*¹⁵⁴

Bu üniteye yer alan kazanımlardan programın İslâm düşüncesinde yer alan yorumlar üzerinde durmakta olduğu görülmektedir. Din ve din anlayışının birbirinden farklı olduğu ifade edilmekte, din anlayışındaki yorum farklılıklarının sebepleri üzerinde durulmaktadır. Ayrıca İslâm düşüncesi yorum biçimlerinden olan inançla ilgili yorumlar, fikhî yorumlar ve tasavvufî yorumlar üzerinde durulmaktadır. Tasavvufî yorumlardan olan Yesevîlik, Kadirîlik, Nakşibendîlik, Mevlevîlik, Alevîlik-Bektaşîlik üzerinde durulmaktadır. Alevîlik-Bektaşîlik ile ilgili olan Cem ve Cemevî, Razîlik ve Kul Hakkının Sorulması, On iki Hizmet, Semah, Musahiplik (Yol Kardeşliği), Duâ ve Gülbenkler, Hızır Orucu, konuları üzerinde durulmaktadır. Bu bölümün bundan önceki DKAB programlarında olmadığı bilinmektedir. Ayrıca din anlayışındaki farklılıkların zenginlik olduğu, dinde zorlamanın olmadığı ifade edilmektedir. Daha sonra ünite Hz. Ali'nin cesaret ve kahramanlığı üzerinde durularak sona ermektedir.

8.sınıf IV. ünitenin sonunda öğrencilerin sahip olması beklenen kazanımlar şunlardır: *Dinî anlamada ve sorumlulukta aklın önemini yorumlar, Kur'an'ın aklı kullanmaya verdiği önemi örneklerle açıklar, Kur'an'ın doğru bilgiyi teşvik ettiğine âyetlerden örnekler verir, vahiy, akıl ve duyuların Kur'an'a göre bilgi edinme yolları olduğunu açıklar, taassubun zararlarını ve doğru bilginin kişiyi taassuba düşmekten korumadaki önemini açıklar, Hz. Yusuf'un yaşadığı zorluklara rağmen ahlâklı davranmayı seçmesinin nedenlerini gerekçeleri ile açıklar.*¹⁵⁵

Bu üniteye yer alan kazanımlardan programın genel olarak Kur'an'da akıl ve bilgi konuları üzerinde durmakta olduğu görülmektedir. Aklın dinî sorumlulukta

¹⁵⁴DKABÖP, s.58.

¹⁵⁵DKABÖP, s.64.

yeri ve önemi vurgulandıktan sonra Kur'ân'ın insanın aklını kullanmasını istediği ve doğru bilgiye önem verdiği ifade edilmektedir. Ayrıca Kur'ân'da yer alan bilgi edinme yollarının neler olduğu açıklanmakta ve bilginin taassubu önlediği ifade edilmektedir. Daha sonra ünite Hz. Yusuf'un sevgi ve merhamet örneği üzerinde durularak sona ermektedir.

Ahlâk öğrenme alanıyla öğrencilerin din ve ahlâk ilişkisi, kişisel gelişim ve toplumsal barış için millî, ahlâki ve dinî değerlerin önemi, hak ve özgürlüklerin kullanımı, barış içinde yaşamayı, dürüst ve güvenilir bir insan olmayı, affetmeyi ve bağışlamayı öğrenmeleri amaçlanmıştır. Bununla birlikte öğrencilerin sevme ve sevilmenin dinî, ahlâki ve toplumsal bir değer olduğunu, kin ve nefretin sevgi, barış, kardeşlik ve dostluğu ortadan kaldırdığını fark etmeleri, dostça ve kardeşçe yaşamaya özen göstermeleri, paylaşmanın bir ihtiyaç ve erdem olduğunu, sevinç ve üzüntülerin paylaşılmasında dinî ve millî bayramların önemini kavrayabilmeleri hedeflenmiştir. Ayrıca öğrencilerin toplumda zor durumda olanlara, kimsesizlerin ve engellilerin sorunlarına karşı duyarlı olabilmeleri, dinîmizin sakınmamızı istediği davranışların ve kötü alışkanlıkların bireysel ve toplumsal zararlarını irdeleyebilmeleri ve bunlara çözümler üretebilmeleri, kumar, alkollü içki, uyuşturucu ve sigaranın kişinin sağlığına ve topluma vereceği zararları kavrayabilmeleri ve bunlardan uzak durabilmeleri, başkalarının haklarına saygılı davranarak kul hakkı konusunda duyarlı olabilmeleri, bireyin güzel ahlâk sahibi olmasında dinî rolünü fark edebilmeleri, İslâm'ın ahlâki değerlerini öğrenerek ahlâklı davranma konusunda duyarlı olabilmeleri amaçlanmıştır.¹⁵⁶

5. sınıf V. ünitenin sonunda öğrencilerin sahip olması beklenen kazanımlar şunlardır: *Paylaşmanın insan için bir ihtiyaç ve erdem olduğunun farkında olur, dinî ve millî bayramların ne zaman ve nasıl kutlandığını açıklar, sevinç ve üzüntülerin paylaşılmasında millî ve dinî bayramlarımızın önemini yorumlar, Cuma gününün Müslümanlar için önemini yorumlar, Ramazan ayının sevinç ve heyecanla karşılandığını fark eder, toplumumuzda önem verilen bazı gün ve geceleri açıklar, insanları iyilikle anmaya, zor durumda olanlara yardıma, hastaları ziyaret etmeye istekli olur, toplumdaki engellilere sevgi ile bakar ve onların sorunlarına çözüm*

¹⁵⁶DKABÖP, s.17.

*önerileri geliştirir, Tahiyat duâsını ezbere okur ve anlamını söyler.*¹⁵⁷

Bu üniteye yer alan kazanımlardan programın genel olarak sevinç ve üzüntülerimizi paylaşım konuları üzerinde durmakta olduğu görülmektedir. İslâm dininde paylaşmanın önemli olduğu, dinî ve milli bayramlar, Cuma günü ve Ramazan ayı, kandil geceleri, nevruz ve hıdırellez insanların sevinçlerini paylaştığı günler olarak ifade edilmekte, hastaları ziyaret etmenin, geçmişleri anmanın, zor durumda olanlara yardım etmenin, engellilere sevgi ile bakmanın ve onların sıkıntılarını paylaşmanın insanların üzüntülerini paylaştığı günler olduğu vurgulanmaktadır. Daha sonra ünite Tahiyat duâsı ve anlamı üzerinde durularak sona ermektedir.

6.sınıf V.ünitenin sonunda öğrencilerin sahip olması beklenen kazanımlar şunlardır: *İslâmiyetin sakınmamızı istediği bazı kötü davranışları belirterek âyet ve hadislerden örnekler verir, bunların bireysel ve toplumsal zararlarını irdeler, kötü davranışlardan sakınmaya istekli olur, İslâmiyetin sakınmamızı istediği davranışların bireyde görülme nedenlerini araştırarak bu sorunlara yönelik çözüm önerilerinde bulunur, sakınılması gereken davranışlar konusunda öz değerlendirmede bulunur, Felâk sûresini ezbere okur ve anlamını söyler.*¹⁵⁸

Bu üniteye yer alan kazanımlardan programın genel olarak yalan söylemenin, hile yapmanın, gıybetin, iftiranın, hırsızlık yapmanın, haset etmenin, alay etmenin, büyüklemenin (kibir), kötü zanda bulunmanın, başkalarının kusurlarını araştırmanın, anne, baba ve büyüklere saygısızlık yapmanın ve kötü davranışlar karşısında duyarsız kalmanın İslâm'ın sakınılmasını istediği bazı kötü davranışlar olduğu vurgulanmakta bunlardan uzak durulması gerektiği ifade edilmektedir. Daha sonra ünite Felâk sûresi ve anlamı ile Hz. Ali'nin Hz. Hasan'a öğütlerini konu alan okuma metni ile sona ermektedir.

7.sınıf V. ünitenin sonunda öğrencilerin sahip olması beklenen kazanımlar şunlardır: *Bireyin güzel ahlâklı olmasında dinin rolünü açıklar, İslâm'da övülen ahlâki tutum ve davranışlara Kur'ân'dan ve Hz. Muhammed'in hayatından örnekler verir, ahlâklı olmanın birey ve toplum hayatındaki önemini yorumlar, ahlâki tutum ve davranışları yerine getirmeye istekli olur, ahlâki olmayan tutum ve davranışlara*

¹⁵⁷DKABÖP, s.47.

¹⁵⁸DKABÖP, s.53.

yönelik çözüm önerilerinde bulunur.¹⁵⁹

Bu üniteye yer alan kazanımlardan programın genel olarak din ve güzel ahlâk konuları üzerinde durmakta olduğu görülmektedir. Dinin güzel ahlâklı olmaya katkı sağladığı, doğruluğun, dürüstlüğü, başkalarına maddi yardımda bulunmanın (infâk), emaneti korumanın, adaletli olmanın, hoşgörülü olmanın, bağışlamanın, alçakgönüllü olmanın (tevazu), görgülü olmanın ve savurganlıktan kaçınmanın İslâm'da övülen bazı ahlâki tutum ve davranışlar olduğu vurgulanmaktadır. Daha sonra ünite Mevlana, Abdal Musa ve Kaygusuz Abdal'ın sözlerini konu alan okuma metni ile sona ermektedir.

8.sınıf V. ünitenin sonunda öğrencilerin sahip olması beklenen kazanımlar şunlardır: *İslâm dininin yasakladığı kötü alışkanlıkları âyet ve hadislerden örneklerle açıklar, kumar, alkollü içki ve uyuşturucunun bireysel ve toplumsal zararlarını örneklerle açıklar, sigaranın birey ve toplum sağlığı açısından zararlarına örnekler verir, kötü alışkanlık ve davranışların nasıl başladığını açıklar, kötü alışkanlık ve davranışlardan kaçınmaya yönelik çözüm önerilerinde bulunur, başkalarına zarar vermenin kul hakkını ihlal anlamına geleceği bilinciyle kul hakkı konusunda duyarlı olur.*¹⁶⁰

Bu üniteye yer alan kazanımlardan programın genel olarak alkollü içki içmenin, uyuşturucu kullanmanın ve kumar oynamanın İslâm dinine göre kötü alışkanlıkların olduğu vurgulanmakta olup kötü alışkanlıkların nasıl başladığı, kötü alışkanlık, davranışlardan nasıl uzak durulabileceği ve başkalarına zarar vermenin, kul hakkı yemek olduğu ifade edilmektedir.

Din ve Kültür öğrenme alanıyla öğrencilerin aileye sahip olmanın değerini, birey ve toplum için ailenin önemini, anne ve babaların çocuklarının iyiliğini istediğini fark edebilmeleri, İslâm dininin anne, baba ve büyüklere saygıya yönelik öğütlerini, kardeşleriyle iyi geçinmeye istekli olmaları, aile içindeki sorumluluklarının bilincinde olmaları ve aile içi sorunlara birlikte çözüm üretmeleri, vatan ve milletini sevmeleri ve bağımsızlığın korunması için dayanışma içinde olmaları, vatanının yücelmesi ve gelişmesi için çalışmaları, gazi ve şehitlere saygılı davranışları hedeflenmiştir. Ayrıca Atatürk'ün “Yurtta barış cihanda barış!” sözünün önemini kavramaları, Türklerin Müslümanlaşma süreçlerini

¹⁵⁹DKABÖP, s.59.

¹⁶⁰DKABÖP, s.65.

araştıracabilmeleri ve Türkler arasında İslâm'ın yayılmasında etkili olan şahsiyetleri sıralayabilmeleri, Türklerin İslâm medeniyetine ve bilime olan katkılarını fark edebilmeleri, Hz. Peygamber ve ehlibeytini sevebilmeleri, dil, edebiyat, örf ve âdet, musiki ve mimari gibi kültürel öğelerimizdeki dinî motifleri açıklayabilmeleri, kültürel değerleri korumaya özen gösterebilmeleri, dinî doğru anlamada kültürün rolünün farkında olabilmeleri, her türlü bağnazlığın zararlarının farkında olabilmeleri, din, vicdan ve düşünce özgürlüğünün güvencesinin lâiklik olduğunu kavrayabilmeleri hedeflenmektedir. Yine öğrencilerin lâikliğin akla ve bilime önem vermesini, evrensel değerlerin anlamını, dinin evrensel bir olgu olduğunu ve günümüzdeki dinlerin temel özelliklerini, ilâhî dinlerin inanç ve ibâdet esaslarını tanıtarak ahlâk konusundaki ortak yanlarını ve evrensel ahlâk ilkelerini, farklı inanç sahiplerine saygı duymanın gereğini ifade edebilmeleri amaçlanmıştır.¹⁶¹

5.sınıf VI. ünitenin sonunda öğrencilerin sahip olması beklenen kazanımlar şunlardır: *Vatan ve millet kavramlarını tanımlayarak bu vatanda yaşayan herkesin bir millet olduğunun bilincinde olur, vatan ve millet sevgisinin önemini açıklar, vatan ve millete karşı kendisine düşen görevi yerine getirir, bayrağa ve ulusal marşa saygı göstermenin nedenlerini açıklayarak bayrağımıza ve İstiklâl Marşı'mıza saygı gösterir, gazilerimize saygı duyarak gereken değeri vermenin ve şehitlerimizi rahmet ve minnet duygusu ile anmanın bilincinde olur, askerlik yapmanın neden vatan borcu olduğunu açıklar, Atatürk'ün askerliğin kutsallığını ortaya koyan sözlerinden örnekler verir, Atatürk'ün "Yurtta barış, dünyada barış!" sözünün ne anlama geldiğini açıklar.*¹⁶²

Bu üniteye yer alan kazanımlardan genel olarak öğrencilerin vatan ve millet sevgisinin farkına varabilmeleri amaçlanmaktadır. Vatan ve millet kavramlarının tanımları üzerinde durulmakta vatan ve milleti çok sevmek gerektiği özellikle ifade edilmektedir. Bu vatanda yaşayan tüm insanların bir millet olduğu vurgulanmakta, manevi değerleri koruyup saygı göstermenin, bayrağa ve İstiklâl Marşı'na saygı duymanın, gazilere saygı göstermenin, şehitleri rahmetle anmanın önemi ifade edilmektedir. Askerlik yapmanın bir vatan borcu olduğu dile getirilmekte ve "Yurtta Barış, Dünyada Barış"ın temel ilkemiz olduğu vurgulanmaktadır.

¹⁶¹DKABÖP, s.18.

¹⁶²DKABÖP, s.48.

6.sınıf VI. ünitenin sonunda öğrencilerin sahip olması beklenen kazanımlar şunlardır: *Türklerin Müslüman olma sürecini özetler, Türkler arasında İslâm'ın yayılmasında ve İslâm anlayışının oluşmasında etkili olan şahsiyetleri tanır, Türklerin İslâm medeniyetine ve bilime hizmetlerine örnekler verir, Türklerdeki peygamber ve ehl-i beyt sevgisine örnekler verir.*¹⁶³

Bu üniteye yer alan kazanımlardan genel olarak Türklerin İslâm dinî ile tanışma süreci üzerinde durulmaktadır. Türklerin Müslüman oluşu üzerinde durulduktan sonra Ebu Hanife, Maturidî, Ali er- Rıza, Ahmet Yesevî, Ahi Evran, Hacı Bektaş Veli, Mevlana Celâleddin-i Rumi ve Yunus Emre gibi Türkler arasında İslâm'ın yayılmasında etkili olan bazı şahsiyetlerden bahsedilmektedir. Ayrıca Türklerde Peygamber ve Ehl-i Beyt sevgisi, Türklerin İslâm medeniyetine ve bilime katkıları konuları ile ünite sona ermektedir.

7.sınıf VI. ünitenin sonunda öğrencilerin sahip olması beklenen kazanımlar şunlardır: *Kültürün anlamını ve kültürü oluşturan öğeleri belirtir, din ile kültür arasındaki ilişkiyi açıklar, dil, örf, âdet, musiki ve mimarideki dinî motiflere örnekler verir, kültürel değerleri korumaya özen gösterir, lâiklik kavramını açıklar, bireyin özgür biçimde herhangi bir dinî, inancı seçmede ve o inançla ilgili düşüncelerini ifade etmede lâikliğin güvence olduğunu açıklar.*¹⁶⁴

Bu üniteye yer alan kazanımlardan genel olarak kültür ve din kavramları üzerinde durulmaktadır. Kültür ve kültürün öğeleri, dinin kültürümüz üzerindeki etkileri, dilimizdeki dinî motifler, örf ve âdetlerimizdeki dinî motifler, musikimizdeki dinî motifler ve mimarimizdeki dinî motifler hakkında bilgi verildikten sonra lâiklik, din ve vicdan özgürlüğünün garantisidir konusu ile ünite sona ermektedir.

8.sınıf VI. ünitenin sonunda öğrencilerin sahip olması beklenen kazanımlar şunlardır: *Evrenselliğin ve evrensel değerlerin anlamını yorumlar, dinin evrensel bir olgu olduğunun farkına varır, günümüzde yaşayan dinleri temel özellikleriyle tanır, İslâm'ın dinler arasındaki yerini açıklar, dinlerin ve İslâm'ın evrensel öğütlerine örnekler vererek bunların insanlık için önemini fark eder, farklı din ve inançlara hoşgörülü olur, istismarcı misyonerlik faaliyetleri hakkında duyarlı olur.*¹⁶⁵

¹⁶³DKABÖP, s.54.

¹⁶⁴DKABÖP, s.60.

¹⁶⁵DKABÖP, s.66.

Bu üniteye yer alan kazanımlardan genel olarak dinler ve evrensel öğütleri üzerinde durulmaktadır. Dinîni niçin evrensel bir gerçeklik olduğu üzerinde durulmakta, Hinduizm, Budizm, Yahudilik, Hristiyanlık ve İslâm gibi günümüzde yaşayan dinler hakkında kısa ve öz tanıtıcı bilgiler verilmektedir. Ayrıca doğruluk, temizlik, iyilik ve yardımseverlik, büyüklere saygı, küçüklere sevgi göstermek, hayvanlara iyi davranmak, çevreyi korumak, zararlı alışkanlıklardan kaçınmak, başkalarına zarar vermemek, başkalarının inançlarına hoşgörölü olmak gibi dinlerin ve İslâm'ın evrensel öğütleri ile ünite sona ermektedir.

TDB (İslâm, I) I. ünitenin sonunda öğrencilerin sahip olması beklenen kazanımlar şunlardır: *Tevhid inancını kavrar, İslâm'ın akla ve ilme önem veren bir din olduğunu kavrar, İslâm'ın insanlar arasında barış, kardeşlik ve sevgiyi esas aldığını kavrar, İslâm'ın her türlü aşırılıktan uzak, anlaşılması ve yaşanması kolay bir din olduğunu fark eder, İslâm'ın dünya ve âhiret dengesini gözetten bir din olduğunu kavrar, İslâm'ın insanın yaratılış özelliklerine en uygun din olduğunu kavrar, İslâm'ın her zaman ve ortamda, herkes tarafından yaşanabileceğini fark eder, İslâm'ın evren ve evrendeki varlıklar hakkındaki görüşünü kavrar, İslâm'ın insan hayatını düzenleyen kuralları olduğunu kavrar.*¹⁶⁶

Bu üniteye yer alan kazanımlardan programın çocuklara İslâm dinî hakkında daha çok temel bilgiler vermeyi amaçladığı, onlara İslâm dinîni benimsetmek gibi bir hedefin olduğu göze çarpmaktadır. Bu üniteye İslâm'ın tanımı yapılmakta ve İslâm dinînin temel özellikleri üzerinde genel olarak durulurken İslâm dinî dışındaki dinler üzerinde durulmamaktadır.

TDB (İslâm, II) I. ünitenin sonunda öğrencilerin sahip olması beklenen kazanımlar şunlardır: *Allah'ın birliğini, ilgili bazı âyetler ve kâinattan örneklerle açıklar, isim ve sıfatlarıyla Allah'ı tanır, iman ile güzel davranış arasındaki bağı fark eder, meleklerin isim ve görevlerini tanır, meleklerle inanmanın birey ve toplum hayatına sağladığı faydaları kavrar, cin ve şeytanın yaratılış özelliklerini açıklar, ilâhi kitaplara inanmanın önemini kavrar, Tevrat, Zebur, İncil ve Kur'ân-ı Kerim'in temel özelliklerini kavrar, peygamberlere inanmanın önemini kavrar, peygamberliğin özelliklerini kavrar, peygamberlere inanmanın bireysel ve toplumsal yararlarını ifade eder, âhirete inanmanın gerekli olduğunu ifade eder, âhiret hayatının evrelerini ifade*

¹⁶⁶TDBÖP, s.10.

*eder, âhirete inanmanın davranışlara olan etkisine örnek verir, kader ile ilgili temel kavramları açıklar, kadere inanmanın insana sağladığı yararları kavrar.*¹⁶⁷

Bu üniteye yer alan kazanımlardan programın TDB (İslâm, I) dersinin III. ünitesinde genel hatlarıyla ele alınan iman esasları konusunun biraz daha detaylandırılarak işlendiği görülmektedir. Bu üniteye özellikle kader ile ilgili temel kavramlar ile kadere inanmanın sağladığı yararlar vurgulanmakta, inanç esaslarının her birine inanmanın gerekliliği ve bu inanmanın insana sağladığı faydalar üzerinde durulmaktadır. İslâm'ın iman esaslarına ilişkin DKAB öğretim programlarında 5, 6, 7 ve 8. sınıf düzeylerinde, ünitelerin yer almakta olduğu bilinmektedir. Söz konusu programlar karşılaştırıldığında İslâm dininin iman esaslarının DKAB programında TDB (İslâm, I-II) programlarına göre daha ayrıntılı bir şekilde ele alındığı, daha fazla alt başlıklar içerdiği görülmektedir. DKAB programında bir veya iki iman esasının bir üniteyi oluşturduğu görülürken, TDB (İslâm, I-II) programlarında tüm iman esaslarının tek ünite içerisinde toplanmakta olduğu görülmektedir. Bu ünitenin dersin genel amaçlarından olan “İslâm'ın temel iman esaslarını kavramaları” amacıyla ilişkili olduğu bilinmektedir. Bu üniteye geçen cin ve şeytan, âhiret hayatının evreleri, kaza ve kadere iman konularının öğrenciler tarafından kolaylıkla kavranamayacağı, onun dışındaki konuların ise öğrenciler tarafından kolaylıkla kavranabileceği görülmektedir.

TDB (İslâm, I) II. ünitenin sonunda öğrencilerin sahip olması beklenen kazanımlar şunlardır: *İslâm'a göre evrenin yaratılışını kavrar, evrende bulunan tüm varlıkların yaratıcısının Allah olduğu gerçeğini fark eder, ilk insan Hz. Âdem'in yaratılışını açıklar, ilk insandan sonraki insanların yaratılış evrelerini kavrar, insanın yaratılış amacının Allah'a kulluk etmek olduğunu ve kul olmanın sorumluluklar getirdiğini fark eder, yaratılıştaki uyum ve güzelliği kavrar, hiçbir şeyin tesadüf eseri ve nedensiz yaratılmadığına örnekler açıklar.*¹⁶⁸

Ünite için belirlenen yedi kazanımdan beşinin öğrencilerin konuları bilişsel düzeyde kavramalarına yönelik olarak yazıldığı, iki kazanımın ise duyuşsal alanın alma basamağına ilişkin olarak fark etmelerine yönelik olarak yazıldığı görülmektedir. Bu üniteye yer alan kazanımlardan programın insanların merak ettiği konulardan olan insanın ve evrenin yaratılışı ile ilgili İslâm dininin görüşlerini

¹⁶⁷TDBÖP, s.17.

¹⁶⁸TDBÖP, s.11.

içermekte olduğu görülmektedir. Böyle bir ünitenin DKAB dersi öğretim programında ünite bazında geniş olarak ele alınmadığı bilinmektedir. Ancak “Evrende Bir Düzen Vardır” konusu DKAB 5. sınıf inanç öğrenme alanı I. ünitesi olan “Allah İnancı”; “Kader ve Evrendeki Yasalar” konusu 8. sınıf inanç öğrenme alanı I. ünitesi olan “Kaza ve Kader İnancı” ünitelerinde kısmen ele alınmaktadır. Bu ünitenin bazı konularının soyut olması nedeniyle; özellikle “İslâm’a göre Evrenin Yaratılışı” ve “İnsanın Yaratılışı Evreleri” bazı konularının 5. sınıf öğrencileri tarafından kavranabilmesinin çok kolay olmadığı görülmektedir.

TDB (İslâm, II) II. ünitenin sonunda öğrencilerin sahip olması beklenen kazanımlar şunlardır: *Namazın Allah’a kulluğun en önemli temellerinden biri olduğunu fark eder, namazın farzları, vacipleri ve sünnetleriyle birlikte kılınışını kavrar, zekât ibâdetinin toplumsal dayanışmanın temel araçlarından biri olduğunu fark eder, zekâtın kimler tarafından, kimlere ve nasıl verileceğini açıklar, oruç ibâdetinin kişiliğin gelişmesindeki önemini kavrar, oruç çeşitlerini açıklar, oruç tutarken dikkat edilmesi gereken kuralları fark eder, hac ibâdetinin birey ve toplum hayatı üzerindeki etkilerini kavrar, hacla ilgili temel kavramları açıklar, kurban ibâdeti ve yapılış amacını ifade eder.*¹⁶⁹

Bu üniteye yer alan kazanımlardan programın, namaz, zekât, oruç, hac ve kurban ibâdetleri üzerinde ayrıntılı olarak durmakta olduğu görülmekte, bu ibâdetlerin önemi ve yapılış şekilleri hakkında ayrıntılı bilgiler verilmektedir. Programda açıklamalar kısmında bu ünite işlenirken ibâdetlerin genel hatlarıyla ele alınması, ibâdetlerin birey ve toplum üzerindeki etkileri üzerinde durulması ve ibâdetlerin uygulamaları ile ilgili yorum farklılıklarına dikkat edilmesi gerektiği tavsiye edilmektedir. DKAB programında ibâdet konusunun, TDB programına göre daha ayrıntılı ve kapsamlı olarak ele alındığı bilinmektedir. Örnek olarak DKAB programı 6. sınıf “Namaz İbâdeti” ünitesinde bu konulara ek olarak namaz çeşitleri, namazın hazırlık ve kılınış şartları üzerinde ayrıntılı olarak durulmakta özellikle DKAB programında yer alan abdest, boy abdesti, teyemmüm, cemaatle namaz, Cuma, bayram, cenaze, teravih namazları, ezan ve kamet, namazı bozan durumlar gibi konuların TDB programlarında hiç yer almadığı görülmektedir.

¹⁶⁹TDBÖP,s.18.

TDB (İslâm, I) III. ünitenin sonunda öğrencilerin sahip olması beklenen kazanımlar şunlardır: *Allah inancının önemini kavrar, meleklerle inanmanın önemini kavrar, kutsal kitaplara imanın önemini kavrar, peygamberlere imanın önemini kavrar, âhirete imanın önemini kavrar, kadere imanın önemini ve yararlarını kavrar.*¹⁷⁰

Bu üniteye yer alan kazanımlardan programın İslâm dininin inanç esaslarını oluşturan Allah'a, meleklerle, kitaplara, peygamberlere, âhret gününe ve kadere iman konularını ele almakta olduğu görülmektedir. Programın açıklamalar kısmında ise bu konuların birey ve toplum üzerindeki etkileri çerçevesinde ve genel hatlarıyla ele alınması tavsiye edilmektedir. Bu üniteye yer alan kader konusunun 8. sınıf DKAB öğretim programı inanç öğrenme alanı I. ünitesi olan kaza ve kader inancı ünitesinin de konuları arasında yer almakta olduğu bilinmektedir. Bazı 8. sınıf öğrencilerinin bile kadere iman konusunu anlamakta güçlük çekmekte oldukları görülmektedir. Bu bağlamda kadere iman konusunun soyut olması ve öğrencilerin o dönemdeki gelişim düzeylerine uygun olmaması nedeniyle, bu dersi alan öğrencilerin kader ile ilgili temel kavramları anlayabilmelerinin ve kadere inanmanın insana sağladığı yararları kavrayabilmelerinin çok da kolay olmadığı değerlendirilmektedir.

TDB (İslâm, II) III. ünitenin sonunda öğrencilerin sahip olması beklenen kazanımlar şunlardır: *İslâm'ın günlük hayata ilişkin kuralları bulunduğunu açıklar, helâl-haram, sevap-günah kavramlarını tanır, günlük hayatta karşılaşılabileceği haram ve helâllere örnekler verir, toplumda yaygın olan bid'at ve hurafeleri fark eder.*¹⁷¹

Bu üniteye yer alan kazanımlardan programın İslâm dinine göre günlük hayatta İslâmi kurallar üzerinde genel hatlarıyla durmakta olduğu görülmekte, özellikle helâl, haram, sevap ve günah kavramları açıklanmakta, insanın günlük hayatta karşılaşılabileceği helâller ve haramlar örnekler verilerek değerlendirilmektedir. Programın açıklama kısmında bu ünite işlenirken kişiselleştirme ve gereksiz ayrıntılardan kaçınılması, yanlış anlamaya yol açacak ifade ve söylemlerden uzak durulması tavsiye edilmektedir.

TDB (İslâm, I) IV. ünitenin sonunda öğrencilerin sahip olması beklenen kazanımlar şunlardır: *Kelime-i Şehâdeti ve anlamını ifade eder, namazın Allah'a*

¹⁷⁰TDBÖP, s.12.

¹⁷¹TDBÖP, s.19.

*kulluğun en önemli temellerinden biri olduğunu fark eder, toplumsal dayanışmanın temel araçlarından biri olan zekâtın İslâm dinindeki yerini kavrar, oruç ibâdetinin İslâm dinindeki yerini kavrar, hac ibâdetinin İslâm dinindeki önemini kavrar.*¹⁷²

Bu üniteye yer alan kazanımlardan programın İslâm'ın şartları olarak bilinen kelime-i şehâdet, namaz, zekât, oruç ve hac konularını genel olarak ele almakta olduğu, yine aynı konuların ortaokul TDB (İslâm, II) dersinin ikinci ünitesi olan “İslâm’da İbâdetler” ünitesinde detaylandırılarak işlenmekte olduğu görülmektedir. Ortaokul DKAB programında ise ibâdet öğrenme alanında 6. sınıfta namaz, 7. sınıfta oruç, 8. sınıfta zekât, hac ve kurban ibâdetlerine yer verilmekte olduğu bilinmektedir. Genel olarak ibâdet konusunun DKAB programında TDB programına göre daha ayrıntılı ve kapsamlı şekilde ele alındığı görülmektedir.

TDB (İslâm, II) IV. ünitenin sonunda öğrencilerin sahip olması beklenen kazanımlar şunlardır: *Hz. Âdem ve Havva'nın insanlığın ilk ailesi olduğunu kavrar, kadın ve erkeğin yaratılış özellikleri açısından birbirini tamamladığını kavrar, aile kurmanın sağlıklı toplum ve neslin devamı için önemini kavrar, mutlu bir ailenin temel niteliklerini kavrar, aile bireylerinin karşılıklı görev ve sorumluluklarını fark eder.*¹⁷³

Bu üniteye yer alan kazanımlardan programın İslâm dinine göre toplumun temeli olan aile konusu üzerinde genel hatlarıyla durmakta olduğu görülmekte, özellikle ilk aile, ailenin önemi, ailede mutluluğun temelleri ve aile bireylerinin görevleri konuları vurgulanmaktadır. Ailede mutluluğun temelleri olarak sevgi ve saygı, sağlıklı iletişim ve empati, karşılıklı güven ve sadakat ile şiddetten kaçınma sıralanmaktadır. Aile bireylerinin görevleri başlığı altında ise aile bireylerinin birbirine karşı görevlerinin neler olduğu sıralanmaktadır.

TDB (İslâm, I) V.ünitenin sonunda öğrencilerin sahip olması beklenen kazanımlar şunlardır: *İhsan, birr, maruf gibi kavramların anlamını ifade eder, İslâm'ın sadece insanların iyiliğini amaçladığının farkında olur, iyi insan olabilmek için Kur'ân ve hadislerde tavsiye edilen temel özellikleri fark eder, iyi insanın temel özelliklerini kavrar, iffetli bir hayat sürmenin kişi ve toplum için önemini farkına varır, yardımsever ve cömert olmanın iyi insan olmanın temel özelliklerinden olduğunu fark eder, çevresindeki iyilik faaliyetlerine karşı istekli olur, iyiliği tavsiye*

¹⁷²TDBÖP, s.13.

¹⁷³TDBÖP, s.20.

*etmenin, kötülükten alıkoymanın toplumsal huzura olan katkısını örmeklerle açıklar.*¹⁷⁴

Bu üniteye yer alan kazanımlardan programın genel olarak İslâm'a göre iyilik konusunu ele almakta olduğu görülmektedir. Üniteye ilk olarak İslâm'ın insanın iyiliğini amaçladığı vurgulandıktan sonra iyi insanın temel özellikleri olarak doğru sözlü, güvenilir, adaletli, merhametli, iffetli, namuslu, yardımsever ve cömert olmak sıralanmaktadır. Yine iyilikte yarışıp yardımlaşmak ve iyiliği emredip kötülüğe engel olmak gerektiği ifade edilmektedir. Bu ünitenin konularına 7. sınıf DKAB dersinde din ve güzel ahlâk ünitesindeki İslâm'da övülen bazı ahlâki tutum ve davranışlar başlığı altında da kısmen yer verilmekte olduğu bilinmektedir.

TDB (İslâm, II) V. ünitenin sonunda öğrencilerin sahip olması beklenen kazanımlar şunlardır: *İslâm'a göre toplumun temel özelliklerini kavrar, İslâm'ın bireylerin sorumluluklarını öncelediğini fark eder, İslâm'a göre toplumun temel özelliklerinin toplum bilincinin gelişmesine olan etkisini açıklar, toplumu güçlendiren unsurları fark eder.*¹⁷⁵

Bu üniteye yer alan kazanımlardan programın İslâm'a göre toplum bilinci konusu üzerinde genel hatlarıyla durmakta olduğu görülmekte, özellikle İslâm'a göre toplumun temel özellikleri olarak bireylerin sorumluluğuna dayanması, sevgi ve saygı temelli olması, eşitlik ve kardeşlik esasına dayanması ve insan hak ve özgürlüklerini temel alması sıralanmaktadır. Toplumu güçlendiren unsurlar olarak ise yardımlaşma ve dayanışma, barış ve uzlaş, birlik ve bütünlük ile adalet ve güven ele alınmaktadır. Bu ünitenin açıklamalar kısmında konuların günlük hayattan ve tarihten örneklerle açıklanması tavsiye edilmektedir.

TDB (İslâm, I) VI. ünitenin sonunda öğrencilerin sahip olması beklenen kazanımlar şunlardır: *İslâm'a göre sorumluluklarının ne olduğunu fark eder, Allah'a karşı temel sorumluluklarını idrak eder, peygamberimize karşı temel sorumluluklarını kavrar, kendisine karşı sorumluluklarını fark eder, aile ve yakın çevresine karşı sorumluluklarını algılar, doğal çevreye karşı sorumluluklarının farkında olur, tüm sorumluluklarını yerine getirmeye istekli olur.*¹⁷⁶

¹⁷⁴TDBÖP, s.14.

¹⁷⁵TDBÖP, s.21.

¹⁷⁶TDBÖP, s.15.

Bu üniteye yer alan kazanımlardan programda genel olarak İslâm'a göre sorumluluklar konusunun ele alınmakta olduğu görülmektedir.

TDB (İslâm, II) VI. ünitenin sonunda öğrencilerin sahip olması beklenen kazanımlar şunlardır: *İslâm'ın, insanı ruh ve beden bütünlüğü içinde değerlendirdiğini kavrar, iman ve ibâdetlerin insanın ruhsal yönünü güçlendirdiğini fark eder, İslâm'ın İnsanın ruhsal ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik öğütlerini kavrar, ruhsal ihtiyaçların karşılanmasında yanlış uygulamaları fark eder.*¹⁷⁷

Bu üniteye yer alan kazanımlardan programın insanın ruhsal yönü üzerinde genel hatlarıyla durmakta olduğu görülmekte, özellikle insanın beden ve ruh bütünlüğü, insanın ruhsal ihtiyaçları ve ruhsal ihtiyaçları karşılamada karşılaştığı yanlış uygulamaların neler olduğu ifade edilmektedir. Bu ünitenin açıklamalar kısmında konuların günlük hayatla ilişkilendirilerek verilmesi tavsiye edilmektedir. Ruhsal ihtiyaçları karşılamada yanlış uygulamaların neler olduğu alt başlıklar hâlinde verilmek yerine açıklamalar kısmında sihir, büyü, uğur inancı, falcılık, ruh çağırma, medyumluk ve kehânet olarak sıralanmakta, konu işlenirken bunlara dikkat çekileceği belirtilmektedir. Toplumda yaygın olan bâtıl inançlar konusuna, DKAB programı 7. sınıfta, melek ve âhiret inancı ünitesinde de yer verilmektedir.

Görüldüğü gibi TDB dersi öğretim programında sadece İslâm dinî ve İslâm'ın temel özellikleri ile ilgili kazanımlar yer almakta iken DKAB dersi öğretim programında İslâm dışındaki diğer dinler hakkında da kazanımlar yer almaktadır. Ayrıca ortaokul TDB dersi öğretim programında belirlenen kazanımların büyük çoğunluğu bilişsel ve duyuşsal alana yönelik olup psikomotor alana yönelik herhangi bir kazanım hazırlanmamıştır.¹⁷⁸

3.2.2. İçerik

Bir öğretim programının ikinci boyutu olan içerik, “*programda belirlenen hedeflere ulaşabilmek için ne öğretilim?*” sorusunun cevabıdır. Bu bağlamda içerik, ünite ve konuların, hedefleri kazandırmaya yönelik olarak düzenlenmiş şekli olarak ifade edilmektedir.¹⁷⁹

¹⁷⁷TDBÖP, s.22.

¹⁷⁸Bahçekapılı, s.56.

¹⁷⁹Doğan, Tosun, s.88.

Eğitim programının öğrenene okulda ve okul dışında planlanmış etkinlikler yoluyla sağlanan öğrenme yaşantıları düzeneği, öğretim programının ise okulda ya da okul dışında bireye kazandırılması planlanan bir dersin öğretimiyle ilgili tüm etkinlikleri kapsayan yaşantılar düzeneği olarak tanımlandığı görülmektedir. Eğitim programları tasarımlarını geliştirmede genelde konu, öğrenen ve sorun merkezli program tasarımları olmak üzere üç temel yaklaşım izlenmektedir.¹⁸⁰

Görüldüğü gibi öğretim programı eğitim programının içinde olup belirli derslere ilişkin öğrenme-öğretme süreçlerinin tüm etkinliklerini içermektedir.¹⁸¹

DKAB dersi öğretim programının içeriğinin belirlenmesinde “dinî temel bilgi kaynaklarının dikkate alındığı, İslâm’ın kök değerleri çerçevesinde “mezhepler üstü (herhangi bir mezhebi esas almayan, mezhebî tartışmalara girmeyen) ve dinler açılımlı” bir yaklaşımın benimsendiği söylenebilir. Bu programla öğrencilerin din ve ahlâk hakkında sağlıklı bilgi sahibi olmaları, temel becerilerini geliştirmeleri ve böylece millî eğitimin genel amaçlarının gerçekleştirilmesine katkıda bulunulması hedeflenmiştir.¹⁸²

Öğrenme alanı ise aynı konunun ardışık eğitim basamaklarında genişletilerek verilmesini amaçlayan sınıf seviyelerine göre değişiklik ve aşamalılık gösteren ilgili konuların bir arada verildiği bir yapı olarak tanımlanmıştır. Bu bağlamda DKAB dersi öğretim programı “*İnanç, İbâdet, Hz. Muhammed, Kur’ân ve Yorumu, Ahlâk, Din ve Kültür*”den oluşan altı öğrenme alanı üzerine yapılandırılmıştır.¹⁸³

TDB ve DKAB öğretim programları karşılaştırıldığında öğrenme alanları konusunda ayrıldıkları görülmektedir. TDB programında öğrenme alanlarına yer verilmemiş, konular ünite başlıklarının altında sıralanmıştır. Ortaokul TDB (İslâm, I) öğretim programı, “*İslâm’a Giriş, İslâm’a Göre Yaratılış, İman’ın Şartları, İslâm’ın Beş Temeli, İslâm’a Göre İyilik ve İslâm’a Göre Sorumluluklarımız*” üniteleri üzerine yapılandırılmıştır. TDB (İslâm, II) öğretim programı ise “*İman Esasları, İslâm’da İbâdetler, Günlük Hayatta İslâmî Kurallar, Toplumun Temeli: Aile, İslâm’a Göre Toplum Bilinci ve İnsanın Ruhsal Yönü*” üniteleri üzerine yapılandırılmıştır.¹⁸⁴

¹⁸⁰Özcan Demirel, **Eğitimde Program Geliştirme**, Pegem A Yayınları, Ankara, 2004, ss.6, 50.

¹⁸¹Fatma Varış, **Eğitimde Program Geliştirme: Teori ve Teknikler**, 4. Baskı, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayını, Ankara, 1988, s.18.

¹⁸²DKABÖP, s.2.

¹⁸³DKABÖP, s.13.

¹⁸⁴TDBÖP, s.4.

DKAB dersi öğretim programının öğrenme alanları belirlenirken, öğrenme alanının öğrencinin ilgisini çekmesi, öğrencilerde merak ve araştırma isteği oluşturması, öğrencilerin yeni çalışmalar denemelerine ve beceri kazanmalarına fırsat vermesi, kişisel niteliklerin kazanılmasına imkân sağlaması, çeşitli öğrenme yaklaşımlarına uygun olması, diğer disiplinlerle bütünleşebilmesi ve eğitim yoluyla ulaşılabilecek kadar sınırlı olması, öğrenmede derinliği ve genişliği teşvik etmesi gibi özelliklerin göz önüne alındığı görülmüştür.¹⁸⁵ Öğrenme alanlarının 5. sınıftan 8. sınıfa kadar devam etmekte olduğu, bu alanların hem kendi içinde hem de diğer öğrenme alanlarıyla bir bütünlük içerisinde ele alındığı ve birbiriyle ilişkilendirildiği tespit edilmiştir.¹⁸⁶

DKAB öğretim programı inanç öğrenme alanında inancın bir tanrıya, kutsallaştırılan bir varlığa veya bir dine gönülden inanma ve bağlanma anlamına geldiği belirtilmiştir. Kutsal bir varlığa inanmanın dinlerin esasını oluşturduğu ifade edilmiştir. İslâm düşüncesinde, bu inancın temel unsurlarının Allah’a, peygamberlere, kitaplara, meleklerle, âhirete, kaza ve kadere imandan oluştuğu vurgulanmıştır. Tevhit inancının hiçbir zorlama olmaksızın gönülden benimsenmesi ve kesin bilgiye dayanması gerektiği belirtilmiştir. Programda “İnanç” öğrenme alanı, diğer öğrenme alanlarına göre dikey sıralamada ilk sırada gelmektedir.¹⁸⁷

DKAB öğretim programı 5. sınıf inanç öğrenme alanı I. ünitenin başlığı “Allah İnancı” olarak belirlenmiştir. Bu ünite “İnsan Akıllı ve İnanan Bir Varlıktır, Evrende Bir Düzen Vardır, Allah Vardır ve Birdir, Çalışırım, Allah’ın Yardımına Güvenirim ve Başarıyorum, İhlâs Sûresi ve Anlamı” konuları üzerinde durulmuştur.

6. sınıf I. ünitenin başlığı “Peygamberlere ve İlahî Kitaplara İnanç” olarak belirlenmiştir. Bu ünite

“Peygamber ve Peygamberlere İman, Peygamberlerin İnsanlardan Seçilmesinin Nedenleri, Peygamberlerin Nitelikleri, Peygamberlere Gelen Mesajların Ortak Amacı, İlahî Kitap ve İlahî Kitaplara İman, Allah Niçin Vahiy Göndermiştir?,” İlahî Kitaplar, Asr Sûresi ve Anlamı”

konuları üzerinde durulmuştur.

¹⁸⁵ DKABÖP, s.14.

¹⁸⁶ DKABÖP, s.15.

¹⁸⁷ DKABÖP, s.14.

7. sınıf I. ünitenin başlığı “*Melek ve Âhiret İnancı*” olarak belirlenmiştir. Bu ünite de “*Varlıklar Âlemi, Meleklerle İman, Meleklerin Özellikleri ve Görevleri, Meleklerle İmanın, Davranışların Güzelleşmesine Katkısı, Kur’ân’a Göre Cin ve Şeytan, Şeytanın Kötülüğünden Korunma Konusunda Kur’ân’ın Öğütleri, Toplumda Yaygın Olan Bazı Bâtıl İnançlar, Âhirete İman, Kıyâmet ve Yeniden Dirilme, Dünya Hayatında Yapılanların Karşılığı: Âhiret, Nâs Sûresi ve Anlamı*” konuları üzerinde durulmuştur.

8. sınıf I. ünitenin başlığı “*Kaza ve Kader*” olarak belirlenmiştir. Bu ünite de

“*Allah Her Şeyi Bir Ölçüye Göre Yaratmıştır, Kader ve Evrendeki Yasalar, İnsan İradesi ve Kader, İnsanın Özgürlüğü ve Sorumluluğu, İnsanın Çabası: Emek ve Rızık, Dünya Hayatının Sonu: Ecel ve Ömür, Allah’a Güvenmek (Tevekkül), Âyete'l-Kürsî ve Anlamı*”

konuları üzerinde durulmuştur.

DKAB öğretim programı ibâdet öğrenme alanında ibâdet, Allah’ın buyruklarını yerine getirme, ona yönelme ve saygı davranışlarında bulunma olarak tanımlanmıştır.¹⁸⁸

DKAB öğretim programı 5. sınıf ibâdet öğrenme alanı II. ünitenin başlığı

“*İbâdet Konusunda Bilgilenelim*” olarak belirlenmiştir. Bu ünite de “*İbâdet Nedir ve Niçin Yapılır?, İbâdetlerle İlgili Kavramlar: Farz, Vacip, Sünnet, Başlıca İbâdetler, Camiyi Tanıyalım, Duâ, Duâ İbâdetin Özüdür, Niçin ve Nasıl Duâ Edilir?, Kur’ân’dan ve Hz. Peygamber’den Duâ Örnekleri, Kültürümüzden Duâ Örnekleri, Güzel İş ve Güzel Davranış: Salih Amel, İbâdetler Davranışlarımızı Güzelleştirir, Rabbena Duâları ve Anlamı*”

konuları üzerinde durulmuştur.

6. sınıf II. ünitenin başlığı “*Namaz İbâdeti*” olarak belirlenmiştir. Bu ünite de

“*Namaz Nedir ve Niçin Kılınır?, Namazın Şartları, Namaza Hazırlık Şartları, Abdest, Boy Abdesti (Gusül) ve Teyemmüm, Namaza Hazırlığın Diğer Şartları, Namazın Kılınış Şartları, Namaza Çağrı: Ezan ve Kamet, Günlük Namazlar (Beş Vakit Namaz), Cemaatle Namaz, Cuma Namazı, Bayram Namazı, Teravih Namazı, Namazı Bozan Durumlar, Namazın İnsana Kazandırdıkları, Kunut Duâları ve Anlamı*”

¹⁸⁸DKABÖP, s.15.

konuları üzerinde durulmuştur.

7. sınıf II. ünitenin başlığı “*Oruç İbâdeti*” olarak belirlenmiştir. Bu ünite

“Ramazan Ayı ve Önemi, Ramazan Orucu, Ramazan Ayı ve Oruçla İlgili Kavramlar, Muharrem Orucu, Oruç Tutarken Nelere Dikkat Etmeliyiz?, Orucu Bozan Durumlar, Oruç İbâdetinin Kişiyi ve Topluma Kazandırdıkları, Ramazan Bayramı Sevinci, Mâûn Sûresi ve Anlamı”

konuları üzerinde durulmuştur.

8. sınıf II. ünitenin başlığı “*Zekât, Hac ve Kurban İbâdeti*” olarak belirlenmiştir. Bu ünite

“İnsanın Paylaşma ve Yardımlaşma İhtiyacı, İslâm’ın Paylaşma ve Yardımlaşmaya Verdiği Önem, Paylaşma ve Yardımlaşma İbâdeti Olarak Zekât, Toplumsal Dayanışma İbâdeti Olarak Sadaka, Yardımlaşma Kurumlarımız, Hac Nedir ve Niçin Yapılır?, Hac ve Umre ile İlgili Kavramlar, Haccın İnsan Davranışları Üzerindeki Etkisi, Kurban Nedir ve Niçin Kesilir?, Okuma Metni: Kurban Tıglama (Kesme) Duâsı”

konuları üzerinde durulmuştur.

DKAB öğretim programı Hz. Muhammed öğrenme alanında Hz. Muhammed (s.a.v.)’in, Allah’ın insanlığa gönderdiği son peygamber olduğu, onun, getirdiği mesajla insanlığa önemli katkılarda bulunduğu, onun inanan inanmayan pek çok insanın saygısını kazanmış olduğu belirtilmiştir. İnsanlığa rahmet olarak gönderilen Hz. Muhammed’in, İslâm inancında ve kültüründe önemli bir yere sahip olduğu, onun, fikir ve davranışlarıyla günümüz insanını da etkilemeye devam ettiği ifade edilmiştir.¹⁸⁹

DKAB öğretim programı 5. sınıf Hz. Muhammed (s.a.v) öğrenme alanı III. ünitenin başlığı “*Hz. Muhammed ve Aile Hayatı*” olarak belirlenmiştir. Bu ünite

“Hz. Muhammed’in Evliliği ve Çocukları, Hz. Muhammed’in Ailesi İçindeki Örnek Davranışları, Hz. Muhammed’in Ailesinin Örnek Davranışları, Hz. Muhammed’in Ailesinde Sevinçler ve Sıkıntılar Paylaşıldı, Hz. Muhammed’in Ailesinde Misafire Cömert Davranırdı, Hz. Muhammed’in Ailesinde İsraftan Kaçınılırdı, Hz. Muhammed’in Ailesinde Akrabalık ve Komşuluk İlişkilerine Önem Verilirdi, Hz. Muhammed’in Ailesinde Öksüzler ve Yoksullar Gözetilirdi, Salâvat Duâları ve Anlamı, Okuma Metni: Hz. Peygamberin Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin Sevgisi”

¹⁸⁹DKABÖP, ss.15-16.

konuları üzerinde durulmuştur.

6. sınıf III. ünitenin başlığı “Son Peygamber Hz. Muhammed” olarak belirlenmiştir. Bu ünite

“Hz. Muhammed’in Çağrısı: Mekke Dönemi, Vahiy: Yaratan Rabb’inin Adıyla Oku!, Yakın Çevreye Çağrı, Çağrının Yaygınlaşması, Hicret Olayı, Hz. Muhammed’in Çağrısı: Medine Dönemi, Peygamber Mescidi ve Sosyal İşlevi, Eğitim ve Öğretim Etkinlikleri, Toplumsal Barışın Kurulması, Hudeybiye Antlaşması ve Mekke’nin Fethi, Veda Hutbesi, Hz. Muhammed’in Vefatı, Nasr Sûresi ve Anlamı, Okuma Metni: Hz. Peygamber’in Sadık Dostu: Hz. Ebu Bekir”

konuları üzerinde durulmuştur.

7. sınıf III. ünitenin başlığı “Bir İnsan ve Peygamber Olarak Hz. Muhammed” olarak belirlenmiştir. Bu ünite

“Hz. Muhammed’in İnsani Yönü, Hz. Muhammed’in Peygamberlik Yönü, Hz. Muhammed Son Peygamberdir, Hz. Muhammed Kur’an’ı Açıklayıcıdır, Hz. Muhammed İnsanlık İçin Bir Uyarıcıdır, Hz. Muhammed İnsanlığa Bir Rahmettir, Hz. Muhammed Güzel Ahlâkın Tamamlayıcısıdır”

konuları üzerinde durulmuştur.

8. sınıf III. ünitenin başlığı “Hz. Muhammed’in Hayatından Örnek Davranışlar” olarak belirlenmiştir. Bu ünite

“Hz. Muhammed İnsanlara Değer Verirdi, Hz. Muhammed Güvenilir Bir İnsandı, Hz. Muhammed Bilgiye Önem Verirdi, Hz. Muhammed Danışarak İş Yaptı, Hz. Muhammed Merhametli, Hoşgörülü ve Affediciydi, Hz. Muhammed Çalışmayı Sever ve Zamanı İyi Değerlendirirdi, Hz. Muhammed Sabırlı ve Cesaretliydi, Hz. Muhammed Hakkı Gözetirdi, Hz. Muhammed Doğayı ve Hayvanları Severdi”

konuları üzerinde durulmuştur.

DKAB öğretim programı Kur’an ve Yorumu öğrenme alanında, Allah’ın buyruklarını bildirmesi ve son ilahî kitap olması bakımından İslâm inancında Kur’an’ın temel kaynak olduğu belirtilmiştir. Allah’ın istediği şekilde anlaşılıp insanların bu istek doğrultusunda davranışlar geliştirmesinin Kur’an’ın başlıca gönderiliş amacı olduğu ifade edilmiştir. Bunun sağlanabilmesi için de Kur’an’ın

ihtiyaç duyulduğu zaman yorumlanabilmesi ve bu yorum çerçevesinde hayatın problemlerine çözüm üretebilmesinin gerekli olduğu vurgulanmıştır.¹⁹⁰

DKAB öğretim programı 5. sınıf Kur'ân ve Yorumu öğrenme alanı; IV. ünitenin başlığı “*Kur'ân-ı Kerim'in Temel Eğitici Nitelikleri*” olarak belirlenmiştir. Bu ünite

“İslâm Dininin Temel Kaynağı: Kur'ân, Kur'ân İyiye ve Güzele Yönlendirir, Kötülüklerden Sakındırır, Kur'ân'ın Açıklayıcılığı ve Yol Göstericiliği, Allah'ı Arayan İnsan: Hz. İbrahim, Fil Sûresi ve Anlamı”

konuları üzerinde durulmuştur.

6. sınıf IV. ünitenin başlığı “*Kur'ân-ı Kerim'in Ana Konuları*” olarak belirlenmiştir. Bu ünite

“Kur'ân-ı Kerim'in Belli Başlı Konuları, İnanç, İbâdet, Ahlâk, Kıssalar, Sabır Örneği: Hz. Eyüp, Kureyş Sûresi ve Anlamı, Okuma Metni: Hz. Osman'ın Cömertliği ve Yumuşak Huyluluğu”

konuları üzerinde durulmuştur.

7. sınıf IV. ünitenin başlığı “*İslâm Düşüncesinde Yorumlar*” olarak belirlenmiştir. Bu ünite

“Din ve Din Anlayışı, Din Anlayışındaki Yorum Farklılıklarının Sebepleri, İslâm Düşüncesinde Yorum Biçimleri, İnançla İlgili Yorumlar, Fıkî Yorumlar, Tasavvufî Yorumlar, Yesevilik, Kadirilik, Nakşibendilik, Mevlevilik, Alevilik-Bektaşilik, Cem ve Cemevi, Razılık ve Kul Hakkının Sorulması, On iki Hizmet, Semah, Musahiplik (Yol Kardeşliği), Duâ ve Gülbenkler, Hızır Orucu, Din Anlayışındaki Farklılıklar Niçin Zenginliktir?, Dinde Zorlama Yoktur, Okuma Metni: Hz. Ali'nin Cesaret ve Kahramanlığı”

konuları üzerinde durulmuştur.

8. sınıf IV. ünitenin başlığı “*Kur'ân'da Akıl ve Bilgi*” olarak belirlenmiştir. Bu ünite “*Aklın Dinî Sorumluluktaki Yeri ve Önemi, Kur'ân Aklımızı Kullanmamızı İster, Kur'ân Doğru Bilgiye Önem Verir, Kur'ân'da Bilgi Edinme Yolları, Bilgi Taassubu Önler, Sevgi ve Merhamet Örneği: Hz. Yusuf*” konuları üzerinde durulmuştur.

¹⁹⁰DKABÖP, ss.16-17.

DKAB öğretim programı ahlâk öğrenme alanında ahlâk, bir toplum içinde kişilerin benimsedikleri, uymak zorunda bulundukları davranış biçimleri ve kuralları olarak tanımlanmıştır. İslâm'ın, güzel ahlâkı tamamlamak ve insani değerleri yüceltmek için Allah tarafından gönderilen son din olduğu ifade edilmiştir. Bu bağlamda dinin öğreniminde “ahlâk” öğrenme alanının önemli bir yer tuttuğu vurgulanmıştır.¹⁹¹

DKAB öğretim programı 5. sınıf ahlâk öğrenme alanı V. ünitenin başlığı “*Sevinç ve Üzüntülerimizi Paylaşalım*” olarak belirlenmiştir. Bu ünite

“Paylaşmak Niçin Önemlidir?, Sevinçlerimizi Paylaşalım, Dinî Bayramlarımız, Millî Bayramlarımız, Cuma Günü ve Ramazan Ayı, Kandil Geceleri, Nevruz ve Hıdrellez, Üzüntülerimizi Paylaşalım, Hastaları Ziyaret Ederiz, Geçmişlerimizi Anarız, Zor Durumda Olanlara Yardım Ederiz, Engellilere Sevgi ile Bakar, Sıkıntılarını Paylaşırız, Tahiyat Duâsı ve Anlamı”

konuları üzerinde durulmuştur.

6. sınıf V. ünitenin başlığı “*İslâm'ın Sakınılmasını İstedığı Bazı Davranışlar*” olarak belirlenmiştir. Bu ünite

“Yalan Söylemek ve Hile Yapmak, Gıybet ve İftira, Hırsızlık, Haset Etmek, Alay Etmek, Büyüklenmek (Kibir), Kötü Zanda Bulunmak, Başkalarının Kusurlarını Araştırmak, Anne, Baba ve Büyüklere Saygısızlık, Kötü Davranışlar Karşısında Duyarsız Kalmayalım, Felâk Sûresi ve Anlamı, Okuma Metni: Hz. Ali'nin Hz. Hasan'a Öğüdü”

konuları üzerinde durulmuştur.

7. sınıf V. ünitenin başlığı “*Din ve Güzel Ahlâk*” olarak belirlenmiştir. Bu ünite

“Din Güzel Ahlâklı Olmaya Nasıl Katkı Sağlar?, İslâm'da Övülen Bazı Ahlâki Tutum ve Davranışlar, Doğruluk ve Dürüstlük, Başkalarına Maddi Yardımda Bulunmak (İnfâk), Emaneti Korumak, Adaletli Olmak, Hoşgörü ve Bağışlama, Alçakgönüllülük (Tevazu), Görgülü Olmak, Savurganlıktan Kaçınmak, Okuma Metni: Mevlana, Abdal Musa ve Kaygusuz Abdal'dan Sözler”

konuları üzerinde durulmuştur.

¹⁹¹DKABÖP, s.17.

8. sınıf V. ünitenin başlığı “İslâm Dinine Göre Kötü Alışkanlıklar” olarak belirlenmiştir. Bu ünite

“Alkollü İçki İçmek ve Uyuşturucu Kullanmak, Kumar Oynamak, Kötü Alışkanlıklar Nasıl Başlıyor?, Kötü Alışkanlık ve Davranışlardan Nasıl Korunalım?, Başkalarına Zarar Vermek: Kul Hakkı”

konuları üzerinde durulmuştur.

Öğretim programında İslâm, akıl sahibi insanları, kendi iradeleriyle mutluluğa ulaştırmak için Allah tarafından gönderilen bir din olarak tanımlanmıştır. Kültür ise tarihî, toplumsal gelişme süreci içinde oluşturulan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları oluşturmada ve sonraki nesillere iletmeye kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü olarak tanımlanmıştır.¹⁹²

DKAB öğretim programı 5. sınıf Din ve Kültür öğrenme alanı VI. ünitesinin başlığı “*Vatanımızı ve Milletimizi Seviyoruz*” olarak belirlenmiştir. Bu ünite

“Vatan ve Millet Kavramlarını Öğreniyoruz, Biz Vatanımızı ve Milletimizi Çok Severiz, Bu Vatanı Hepimiz Bir Milletiz, Manevi Değerlerimizi Koruyup Saygı Gösteririz, Bayrağımıza ve İstiklâl Marşı’mıza Saygı Duyarız, Gazilerimize Saygı Gösterir, Şehitlerimizi Rahmetle Anarız, Askerlik Yapmak Vatan Borcumuzdur, “Yurtta Barış, Dünyada Barış” Temel İlkemizdir”

konuları üzerinde durulmuştur.

6. sınıf VI. ünitenin başlığı “İslâmiyet ve Türkler” olarak belirlenmiştir. Bu ünite

“Türklerin Müslüman Oluşu, Türkler Arasında İslâm’ın Yayılmasında Etkili Olan Bazı Şahsiyetler, Ebu Hanife, Maturidî, Ali er- Rıza, Ahmet Yesevî, Âhi Evran, Hacı Bektaş Veli, Mevlana Celâleddîn-i Rûmî, Yunus Emre, Türklerde Peygamber ve Ehl-i Beyt Sevgisi, Türklerin İslâm Medeniyetine Katkıları, Türklerin Bilime Katkıları”

konuları üzerinde durulmuştur.

7. sınıf VI. ünitenin başlığı “Kültürümüz ve Din” olarak belirlenmiştir. Bu ünite

¹⁹²DKABÖP, ss.17-18.

“Kültür ve Kültürün Öğeleri, Dinin Kültürümüz Üzerindeki Etkileri, Dilimizdeki Dinî Motifler, Örf ve Âdetlerimizdeki Dinî Motifler, Musikimizdeki Dinî Motifler, Mimarimizdeki Dinî Motifler, Lâiklik, Din ve Vicdan Özgürlüğünün Garantisidir”

konuları üzerinde durulmuştur.

8. sınıf VI. ünitenin başlığı “*Dinler ve Evrensel Öğütleri*” olarak belirlenmiştir. Bu ünite

“Din Niçin Evrensel Bir Gerçekliktir?, Günümüzde Yaşayan Dinleri Tanıyalım, Hinduizm ve Budizm, Yahudilik, Hristiyanlık, İslâm, Dinlerin ve İslâm’ın Evrensel Öğütleri, Doğruluk, Temizlik, İyilik ve Yardımseverlik, Büyüklere Saygı, Küçüklere Sevgi Göstermek, Hayvanlara İyi Davranmak, Çevreyi Korumak, Zararlı Alışkanlıklardan Kaçınmak, Başkalarına Zarar Vermemek, Başkalarının İnançlarına Hoşgörülü Olmak”

konuları üzerinde durulmuştur.

TDB (İslâm, I) öğretim programı I. ünitenin başlığı “*İslâm’a Giriş*” olarak belirlenmiştir. Bu ünite

“İslâm Nedir?, İslâm’ın Temel Özellikleri, Tevhid Dinîdir, Akla Önem verir, Barış Dinîdir, Sevgi Dinîdir, Evrensel Dindir, Kolaylık Dinîdir ve Aşırılıklardan Uzaktır, Dünya ve Âhiret Dinîdir, Fitrat Dinîdir, İslâm ve Evren, İslâm ve Hayatımız”

konuları üzerinde durulmuştur.

TDB (İslâm, II) öğretim programı I. ünitenin başlığı “*İman Esasları*” olarak belirlenmiştir. Bu ünite

“Allah’a İman, Allah’ın Birliği, Allah’ın Sıfatları, Meleklerle İman, Meleklerin Özellikleri ve Görevleri, Meleklerle İnanmanın Sağladığı Yararlar, Cin ve Şeytan, Kitaplara İman, İlâhi Kitaplara İnanmanın Gerekliliği, İlâhi Kitaplar ve Özellikleri, Kitaplara İnanmanın Sağladığı Faydalar, Peygamberlere İman, Peygamberlere İnanmanın Gerekliliği, Peygamberlerin Özellikleri, Peygamberlere İnanmanın Sağladığı Faydalar, Âhirete İman, Âhirete İnanmanın Gerekliliği, Âhiret Hayatının Evreleri, Âhirete İnanmanın Sağladığı Faydalar, Kaza ve Kadere İman, Kaza ve Kaderin Anlamı, Kader ile ilgili Kavramlar, Kaza ve Kadere İnanmanın Sağladığı Faydalar”

konuları üzerinde durulmuştur.

TDB (İslâm, I) öğretim programı II. ünitenin başlığı “İslâm’a Göre Yaratılış” olarak belirlenmiştir. Bu ünite

“İslâm’a Göre Evrenin Yaratılışı, İslâm’a Göre İnsanın Yaratılışı, İlk İnsanın Yaratılışı, İnsanın Yaratılış Evreleri, İnsan Niçin Yaratıldı?, Yaratılıştaki Uyum ve Güzellik”

konuları üzerinde durulmuştur.

TDB (İslâm, II) öğretim programı II. ünitenin başlığı “İslâm’da İbadetler” olarak belirlenmiştir. Bu ünite

“Namaz, Namazın Önemi, Namazın Kılınışı, Zekât, Zekât’ın Önemi, Zekât’ın Verilişi, Oruç, Orucun Önemi, Oruç Çeşitleri, Oruç Tutarken Nelere Dikkat Edilmelidir?, Hac ve Kurban, Haccın Önemi, Hacla İlgili Kavramlar, Kurban ve Önemi”

konuları üzerinde durulmuştur.

TDB (İslâm, I) öğretim programı III. ünitenin başlığı “İman’ın Şartları” olarak belirlenmiştir. Bu ünite “Allah’a İman, Meleklerle İman, Kitaplara İman, Peygamberlere İman, Âhiret Gününe İman, Kadere İman” konuları üzerinde durulmuştur.

TDB (İslâm, II) öğretim programı III. ünitenin başlığı “Günlük Hayatta İslâmî Kurallar Konular” olarak belirlenmiştir. Bu ünite

“Helâl - Haram ve Sevap - Günah Kavramları, Günlük Hayatta Helâller ve Haramlar, Beslenme, Giyim, Kuşam ve Süslenme, Ekonomik Hayat, İnsani İlişkiler, Oyun ve Eğlence, Bid’at ve Hurafeler”

konuları üzerinde durulmuştur.

TDB (İslâm, I) öğretim programı IV. ünitenin başlığı “İslâm’ın Beş Temeli” olarak belirlenmiştir. Bu ünite “Kelime-i Şahâdet, Namaz, Zekât, Oruç, Hac” konuları üzerinde durulmuştur.

TDB (İslâm, II) öğretim programı IV. ünitenin başlığı “Toplumun Temeli: Aile” olarak belirlenmiştir. Bu ünite

“İlk Aile, Ailenin Önemi, Ailede Mutluluğun Temelleri, Sevgi ve Saygı, Sağlıklı İletişim ve Empati, Karşılıklı Güven ve Sadakat, Şiddetten Kaçınma, Aile Bireylerinin Görevleri, Eşlerin Birbirine Karşı Görevleri, Anne Babanın

Çocuklarına Karşı Görevleri, Çocukların Anne Babalarına Karşı Görevleri, Çocukların Birbirlerine Karşı Görevleri, Diğer Aile Büyüklerine Karşı Görevler”

konuları üzerinde durulmuştur.

TDB (İslâm, I) öğretim programı V. ünitenin başlığı “İslâm’a Göre İyilik” olarak belirlenmiştir. Bu ünite

“İslâm İnsanın İyiliğini Amaçlar, İyi İnsanın Temel Özellikleri, Doğru Sözlü ve Güvenilir Olmak, Adaletli ve Merhametli Olmak, İffetli Olmak, Yardımsever ve Cömert Olmak, İyilikte Yarışmalı ve Yardımlaşmalıyız, İyiliği Emredip Kötülüğe Engel Olmalıyız”

konuları üzerinde durulmuştur.

TDB (İslâm, II) öğretim programı V. ünitenin başlığı “İslâm’a Göre Toplum Bilinci” olarak belirlenmiştir. Bu ünite

“İslâma Göre Toplumun Temel Özellikleri, Bireylerin Sorumluluğuna Dayalıdır, Sevgi ve Saygı Temellidir, Eşitlik ve Kardeşlik Esasına Dayanır, İnsan Hak ve Özgürlüklerini Esas Alır, Toplumu Güçlendiren Unsurlar, Yardımlaşma ve Dayanışma, Barış ve Uzlaş, Birlik ve Bütünlük, Adalet ve Güven”

konuları üzerinde durulmuştur.

TDB (İslâm, I) öğretim programı VI. ünitenin başlığı “İslâm’a Göre Sorumluluklarımız” olarak belirlenmiştir. Bu ünite

“Sorumluluk Bilinci, Allah'a Karşı Sorumluluklarımız, Peygamberimize Karşı Sorumluluklarımız, Kendimize Karşı Sorumluluklarımız, Annemize ve Babamıza Karşı Sorumluluklarımız, Akrabalarımıza Karşı Sorumluluklarımız, Komşularımıza Karşı Sorumluluklarımız, Topluma Karşı Sorumluluklarımız, Çevreye Karşı Sorumluluklarımız”

konuları üzerinde durulmuştur.

TDB (İslâm, II) öğretim programı VI. ünitenin başlığı “İnsanın Ruhsal Yönü” olarak belirlenmiştir. Bu ünite “Beden ve Ruh Bütünlüğü, İnsanın Ruhsal İhtiyaçları, Ruhsal İhtiyaçları Karşılamada Yanlış Uygulamalar” konuları üzerinde durulmuştur.

3.2.3. Öğrenme-Öğretme Durumları

Öğrenme-öğretme durumları öğretim programının üçüncü ve en önemli boyutudur. Çünkü öğrenme bu boyutta gerçekleşmektedir. Öğrencilerin öğrenme yaşantılarını eğitim durumları oluşturur. Eğitim durumları, davranış değişikliği yani öğrenmeyi oluşturmak için düzenlenen uyarıcıların tümü olarak ifade edilebilir. Eğitim durumları, program geliştirme çalışmalarının süreç boyutunu oluşturur. Bunun için bir eğitim durumunda süreç gerçekleştirilirken, aşamalı sıraya uymalı, ipucu, dönüt, düzeltme ve pekiştireçler ilkelerine uygun olarak kullanılmalı, uygun öğretim stratejisi, yöntem ve tekniklerine yer verilerek öğrenci katılımının sağlanmasına özen gösterilmelidir.¹⁹³

DKAB dersi öğretim programı, Anayasa ile Millî Eğitim Temel Kanunu hükümlerine uygun olarak hazırlanmıştır. Öğretim programının uygulanmasında lâiklik ilkesinin göz önünde bulundurulacağı, vicdan ve düşünce özgürlüğünün zedelenmeyeceği ve öğrencilerin dinî uygulamalara zorlanmayacağı belirtilmiştir. Her ünite ile ilgili etkinliklere yer verilmiştir. DKAB öğretim programının bu yönüyle TDB öğretim programından daha kapsamlı olduğu görülmektedir.

DKAB öğretim programında öğrenme alanları 5, 6, 7 ve 8. sınıflarda işlenecek üniteler ve konuların belirlenmesinde temel çerçeveyi oluşturmuştur. Her sınıfta altı öğrenme alanından her birisi için bir ünite bulunmaktadır. Bununla birlikte bazen bir ünite, bir ya da birden fazla öğrenme alanının çerçevesine girebildiği için, bir öğrenme alanına ait ünitelerin veya kazanımların, kendi üniteleriyle ya da diğer ünitelerin kazanımlarıyla veya diğer öğrenme alanına ait ünitelerle ya da ünite kazanımlarıyla ilişkilendirildiği görülmüştür. Bu tür ilişkilendirmelere konuların “Açıklamalar” kısmında dikkat çekilmiştir. Örneğin, 6.sınıf “Son Peygamber Hz. Muhammed” ünitesinin 1. kazanımının, “Peygamberlere ve İlahî Kitaplara İnanç” ünitesinin 7. kazanımı ile ilişkilendirildiği görülmektedir. Kazanımlardan ara disiplinlerle ilişkilendirilenlerin de açıklamalar kısmında belirtildiği, Atatürkçülük ile ilgili konuların, her öğrenme alanında ilgili ünitelerde alt başlıklar ve kazanım olarak yer aldığı, bazı duâ ve kısa sûrelerin, Türkçe anlamlarıyla birlikte bazı ünitelerin sonunda öğretime konu edilmekte olduğu, ayrıca ünitelerin sonuna ünite ve

¹⁹³Doğan, Tosun, s.99.

kazanımları desteklemek amacıyla okuma metinlerinin de konulduğu görülmektedir. Örneğin Hz. Peygamberin Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin Sevgisi (5. sınıf), Hz. Peygamber'in Sadık Dostu: Hz. Ebu Bekir (6. sınıf), Hz. Osman'ın Cömertliği ve Yumuşak Huyluluğu (6.sınıf), Hz. Ali'nin Hz. Hasan'a Öğüdü (6.sınıf), Mevlana, Abdal Musa ve Kaygusuz Abdal'dan Sözler (7.sınıf), Hz. Ali'nin Cesaret ve Kahramanlığı (7.sınıf), Kurban Tığlama (Kesme) Duâsı (8. Sınıf).¹⁹⁴

DKAB öğretim programı inanç öğrenme alanında öğrencilerin doğru inanma, Allah'la sağlıklı iletişim kurma, hayatını anlamlandırma, aklını kullanma, sorumlu davranma gibi becerileri çeşitli etkinliklerle geliştirilmiştir.¹⁹⁵

DKAB öğretim programı ibâdet öğrenme alanında öğrencilerin temizlik bilinci, ibâdet bilinci, güzel davranış edinme, din, vicdan ve ibâdet özgürlüğüne saygılı davranma becerilerini geliştirecek etkinliklerle desteklenmiştir.¹⁹⁶

DKAB öğretim programı Hz. Muhammed öğrenme alanında öğrencilerin Hz. Muhammed'i ve onun mesajını doğru anlayabilmeleri için konular etkinliklerle desteklenmiştir.¹⁹⁷

DKAB öğretim programı Ahlâk öğrenme alanında öğrencilerin ahlâklı, sorumlu, hoşgörülü davranış geliştirmeleri, aile içi ve toplumsal barışı koruyabilmeleri için konular etkinliklerle desteklenmiştir.¹⁹⁸

DKAB öğretim programı Din ve Kültür öğrenme alanında konular aile, din, bilim, sanat ve estetiğe saygıyı, İslâm ve uygarlık bilincini, farklı dinlere saygı ve hoşgörüyü geliştirecek etkinliklerle desteklenmiştir.¹⁹⁹

DKAB öğretim programında, ünitelerle ilgili kazanımlar, DKAB dersinin genel amaçlarına ulaşmayı sağlayacak şekilde her sınıf için ayrı ayrı belirlenmiştir. Ünitelere ayrılacak sürelerin ve ünitelerin işleniş sırasının; öğrenci seviyesine, ortama ve çevre etkenlerine göre; zümre öğretmenlerince belirlenebildiği görülmüştür. Bununla birlikte öğrenci düzeyi ve çevre etkenleri de dikkate alınarak öğrenme-öğretme etkinliklerinde farklı ünitelerin birbirleriyle bağlantılı olan kazanımlarının birlikte ele alınabileceği ifade edilmiştir. Programda öğrenme-

¹⁹⁴ DKABÖP, ss.13-14.

¹⁹⁵ DKABÖP, s.15.

¹⁹⁶ DKABÖP, s.15.

¹⁹⁷ DKABÖP, s.16.

¹⁹⁸ DKABÖP, s.17.

¹⁹⁹ DKABÖP, s.18.

öğretme etkinliklerinde öğrenci düzeyine, eğitim ortamına ve çevre etkenlerine göre öğrencileri aktif kılan öğrenme-öğretme yöntem, teknik ve stratejilerinin kullanılabileceği belirtilmiştir. Bununla birlikte öğrenme-öğretme etkinliklerinde, kazanımların edinilmesine yardımcı olabilecek uygun görsel, işitsel ve basılı materyallerden yararlanılabileceği ifade edilmiştir. Ayrıca öğrencilere konuları sevdirecek öğretme yaklaşımının benimseneceği, öğrencilerin programda öngörülen duâ ve sûrelerin dışında âyet ve hadisleri ezberlemeye, duâ ve sûreleri yazmaya zorlanamayacağı, öğretme ortamında, din öğretimiyle öğrencilere kazandırılması amaçlanan; insana, düşünceye, hürriyete, ahlâki olana ve kültürel mirasa saygı çerçevesinde davranmaya, öncelikle öğretmenin özen göstereceği, dinî bilgiler yanında millî birlik ve beraberliği kazandırıcı; sevgi, saygı, kardeşlik, arkadaşlık ve dostluk bağlarını güçlendirici, vatan, millet, bayrak, sancak, şehitlik, gazilik gibi millî değerleri kazandırıcı kavramların öğrencilerin zihninde yer etmesine özen gösterileceği, İslâm'ın namaz, abdest, gusûl, teyemmüm vb. konularda mezheplerin (Caferilik ve Şafilik) farklı anlayış ve uygulamaları ihtiyaç duyulması hâlinde öğretmenlerce açıklanacağı vurgulanmıştır.²⁰⁰

TDB dersi öğretim programında ünite ve kazanımlar TDB dersi öğretim programı genel amaçlarına ulaşmayı sağlayacak şekilde farklı ünitelere ayrılarak belirlenmiştir. Her bir ünite için kullanılacak süre ve ünitelerin işleniş sırası programda belirlenmiştir. Bununla birlikte zümre öğretmenlerince öğrenci seviyesi ve çevre şartlarına uygun planlamanın yapılabileceği ifade edilmiştir. Ayrıca öğrenme-öğretme etkinliklerinde kazanımları edinmeye uygun görsel, işitsel ve basılı materyallerden yararlanılabileceği belirtilmiştir. Öğrenme-öğretme etkinliklerinde, öğrenci merkezli öğrenme ve öğretme yöntem, teknik ve stratejileri kullanılmasının uygun olacağı ifade edilmiştir. Tüm öğrenme-öğretme süreçlerinde konuların öğrencilere kolaylaştırılarak ve sevdilerek öğretilmesinin esas olduğu, ünite konularının âyet ve hadisler temel alınarak işlenmesi gerektiği; öğrencilerin konulara ait âyet ve hadisleri ezberlemeleri yerine, ilgili âyet ve hadisleri anlam bütünlüğü içerisinde kavramalarının esas alınması gerektiği vurgulanmıştır.²⁰¹

DKAB öğretim programı, 5.sınıf Allah İnancı 1. ünitesinde insanın akıllı ve inanan bir varlık olması özelliği temele alınmıştır. Allah'ın yaratıcı, yaşatıcı ve

²⁰⁰ DKABÖP, ss.8-9.

²⁰¹TDBÖP, s. 2.

gözetici olduğu belirtilmiş, bu çerçevede insanın Allah'a olan güveni, çalışması vb. üzerinde durulmuştur. Bu ünite öğrencilere Allah inancı ile ilgili konular verilirken çocukları bâtıl inançlardan koruyabilmek amaçlanmıştır. Allah'ın sıfat ve isimleri tanıtılırken öğrencilerin tecrübelerinden faydalanılması tavsiye edilmiştir. Ayrıca bu ünite öğrencilerin Allah'ın sevgisini kazanmaları esas alınmıştır.²⁰²

DKAB öğretim programı, 6.sınıf Peygamberlere ve İlahî Kitaplara İnanç 1. ünitesinde peygamber, vahiy ve ilahî kitap kavramlarının tanımları verilmekte ve peygamberlerin gönderiliş nedenleri sıralanmaktadır. Ünite dört büyük kitap ve özellikleri ile sınırlandırılmaktadır. Ünite öğrencilerden Kur'ân'da adı geçen peygamberlerin tamamını bilmelerinin ve peygamberleri kronolojik olarak sıralamalarının beklenmediği belirtilmektedir. Ayrıca bu ünite peygamberlerin, doğru olma (sıdk), güvenilir olma (emanet), akıllı ve zeki olma (fetânet), günah işlemekten korunmuş olma (ismet) ve Allah'tan aldığı mesajları olduğu gibi insanlara bildirme (tebliğ) nitelikleri üzerinde durulmaktadır.²⁰³

DKAB öğretim programı, 7.sınıf Melek ve Âhiret İnancı 1. ünitesinde dinî, insan hayatına anlam kazandırması ile inanç-davranış ilişkisi üzerinde durulmaktadır. Bu ünite temelde amacın, İslâm'ın hurafeden uzak, akla uygun ve evrensel bir din olduğunun öğrencilere kavratılmasıdır. Bu ünite öğrencilerin konuyla ilgili okul dışından getirdiği yanlış ve eksik dinî bilgi ve anlayışların bilimsel bir yaklaşımla ele alınması gerektiği belirtilmektedir.²⁰⁴

DKAB öğretim programı, 8.sınıf Kaza ve Kader İnancı 1. ünitesinde kaza ve kader çerçevesinde Allah'ın her şeyi bir ölçüye göre yarattığı konusu ve evrendeki yasalar üzerinde durulmaktadır. Bununla birlikte bu ünite, insan iradesi, insanın sorumlu bir varlık olması ve tevekkül konusu ile sınırlandırılmaktadır. Ayrıca öğrenme-öğretme süreçlerinde mümkün olduğunca düşünme biçimlerinin (eleştirel, yansıtıcı vb. düşünme) kullanıldığı görülmüştür. Ayrıca bu ünite insanın evrenden kopuk bir varlık olmadığı bilincinin öğrenciye kazandırılmak istendiği de görülmektedir.²⁰⁵

²⁰²DKABÖP, s.42.

²⁰³DKABÖP, s.49.

²⁰⁴DKABÖP, s.55.

²⁰⁵DKABÖP, s.61.

DKAB öğretim programı, 5.sınıf İbâdet Konusunda Bilgilenelim 2. ünitesinde ibâdet, ibâdetle ilgili kavram ve mekânlar ile duâ üzerinde durulmaktadır. Ünite de inanç-ibâdet ilişkisi ve ibâdetlerdeki temel ilkeler belirtilmektedir. Bununla birlikte Cafer-i Sadık ve Ebu Hanife'nin duâ ile ilgili sözlerinden örnekler verilmektedir. Ayrıca Alevi-Bektaşilikteki duâ örneklerine de yer verilmektedir.²⁰⁶

DKAB öğretim programı, 6.sınıf Namaz İbâdeti 2. ünitesinde namazın niçin kılınması gerektiği, namazın hazırlık ve kılınış şartları, namazın kılınışı, namaz türleri ve namazın bireysel ve toplumsal katkıları üzerinde durulmaktadır. Bu ünite de öğrencilerin gözlemlerinden yararlanılması gerektiği belirtilmektedir. Bu ünite deki temel amaç, öğrencilerin namaz ibâdetinin davranış geliştirmedeki gücünü fark edebilmeleridir. Ünite de genelde ibâdetlerin, özelde ise namaz ibâdetinin, Allah'a karşı sevgi, saygı ve şükran duygularının ifadesi olmasının yanı sıra, kişinin sağlığına, toplum fertlerinin birbirine sevgi ve saygı ile bağlanmalarına, yardımlaşmalarına imkân veren, fert ve toplum ilişkilerinin iyi ve düzenli bir şekilde yürütülmesine katkı sağlayan, insanı erdeme ve mutluluğa götüren kazanımlar sağladığı belirtilmektedir. Dinlerdeki ibâdet olgusunun ortak bir boyut olduğu vurgulanmaktadır. Bu ünite de ezanın okunuşuyla ilgili “Eşhedü enne Muhammeden resulullah.” ifadesinden sonra Caferilikte “Eşhedü Enne Aliyyen Veliyyullah” ifadesinin de yer aldığı belirtilmektedir.²⁰⁷

DKAB öğretim programı, 7.sınıf Oruç İbâdeti 2. ünitesinde Ramazan ayı ve oruçla ilgili sahur, imsak, iftar, teravih, mukabele ve fitre kavramları açıklanmaktadır. Bununla birlikte Kerbela Olayı ile aşurenin toplumumuzdaki önemi üzerinde durulmaktadır. Ayrıca bu ünite de Ramazan ayı ve oruç ibâdetinin toplumsal birlik, beraberlik ve dayanışmadaki yeri ve önemi vurgulanmaktadır. Oruç ibâdetinin davranış geliştirmedeki önemine dikkat çekilmektedir.²⁰⁸

DKAB öğretim programı, 8.sınıf Zekât, Hac ve Kurban İbâdeti 2. ünitesinde ihram, tavaf, say, vakfe, Kâbe, Safa ve Merve, Arafat, Mina ve Müzdelife kavramları üzerinde durulmaktadır. Ünite de ibâdet olgusunun dinin ortak boyutlarından biri olduğuna dikkat çekilmektedir.²⁰⁹

²⁰⁶DKABÖP, s.43.

²⁰⁷DKABÖP, s.50.

²⁰⁸DKABÖP, s.56.

²⁰⁹DKABÖP, s.62.

DKAB öğretim programı, 5.sınıf Hz. Muhammed ve Aile Hayatı3. ünitesinde Hz. Muhammed'in Hz. Hatice'den olan çocuklarının isimleri verilmektedir. Hz. Muhammed'in aile bireylerine danışması ve onların görüşlerine değer vermesinin önemi ifade edilmektedir. Hz. Muhammed'in ailesi içindeki örnek davranışlarının ve ailesinin örnek davranışlarının, öğrencilerin somut deneyimleri ile ilişkilendirilerek verilmesi istenmektedir. Hz. Muhammed'in insani değerleri yerleştirmek için gönderilmiş bir peygamber olduğu vurgulanmaktadır.²¹⁰

DKAB öğretim programı, 6.sınıf son Peygamber Hz. Muhammed 3. ünitesinde Hz. Muhammed'in ahlâki yönden gelişmemizde örnek olduğu belirtilmektedir. Onun güvenilirliği, merhameti, adaleti, kolaylaştırıcılığı, hoşgörüsü, sabrı ve kararlılığı üzerinde durulmaktadır. Hz. Muhammed'in sosyal barışı sağlamada gösterdiği faaliyetlerine somut örnekler verilmektedir. Peygamberimizin cenaze ve defin işlemleri ile ilgili Hz. Ali'nin hizmetlerine yer verilmektedir.²¹¹

DKAB öğretim programı, 7.sınıf Bir İnsan ve Peygamber Olarak Hz. Muhammed 3.ünitesinde Hz. Muhammed'i diğer insanlardan ayıran en önemli özelliğin "Allah'tan vahiy alması" olduğu belirtilmektedir. Hz. Muhammed'in ahlâki kişiliği ile ilgili öğrencilere somut örnekler verilmektedir. Tüm peygamberlerin olduğu gibi son peygamber olarak Hz. Muhammed'in gönderiliş amacının da insanın kendisini, çevresini, hayatını, varlığını, Allah'ı doğru anlamasını sağlamak ve insanı ahlâklı bir varlık yapmak olduğu belirtilmektedir. Hz. Muhammed'in davranışlarının yerel ve evrensel boyutu üzerinde durularak, onun nasıl örnek alınması gerektiği vurgulanmaktadır.²¹²

DKAB öğretim programı, 8.sınıf Hz. Muhammed'in Hayatından Örnek Davranışlar 3. ünitesinde Hz. Muhammed'in örnek davranışları; insanlara değer vermesi, sözünde durması, hoşgörüsü, bilgiye önem vermesi, danışarak iş yapması, merhametli ve affedici olması, hakkı gözetmesi, zamanı iyi değerlendirmesi, çalışkanlığı, yardımlaşması, doğayı ve hayvanları sevmesi, güvenilir olması üzerinde durulmaktadır. Hz. Muhammed'in hayatındaki örnek davranışlar örnek olaylar ile verilmektedir.²¹³

²¹⁰DKABÖP, s.44.

²¹¹DKABÖP, s.51.

²¹²DKABÖP, s.57.

²¹³DKABÖP, s.63.

DKAB öğretim programı, 5.sınıf Kur'ân-ı Kerim'in Temel Eğitici Nitelikleri 4.ünitesinde Kur'ân'ın İslâm dininin temel kaynağı olduğu belirtilmektedir. Kur'ân'ın açıklayıcı ve yol göstericiliğinden hareketle insan-Allah, insan-insan, insan-evren ve Allah-evren ilişkisine değinilmektedir.²¹⁴

DKAB öğretim programı, 6.sınıf Kur'ân-ı Kerim'in Ana Konuları 4.ünitesinde Kur'ân kıssaları öğrencilere verilirken onların gelişim basamakları ve kavram bilgileri dikkate alınmaktadır. Kur'ân kıssalarında kazandırılmak istenen temel ahlâki değerlere vurgu yapılmaktadır.²¹⁵

DKAB öğretim programı, 7.sınıf İslâm Düşüncesinde Yorumlar 4. ünitesinde İslâm düşüncesindeki yorum farklılıkları ana hatlarıyla ele alınmaktadır. Ayrıca cem, cemevi, razılık, kul hakkı, on iki hizmet, semah, musahiplik, gülbenkler ve Hızır orucu kavramları üzerinde durulmaktadır. Cemevi, cemin yapıldığı yer olarak nitelendirilmektedir. Ünite, düşkünlükten kaldırma cemi, dardan indirme cemi ve Abdal Musa cemi ile sınırlandırılmaktadır. Ünite de dinin evrensel barış kültürünün oluşturulmasına ve hoşgörü ortamının sağlanmasına katkıda bulunabileceği belirtilmektedir. Ayrıca dinî yorumların çağlara ve ortama göre dinin anlaşılma biçimlerini ortaya koyan birer zenginlik olduğu, birlik beraberliği sağladığı ve bu nedenle farklı inanç ve dinî yorumlara saygı duyulması gerektiği vurgulanmaktadır.²¹⁶

DKAB öğretim programı, 8.sınıf Kur'ân'da Akıl ve Bilgi 4. ünitesi Kur'ân'da akıl, aklın kullanılması, bilgi ve bilgiye verilen önem, bilgi edinme yolları ile sınırlandırılmaktadır. İslâm'ın kuru bilgi ve yüzeysel davranışlardan ibaret olmadığı, aksine sürekli canlılık ve ilerleme isteyen bir din olduğu, bu çerçevede akla, akli kullanarak doğru bilgi edinme yollarıyla bilgi üretilmesine önem verdiği belirtilmektedir.²¹⁷

DKAB öğretim programı, 5.sınıf Sevinç ve Üzüntülerimizi Paylaşalım 5.ünitesinde dayanışma ve paylaşmanın önemi vurgulanarak dinî ve millî bayramların toplumsal birlik ve beraberliğimizdeki yeri üzerinde durulmaktadır.²¹⁸

²¹⁴DKABÖP, s.45.

²¹⁵DKABÖP, s.52.

²¹⁶DKABÖP, s.58.

²¹⁷DKABÖP, s.64.

²¹⁸DKABÖP, s.47.

DKAB öğretim programı, 6.sınıf İslâm'ın Sakınılmasını İsteddiği Bazı Davranışlar 5.ünitesinde Kur'ân'dan âyet örnekleriyle öğrencilere İslâm dininin temel amacının ahlâklı bireyler yetiştirmek olduğu belirtilmektedir. Ahlâki olmayan tutum ve davranışlar olan küfür, taciz, her türlü şiddet, soygun, çalma, kapkaç gibi kötü davranışlara ve toplumdaki olumsuz etkilerine de özellikle vurgu yapılmaktadır. Ayrıca üniteye Hz. Ömer, Hz. Ali, Hz. Hüseyin, Cafer-i Sadık ve Hacı Bektaş Veli'nin sözlerinden örnekler yer verilmektedir.²¹⁹

DKAB öğretim programı, 7.sınıf Din ve Güzel Ahlâk 5.ünitesinde İslâm'da övülen bazı ahlâki tutum ve davranışlar olan doğruluk, dürüstlük, insanlara iyi davranmak, güzel söz söylemek, infak, emanete riâyet etmek, adaletli olmak, hoşgörü ve bağışlama, alçakgönüllülük, sözünde durmak, görgülü olmak, savurganlıktan kaçınmak konuları üzerinde durulmaktadır.²²⁰

DKAB öğretim programı, 8.sınıf İslâm Dinine Göre Kötü Alışkanlıklar 5.ünitesinde İslâm dininin bireyin sakınılmasını istediği kötü alışkanlıklardan olan alkollü içki içmek, uyuşturucu kullanmak, kumar oynamak alışkanlıkları üzerinde durulmaktadır. Bu türden alışkanlıkların nasıl başladığı ve bunlardan korunma yolları belirtilmektedir. Kul hakkının önemi vurgulanmaktadır. Özellikle sigara içme alışkanlığının bireysel, toplumsal, ekonomik vb. olumsuz etkileri belirtilmektedir.²²¹

DKAB öğretim programı, 5.sınıf Vatanımızı ve Milletimizi Seviyoruz 6.ünitesinde millet olma, birlik ve beraberlik, vatanın bütünlüğü, vatan ve millet için çalışmanın önemi üzerinde durulmaktadır. Millî birlik ve beraberliğimizi güçlendirici, sevgi, saygı, dostluk bağlarını pekiştirici, vatan, millet, bayrak, şehitlik, gazilik gibi millî değerlerin öğrenciler tarafından benimsenmesine özen gösterilmektedir.²²²

DKAB öğretim programı, 6.sınıf İslâmiyet ve Türkler 6.ünitesinde Türklerin Müslüman olma süreci, Türklerin İslâm medeniyetine, bilimine katkıları ve Türklerin ehl-i beyt sevgisi konuları üzerinde durulmaktadır. Ayrıca İslâm'ın yayılmasında etkili olan Ebu Hanife, Maturidi, Ali er-Rıza, Ahmet Yesevî, Ahi Evran, Hacı Bektaş Veli, Mevlana ve Yunus Emre hakkında bilgi verilmektedir.²²³

²¹⁹DKABÖP, s.53.

²²⁰DKABÖP, s.59.

²²¹DKABÖP, s.65.

²²²DKABÖP, s.48.

²²³DKABÖP, s.54.

DKAB öğretim programı, 7.sınıf Kültürümüz ve Din 6.ünitesinde kültür ve kültürün öğeleri, dinin kültürün öğeleri üzerindeki etkisi, dinî doğru anlamının kültürü doğru anlamadaki önemi ve bağınazlık konuları üzerinde durulmaktadır. İslâm dininin kültürümüz, dilimiz, sanatımız, örf ve âdetlerimiz üzerindeki etkisine dikkat çekilmektedir. İslâm dininin ve bundan kaynaklanan ahlâk anlayışı ile örf ve âdetlerin tanıtılması amaçlanmaktadır. Öğrencilerin birey bilincinin gelişiminin yanı sıra toplumsal duyarlılığa ulaşmaları ve Atatürk'ün lâiklik anlayışını kavrayabilmeleri hedeflenmektedir. “Dilimizdeki Dinî Motifler” ve “Musikimizde Dinî Motifler” konuları işlenirken münacat, mevlit, naat, kaside, deyiş, nefes, tevhit, düvaz imam vb. kavramlara da yer verildiği görülmektedir.²²⁴

DKAB öğretim programı, 8.sınıf Dinler ve Evrensel Öğütleri 6.ünitesinde günümüzde yaşayan İslâmiyet, Hristiyanlık, Yahudilik, Hinduizm ve Budizm dinlerinin evrensel öğütleri üzerinde durulmaktadır. Dinin evrensel bir gerçeklik olduğu belirtilmektedir. İnsanlara kendi din, örf ve âdetlerini olduğu kadar, diğer milletlerin din, örf ve âdetlerini de saygı ve hoşgörü çerçevesinde değerlendirebilme becerisini kazandırmaya yönelik etkinliklerin düzenlendiği görülmektedir. Ünite dinlerin ortak amaçlarına dikkat çekilmektedir. Ayrıca öğrencilerin evrensel değerleri benimsemeleri hedeflenmektedir. Bununla birlikte dinler hakkındaki bilgilerin genel özellikleri itibariyle hurafeden ve ön yargıdan uzak bilimsellik ve objektiflik ilkeleri göz önünde bulundurularak işlenmektedir. “Başkalarına Zarar Vermemek” konusunda, öldürmemek, hırsızlık ve yalancı şahitlik yapmamak vurgulanmaktadır. Ayrıca istismarcı misyonerlik faaliyetlerinin olabilecek olumsuz etkileri hakkında öğrencilerde duyarlılık oluşturulması amaçlanmaktadır.²²⁵

TDB (I) öğretim programı, İslâm'a Giriş I. ünitesinde İslâm'ın tevhid inancını temel alan bir din olduğu belirtilmektedir. Allah tarafından gönderilen tüm peygamberlerin mesajlarının ortak olduğu ifade edilmektedir. Bununla birlikte İslâm'ın Hz. Âdem'den günümüze kadar bütün zamanlar ve toplumlar için gönderilmiş tek din olduğu belirtilmektedir. Son olarak da insanın yaratılış amacına vurgu yapılmaktadır.²²⁶

²²⁴DKABÖP, s.60.

²²⁵DKABÖP, s.66.

²²⁶TDBÖP, s.10.

TDB (II) öğretim programı, İman Esasları I. ünitesinde iman esasları genel hatlarıyla ele alınmaktadır. Ayrıca iman esaslarının birey ve toplum üzerindeki etkileri üzerinde durulmaktadır. Bu ünite de âhiret hayatının evreleri ele alınırken, ölüm ve kabir hayatı, kıyâmet, ba's, haşır ve mahşer gibi evreler dikkate alınmaktadır. Yine kaderle ilgili kavramlar açıklanırken tevekkül, hayır, şer, rızık ve ecel kavramları açıklanmaktadır. Bununla birlikte kadere inanmanın sağladığı yararlar ele alınırken irade ve kader ilişkisi üzerinde durulmaktadır.²²⁷

TDB (I) öğretim programı, İslâm'a Göre Yaratılış II. ünitesinde İslâm'a göre yaratılış konusu üzerinde durulmaktadır.²²⁸

TDB (II) öğretim programı, İslâm'da İbâdetler II. ünitesinde ibâdetler genel hatlarıyla ele alınmaktadır. İbâdetlerin birey ve toplum üzerindeki etkileri üzerinde durulmaktadır. İbâdetlerle ilgili uygulama ve yorum farklılıklarına dikkat edileceği belirtilmektedir.²²⁹

TDB (I) öğretim programı, İman'ın Şartları III. ünitesinde iman esasları genel hatlarıyla ele alınmaktadır. İman esaslarının birey ve toplum üzerindeki etkileri üzerinde durulmaktadır. Öğrencilerin peygamberlere, âhirete ve kadere inanmanın önemini kavrayabilmeleri hedeflenmektedir. Hz. Âdem'den Hz. Muhammed'e kadar bütün peygamberlerin insanları hep aynı inanca çağırdıkları açıklanmaktadır. Dünya hayatının bir sonu olduğu, sonsuz hayatın ölümden sonra başlayacağı açıklanmaktadır. İnsanın irade sahibi bir varlık olarak eylemlerinden sorumlu olduğu vurgulanmaktadır.²³⁰

TDB (II) öğretim programı, Günlük Hayatta İslâmi Kurallar III. ünitesinde genel olarak günlük hayattaki İslâmi kurallar üzerinde durulmaktadır.²³¹

TDB (I) öğretim programı, İslâm'ın Beş Temeli IV. ünitesinde İslâm'ın beş temeli genel hatlarıyla ele alınmaktadır. Bu ünite de İslâm'ın temellerinin birey ve toplum üzerindeki etkileri çerçevesinde ele alınmaktadır. İbâdetlerdeki uygulama ile ilgili yorum farklılıkları dikkate alınmaktadır. Kelime-i Şehâdetin müslüman olmanın temel şartı olduğu vurgulanmaktadır.²³²

²²⁷TDBÖP, s.17.

²²⁸TDBÖP, s.11.

²²⁹TDBÖP, s.18.

²³⁰TDBÖP, s.12.

²³¹TDBÖP, s.19.

²³²TDBÖP, s.13.

TDB (II) öğretim programı, Toplumun Temeli: Aile IV. ünitesinde aile kurumu üzerinde durulmaktadır.²³³

TDB (I) öğretim programı, İslâm'a Göre İyilik V. ünitesinde insan hayatından olumlu örneklerle yer verilmektedir. Konularla günlük hayat arasında ilişki kurulmaktadır. İyi insanın temel özellikleri, doğru sözlü, güvenilir, adaletli ve merhametli olmanın ışığında açıklanmaktadır.²³⁴

TDB (II) öğretim programı, İslâm'a Göre Toplum Bilinci V. ünitesinde konular tarihten ve günlük hayattan örneklerle işlenmektedir.²³⁵

TDB (I) öğretim programı, İslâm'a Göre Sorumluluklarımız VI. ünitesinde İslâm'a göre sorumlulukların neler olduğu belirtilmektedir. Bu ünite de dinî, bireysel, ailevî ve toplumsal sorumluluklara vurgu yapılmaktadır.²³⁶

TDB (II) öğretim programı, İnsanın Ruhsal Yönü VI. ünitesinde konular günlük hayatla bağlantı kurularak işlenmektedir. Bu ünitenin temel amacı, öğrencilerin ruhsal ihtiyaçlarının karşılanmasındaki yanlış uygulamaları farkedebilmeleridir. Ünite de sihir, büyü, uğur inancı, falcılık, ruh çağırma, medyumluk ve kehanet gibi yönelişlere dikkat çekilmektedir.²³⁷

3.2.4. Ölçme ve Değerlendirme İlkeleri

Öğretim programının son boyutu ölçme-değerlendirmedir. Burada en önemli ölçüt, öğretim programlarında yer alan hedef ve davranışların en az bir test maddesi ya da soru ile sınanmasıdır. Böylece öğrenciye kazandırılması planlanan her davranış ölçülecektir.²³⁸

Hem DKAB hem de TDB öğretim programlarında öğrencilerden beklenen bilgi, beceri ve tutumların gelişip gelişmediği ölçme-değerlendirme yoluyla tespit edilmektedir. Bu yol ile eğitim-öğretim süreci sürekli izlenmektedir. Ölçme-değerlendirme, süreçte ortaya çıkan sorunları çözme imkânı verdiği için çok önemlidir. Programlarda değerlendirme çalışmalarının sadece sonuca yönelik

²³³TDBÖP, s.20.

²³⁴TDBÖP, s.14.

²³⁵TDBÖP, s.21.

²³⁶TDBÖP, s.15.

²³⁷TDBÖP, s.22.

²³⁸Doğan, Tosun, s.103.

olmaması gerektiği ifade edilmekte olup sürecin de değerlendirilmesi gerektiği belirtilmektedir. Öğrencilerin öğrenme eksikliklerinin ancak bu yolla fark edilebileceği, bu bağlamda gerekirse uygulanan öğrenme etkinliklerinin de değiştirilebileceği belirtilmektedir. Her iki öğretim programında da ölçme ve değerlendirmedeki asıl amacın, “*öğrencilerin derslerdeki eksikliklerini tamamlamak ve onların gelişimlerine katkı sağlamak*” olduğu görülmektedir. Yine her iki öğretim programında da değerlendirme çalışmalarında öğretmen-öğrenci iş birliğinin esas alınması gerektiği belirtilmektedir.²³⁹

Ortaokul DKAB dersi öğretim programında ölçme ve değerlendirme sürecinde; “kısa cevaplı, uzun cevaplı, açık uçlu, çoktan seçmeli, doğru-yanlış, boşluk doldurmalı ve eşleştirmeli sorular, akran değerlendirme formu, anekdot, araştırma, araştırma kağıdı, çalışma kağıdı, görselleştirme, görüşme formu, gözlem formu, grup çalışması, kavram haritası, kontrol listesi, münazara, öğrenci ürün dosyası (portfolyo), öz değerlendirme formu, poster hazırlama, proje çalışması, proje değerlendirme ölçeği, rol oynama, sergileme, sesli okuma, sınıflama, sözlü, yazılı sunum ve anlatım, sözlük çalışması, tarih şeridi, tartışma, tutum ölçeği” vb. şekillerde ölçme ve değerlendirmenin yapılabileceği vurgulanmaktadır.²⁴⁰

Ortaokul TDB (İslâm, I-II) dersi öğretim programının ölçme-değerlendirme bölümünde sadece ölçme-değerlendirme ile ilgili temel ilkelerin yer aldığı görülmektedir. Bu derste, öğrenme-öğretme sürecinin başlangıcında ölçme-değerlendirme etkinliklerinin öğrenme etkinlikleriyle birlikte planlanması gerektiği ifade edilmektedir.

Ölçme-değerlendirmeye yönelik bu ilkelerin öğrenci merkezli bir yaklaşımla saptandığı ifade edilebilir. Programlarda sürecin değerlendirilmesinin önerilmesi, öğrencilerin kazanımlarını ölçmek için farklı ölçme araçlarının kullanılmasının istenmesi, yine öğrencilerin bireysel farklılıklarının dikkate alınmasının ve kendilerini değerlendirmelerine fırsat verilmesinin belirtilmesi vb. öğelerden hareketle programın, oluşturmacı yaklaşıma²⁴¹ uygun olarak hazırlanmaya çalışıldığını ifade etmek mümkündür.

²³⁹DKABÖP, ss.213-220.

²⁴⁰DKABÖP, ss.42-66.

²⁴¹Oluşturmacı yaklaşım, (yapılandırmacılık), insanların nasıl öğrendiğini açıklamaya çalışan bir öğrenme kuramıdır. Bu terim bilginin öğrenci tarafından oluşturulmasını, yapılandırılmasını ifade eder. Bu yaklaşımda vurgu, öğreticiden ziyade öğrenen üzerindedir. Objelerle ve olaylarla etkileşen,

Programda ölçme-değerlendirme süreci hazırlanırken temel bazı ilkelere hareket edilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Bu temel ilkelerin amaç ve kazanımlarla uyumlu olma, öğrenme-öğretme süreciyle bütünlük (süreci değerlendirme), ölçme araçlarında çeşitlilik, kendini değerlendirme ve bireysel farklılıklar olarak sıralanmıştır. Ayrıca programda kullanılacak olan ölçme-değerlendirme etkinliklerinin bilgi, değer ve becerilerin ölçülmesine de vurgu yapması gerektiği ifade edilmektedir. Programda kullanılacak olan ölçme-değerlendirme etkinliklerinin öğrenme-öğretme süreciyle bütünlük içinde olması, süreci değerlendirmesi gerektiği ifade edilmektedir. Bu açıdan ölçme sonunda elde edilen verilerin, bu dersteki öğrenmenin geliştirilmesi için değerli bir geri bildirim olarak kullanılabileceği vurgulanmaktadır.

Bu derste öğrencilerin öğrenme stilleri, çoklu zekâ alanları gibi öğrenme-öğretme sürecinde dikkat edilmesi gereken bireysel farklılıkların olduğu belirtilmekte, bunların ölçme-değerlendirme sürecinde de dikkate alınması gerektiği vurgulanmaktadır.²⁴²

öğrenendir ve böylelikle öğrenen bu objeler veya olayların sahip olduğu özelliklerin bir anlayışını kazanır. Öğrenen kendi kavramsallaştırdıklarını ve problemlerin çözümlerini yapılandırır. Öğrenciler kendilerinde var olan bilgiyle beraber yeni bilgiyi kendi öznel durumlarına uyarlayarak öğrenirler. “Aktif öğrenme” bu öğrenmenin en temel noktalarından biridir. Bu konuda geniş bilgi için bkz. Mehmet Arslan, “**Eğitimde Yapılandırmacı Yaklaşımlar**”, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, Ankara,2007, C.40, s.1, ss. 41-61; Yaşar Özden&Hasan Şimşek, **Davranışçılıktan Oluşturmacılığa: "Öğrenme" Paradigmasının Dönüşümü ve Türk Eğitimi**, Bilgi ve Toplum Dergisi, Türk Dünyası Araştırmalar Vakfı, Nisan 1998, S.1, ss.71-82.

²⁴²TDBÖP, s.3.

SONUÇ

DKAB dersi (5, 6, 7 ve 8. sınıflar) Öğretim Programı, TTK'nın 30.12.2010 tarih ve 328 sayılı kararıyla 2010 yılında yayımlanmış, Türk Millî Eğitiminin amaçları, öğretim programı, giriş, programın vizyonu, programın uygulanmasına ilişkin ilke ve açıklamalar, programın temel yaklaşımı, öğretim programının özellikleri ve geliştirilmesinde temel alınan ilkeler, programın yapısı, genel amaçlar, öğrenme alanları, kazanımlar, etkinlikler, açıklamalar, öğrencilere kazandırılacak temel beceriler, kavramlar, değerler, öğrenme-öğretme süreçleri ve öğretmenin rolü, öğrenme alanları, üniteleri ve süreleri, öğretim programı (kazanımlar, etkinlik örnekleri ve açıklamalar tablosu), öğretim programında Atatürkçülükle ilgili konular tablosu, ders kazanımları ile ilişkilendirilen ara disiplinler tablosu, öğrenme alanları (*İnanç, İbâdet, Hz. Muhammed, Kur'ân ve Yorumu, Ahlâk, Din ve Kültür*), ünite açılımları, okuma metinleri, etkinlik örnekleri, öğretmen bilgi notları, değer öğretiminde yeni yaklaşımlar, değer açıklamak, ahlâki muhakeme, değer analizi, kavram haritaları ve din öğretiminde kullanımı, din dili çalışmaları, DKAB dersinde âyetlerin kullanımı, ölçme-değerlendirme ve kaynakça bölümleri ile 243 sayfadan oluşmuştur. Ortaokul TDB dersi öğretim programı, TTK'nın 03.09.2012 tarih ve 145 sayılı kararı ile 2012 yılında yayımlanmış giriş, genel amaçlar, programın uygulanmasına ilişkin ilke ve açıklamalar, ölçme ve değerlendirme, öğretim programlarının üniteleri, kazanım sayıları ve süreleri, ünite açılımları ve konuları, kazanımlar ve açıklamalar bölümleri ile 22 sayfadan oluşmuştur.

İncelediğimiz DKAB dersi öğretim programı, TDB dersi öğretim programına göre daha ayrıntılı olarak hazırlanmıştır. Her iki öğretim programı genel olarak “*inanç, ibadet ve ahlâk*” şeklinde yapılan genel ayırma uygun olarak öğrenme alanları üzerine inşa edilmiştir. DKAB dersi öğretim programı da içerik olarak “*İnanç, İbâdet, Hz. Muhammed, Kur'ân ve Yorumu, Ahlâk, Din ve Kültür*”den oluşan altı öğrenme alanından oluşmaktadır. TDB dersinin ise ayrı öğrenme alanları olmamakla birlikte İslâm I dersi: “*İslâm'a Giriş, İslâm'a Göre Yaratılış, İman'ın Şartları, İslâm'ın Beş Temeli, İslâm'a Göre İyilik ve İslâm'a Göre Sorumluluklarımız*” ünitelerinden oluşmaktadır. İslâm II dersi ise: “*İman Esasları, İslâm'da İbâdetler, Günlük Hayatta İslâmi Kurallar, Toplumun Temeli: Aile, İslâm'a*

Göre Toplum Bilinci ve İnsanın Ruhsal Yönü” ünitelerinden oluşmaktadır. İslâm II dersinin içeriğinin İslâm I dersine göre daha kapsamlı olarak hazırlanmış olduğu söylenebilir.

DKAB dersi öğretim programı ölçüt alındığında TDB dersi öğretim programında içerik açısından bazı farklılıklar göze çarpmaktadır. Bunların en belirginini hiç şüphesiz DKAB dersi öğretim programında yer alan “*H. Muhammed ile Kur’an ve Yorumu*” öğrenme alanlarının TDB dersi öğretim programında yer almamasıdır. Bunun sebebi de kuşkusuz TDB dersi gibi ortaokul haftalık ders çizelgesine “*Kur’an-ı Kerim*” ve “*H. Muhammed’in Hayatı*” derslerinin ayrı birer ders olarak konulmuş olmasıdır.

Ayrıca TDB öğretim programında, programın vizyonu ve temel yaklaşımı ile ilgili bilgilere ayrıntılı olarak yer verilmemiştir. Unutulmamalıdır ki bir öğretim programında temel alınan yaklaşım, o öğretim programının “*kazanım, içerik, öğrenme-öğretme durumları, ölçme ve değerlendirme ilkeleri*” üzerinde etkilidir.

TDB öğretim programının kazanımları incelendiğinde bu dersi seçen öğrencilerin İslâm dininin inanç, ibâdet, ahlâk ve sosyal hayata ilişkin öğretileri hakkında bilgi sahibi olmalarının amaçladığı göze çarpmaktadır. Bu bağlamda amaç ve kazanımlar bakımından bu dersin öğretim programının din eğitiminden ziyade din öğretimine yönelik olarak hazırlanmış olduğu söylenebilir.

Öğrenme-öğretme süreçlerinin öğretim programlarının dersin genel amaç ve kazanımlarına uygun olarak belirlenen, bilgi, beceri ve değerlerin kazanılma sürecinin düzenlenmesini ifade eden ögesi olduğu bilinmektedir. Öğretim programlarının bütünlüğünü göstermesi, hedefler doğrultusunda belirlenen konuların hangi yöntem, teknik ve yaklaşımlarla, hangi araç, gereç ve kaynaklarla işlenebileceğine, bu süreçte öğretmenlerin rollerinin ne olacağına dair bilgilerin yer alması bu dersin uygulayıcıları açısından önemlidir. Bunun için iyi bir öğretim programında öğrenme-öğretme süreçlerine yönelik olarak etkinlik örneklerinin, yöntem ve tekniklere dair gerekli açıklamaların, öğretim materyallerine ilişkin öneri ve bilgilerin olması gerekir. Bu açılarından bakıldığında TDB dersinin öğretim programında öğrenme-öğretme süreçleri bakımından da bazı eksikliklerin olduğu görülmektedir. Örneğin öğretim programında öğrenme-öğretme süreçlerine yönelik olarak sadece bazı temel ilkelere yer verilmiştir. Bununla birlikte öğretmenlerin

konuları işlerken, öğrenci kazanımlarını ölçüp değerlendirirken hangi yöntem ve teknikleri kullanabilecekleri konusundabilgi verilmemiştir. Öğrenme-öğretme süreçlerinde öğretmene yönelik bilgi notları ve bu süreçlerde öğretmenin rolünün ne olacağına dair herhangi bir bilgi bulunmadığı gibi etkinlik örnekleri de yer almamıştır. Oysa bir programda öğretmenin rolüne dair bilgilerin yer alması bu programların uygulayıcılarına rehber olma açısından önem taşımaktadır.

TDB dersi öğretim programında yer verilen “açıklamalar” kısmında dersin uygulayıcılarına yardımcı olabilecek açıklamalara yeterince yer verilmemiştir. Bazı ünitelerde ya hiçbir açıklama yapılmamış ya da benzer açıklamalar tekrar edilmiştir. Açıklamalar kısmında kazanımlar arasında ilişkilendirmelere, hangi değer ve becerilerin üzerinde durulacağına dair herhangi bir yönlendirme yer almamıştır. Bu nedenle dersin kazanımlarında sürekliliğin sağlanması için öncelikle programların kendi kazanımları arasında, sonrasında ise DKAB ya da ilgili diğer derslerin kazanımlarıyla ilişkilendirilmesine yer verilmesi öğrenme-öğretme sürecine yönelik önemli bir katkı sağlayacaktır.

2012-2013, 2013-2014 eğitim-öğretim yıllarında yapılan uygulamada seçmeli dersler not ile değerlendirilmemişti. Ancak daha sonra MEB 26 Temmuz 2014 Cumartesi günü29072 sayılı Resmi Gazete ile İlköğretim Kurumları Yönetmeliği’nin bazı maddelerini değiştirmiştir. Bu değişen yönetmelikte yer alan ölçme ve değerlendirmenin niteliği ve sayısı ile ilgili olan 22. Maddenin 3. Fırkası: *“Öğrencilere, her dönemde seçmeli dersler dâhil bütün derslerden en fazla 5 defa olmak üzere ders etkinliklerine katılım puanı verilir.”* dediği için seçmeli derslere not verilmesi zorunlu olmuştur. Bunun için 2014-2015 eğitim-öğretim yılından itibaren seçmeli derslere de öğretmenler tarafından not vermeye başlanmıştır.

Hem DKAB hem de TDB öğretim programlarında öğrencilerden beklenen bilgi, beceri ve tutumların gelişip gelişmediği ölçme-değerlendirme yoluyla tespit edilmektedir. Bu yol ile eğitim-öğretim süreci sürekli izlenmektedir. Bunun için ölçme-değerlendirme, öğrenme-öğretme süreçlerinde ortaya çıkan sorunları çözme imkânı verdiği için çok önemlidir. Programlarda değerlendirme çalışmalarının sadece sonuca yönelik olmaması gerektiği ifade edilmekte olup sürecin de değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Öğrencilerin öğrenme eksikliklerinin ancak bu yolla fark edilebileceği, gerekirse uygulanan öğrenme etkinliklerinin de değiştirilebileceği ifade

edilmiştir. Bu bağlamda her iki öğretim programında ölçme ve değerlendirmedeki asıl amacın, “*öğrencilerin derslerdeki eksikliklerini tamamlamak ve onların gelişimlerine katkı sağlamak*” olduğu belirtilmiştir. Yine her iki öğretim programında değerlendirme çalışmalarında öğretmen-öğrenci iş birliğinin esas alınması gerektiği üzerinde durulmuştur. TDB öğretim programında ölçme-değerlendirme süreci hazırlanırken temel bazı ilkelere hareket edilmiştir. Bu temel ilkeler amaç ve kazanımlarla uyumlu olma, öğrenme-öğretme süreciyle bütünlük (süreci değerlendirme), ölçme araçlarında çeşitlilik, kendini değerlendirme ve bireysel farklılıklar olarak sıralanmıştır.

TDB öğretim programının, program açısından olan eksiklikleri dışında 2012 yılında yürürlüğe giren 6287 numaralı kanunla, ortaokul müfredatında seçmeli derslerle birlikte haftalık 6 saatlik bir ders artışı olmuş, bunun neticesinde de ortaokullarda derslik sıkıntısı oluşmuştur. Bundan dolayı da birçok ortaokul ikili eğitime geçmek zorunda kalmıştır. Belki bu sorun önümüzdeki yıllarda, seçmeli derslerin tümünden Cumartesi gününe kaydırılması veya ortaokulda haftalık ders saati sayısının tekrar 30’a düşürülmesi ile çözebilir.

Ayrıca seçmeli derslerin seçilme sürecinde bu derslerin öğretim programları hakkında öğrenci ve velilerin, ilkokullarda müdür yardımcısı başkanlığında 4. sınıf öğretmenleri ve rehber öğretmen, ortaokullarda ise müdür yardımcısı başkanlığında rehber öğretmen ve alan öğretmenleri tarafından oluşturulan bir komisyon tarafından bilgilendirilmesi yararlı olacaktır.

Bu haliyle TDB dersi öğretim programı, DKAB dersi öğretim programının tekrarı gibi algılanmaktadır. Bunun için TDB dersinin öğretim programının yeniden gözden geçirilmesinin faydalı olacağı söylenebilir. TDB dersi öğretim programının öğrenci ve öğretmenler açısından daha faydalı olabilmesi için şunlar yapılabilir:

- *Ortaokulda bulunan DKAB öğretmeni ihtiyacının kapatılması,*
- *DKAB öğretmenlerinin yeterliliklerinin geliştirilmesi için seçmeli din derslerinin öğretimi ile ilgili hizmet içi eğitime alınması,*
- *DKAB dersi ile ilgili olarak Öğrenci Çalışma Kitabının hazırlanması,*
- *TDB dersi ile ilgili olarak Öğretmen Kılavuz Kitabı ve Öğrenci Çalışma Kitabının hazırlanması,*

- *TDB dersinde uygulama yapılabilmesi için okullarda ibadet için bir yer hazırlanması,*
- *TDB dersinin ders öğretmeni gözetiminde düzenlenecek olan sosyal etkinliklerle (bilgi yarışması, piknik, gezi vb.) çekici hâle getirilmesi,*
- *İlâhiyat ve İslâmi İlimler Fakültelerinin lisans programlarında seçmeli din derslerinin öğretimi ile ilgili dersler konulması,*
- *Din Öğretimi Genel Müdürlüğü tarafından seçmeli din derslerinin öğretimi ile ilgili eğitici filmler yapılması.*

Öğretim programında yer alan tüm bu eksikliklerine rağmen TDB dersi 2012, 2013, 2014 ve 2015 eğitim-öğretim yıllarında ortaokul öğrencilerinin azımsanmayacak bir bölümü tarafından seçilmiştir. Derse gösterilen bu ilgiden, TDB dersinin bu alanda var olan bir eksikliği giderdiği sonucunu çıkarabiliriz. Ancak bu derste beklenen başarı ve verimliliğe ulaşılabilmesi için dersin öğretim programında yer alan eksikliklerin en kısa zamanda düzeltilmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Akın, Abdullah. **Cumhuriyet Dönemi Din Eğitimi (1920-1950)**, Ensar Yayınları, İstanbul, 2011.

Akyürek, Süleyman. “İlk ve Ortaöğretimde Din Öğretimi: Kuramsal Çerçeve”, **Din Eğitimi El Kitabı**, 1. Baskı, (Ed. Recai Doğan, Remziye Ege), Grafiker Yayınları, Ankara, 2012.

Altaş, Nurullah. “Ortaöğretimde Din Eğitimi”, **Din Eğitimi**, 2. Baskı, (Ed. Mustafa Köylü, Nurullah Altaş), Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara, 2012.

Altaş, Nurullah. **İlköğretim Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretimi**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2001.

Altaş, Nurullah. **Türkiye’de Zorunlu Din Öğretimini Yapılandıran Süreç, Hedefler ve Yeni Yöntem Arayışları (1980-2001)**, **Dinî Araştırmalar**, Cilt:4, Sayı: 12, Ankara, 2002.

Arslan, Mehmet. **Eğitimde Yapılandırmacı Yaklaşımlar**, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, Cilt 40, Sayı 1, Ankara, 2007.

Aydın, Muhammet Şevki. **Cumhuriyet Döneminde Din Eğitimi Öğretmeni Yetiştirme ve İstihdamı (1923-1998)**, İBAV Yayınları, Kayseri, 2000.

Ayhan, Halis. **Cumhuriyet Dönemi Din Eğitimine Genel Bir Bakış**, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi Özel Sayısı, Ankara, 1999.

Ayhan, Halis. **Türkiye’de Din Eğitimi (1920-1998)**, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul, 1999.

Bahadıroğlu, Yavuz. “Şu din dersleri”, **Yeni Akit**, 14.08.2012, http://www.habervaktim.com/yazar/53391/su_%E2%80%9Cdin_dersleri%E2%80%9D.html (21.08.2014).

Bahçekapılı, Mehmet. **Yeni Eğitim Sisteminde Seçmeli Din Dersleri**, İlke İlim Kültür Eğitim Derneği ve YEKDER Yaygın Eğitim ve Kültür Derneği, İstanbul, 2013.

Bilgin, Beyza. **Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi**, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara, 1998.

Bolay, Süleyman Hayri, Mümtaz’erTürküne.**Din Eğitimi Raporu**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 1995.

Cebeci, Suat. **Cumhuriyet Döneminde Yüksek Din Öğretimi**,Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi Özel Sayı, Ankara, 1999.

Cebeci, Suat.**Din Eğitimi Bilimi ve Türkiye’de Din Eğitimi**,Akçay Yayınları, Ankara, 1996.

Çınar, Fatih. **İlköğretim Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretim Programının Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma (Isparta Örneği)**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, 2005.

Dağ, Mehmet.**Türkiye’de Din Eğitiminin Bazı Sorunları, Atatürk’ün 100. Doğum Yılında Türkiye 1.Din Eğitimi Semineri (23-25 Nisan 1981)**,Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Ankara, 1981.

Damar, Abdullah. “Seçmeli dersler uygulanamıyor”, **Haber 3**, 24.09.2012, <http://www.haber3.com//secmeli-dersler-uygulanamiyor> 107299y.htm (21.08.2014).

Demirel, Özcan. **Eğitimde Program Geliştirme**, Pegem A Yayınları, Ankara, 2004.

Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Dersi (4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar) Öğretim Programı, Ankara, 2010, (DKABÖP).

Doğan, Recai. “**Cumhuriyetin İlk Yıllarında Tevhid-i Tedrisat Çerçevesinde Din Eğitim-Öğretimi ve Yapılan Tartışmalar, Cumhuriyet’in 75. Yılında Türkiye’de Din Eğitimi ve Öğretimi**”, Türk Yurdu Yayınları, Ankara, 1999.

Doğan, Recai. Cemal Tosun. “**İlköğretim 6., 7. ve 8. Sınıflar İçin Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretimi Özel Öğretim Yöntemleri**, 1. Baskı, Pegem A Yayınları, Ankara, 2003.

Editör, “Seçmeli din dersi seçilemedi”, **Halk Haber Tv**, 04.10.2013, www.halkhaber.tv/haberler.php?id=357 (21.08.2014).

Eser, Turan. “Zorunlu din dersi ve lâiklik”, **Birgün**, 22.10.2013, www.birgun.net/yazi-goster/turan.../zorunlu-din-dersi-ve-lâiklik-908.html (21.08.2014).

Gökkaya, Ayhan. **Ortaöğretimde Felsefe ile Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Ders Müfredatlarının Sosyolojik Perspektiften Analizi**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kahraman Maraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahraman Maraş, 2011.

İlk Mektep Müfredat Programı, Matbaa-i Amire, İstanbul, 1924.

İlk Mektep Müfredat Programı, Maarif Vekâleti, İstanbul, 1927.

İlk Mektep Müfredat Programı, Maarif Vekâleti, İstanbul, 1930.

İlkokul Programı, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1969.

Kaymakcan, Recep. **Seçmeli Din Dersleri İnceleme ve Değerlendirme Raporu**, Çınar Basım Yayın, İstanbul, 2013.

Kızılabdullah, Yıldız. Tuğrul Yürük. “Din Eğitimi ve Öğretiminin Temelleri”, **Din Eğitimi**, 2. Baskı, (Ed. Mustafa Köylü, Nurullah Altaş), Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara, 2012.

Maarif Vekâleti Tebliğler Dergisi, 17 Eylül 1956, Cilt: 19, Sayı: 921.

Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi (29 Mart), Cilt: 45, Sayı: 2109, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1982.

Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi (27 Temmuz), Cilt: 53, Sayı: 2317, Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 1990.

Ozankaya,Özer.**Türkiye’de Lâiklik: Atatürk Devrimlerinin Temeli**,Cem Yayınları, İstanbul, 1993.

Özbay, Canan. **1982 ve 2005 Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretim Programlarının Karşılaştırılarak 2005 Öğretim Programının Değerlendirilmesi**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), On Dokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun, 2007.

Özden, Yaşar&Şimşek, Hasan. **Davranışçılıktan Oluşturmacılığa: "Öğrenme" Paradigmasının Dönüşümü ve Türk Eğitimi**, Bilgi ve Toplum Dergisi, Türk Dünyası Araştırmalar Vakfı, Nisan 1998, Sayı1.

Özen, Tûba Özlem. **1982 ve 2000 yıllarında Kabul Edilen İlköğretim Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretim Programlarının Amaçları ve Konuları Yönünden Karşılaştırılması**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), On Dokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun, 2004.

Öztürk, Veli. **Din Eğitimi ve Siyaset**,(Yayınlanmamış Doktora Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 1997.

Öztürk, Veli. **Çok Partili Dönemde Din Eğitimi ve Öğretimi**, Cumhuriyet'in 75. Yılında Türkiye'de Din Eğitimi ve Öğretimi İlmi Toplantısı (İzmir, 4-6 Aralık 1998) Türk Yurdu Yayınları, Ankara, 1999.

Öztürk, Veli. **Cumhuriyet Dönemi Milli Eğitim Şûralarında Din ve Ahlâk Eğitimi ile İlgili Olarak Alınan Kararlar ve Tartışmalar**, Tibyan Yayıncılık, İzmir, 2010.

Selçuk, Mualla. **Din Öğretiminin Kuramsal Temelleri: Zihin Gelişimi Açısından Bir Deneme**, Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi, Cilt 4, 1997.

Tartanoğlu, Sinan. "Bebeklere dinî eğitim", **Cumhuriyet**, 13.10.2013, www.cumhuriyetarsivi.com/katalog/192/sayfa/2013/10/13/9.xhtml (21.08.2014).

T.C. Resmî Gazete, S. 9406, 13 Eylül 1956.

Temel Dinî Bilgiler Dersi (İslâm; I-II) Öğretim Programı, Ankara, 2012, (TDBÖP).

Tosun, Cemal. "İki binli yıllarda Türkiye'de Din Öğretimi: Bugünden Geleceğe" **Din Öğretiminde Yeni Yöntem Arayışları Uluslar arası Sempozyum Bildiri ve Tartışmalar**, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2003.

Tosun, Cemal. **Din Eğitimi Bilimine Giriş**, Pegem A Yayınevi, 5. Baskı, Ankara, 2011.

Varış, Fatma. **Eğitimde Program Geliştirme: Teori ve Teknikler**, 4. Baskı, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayını, Ankara, 1988.

VII. Millî Eğitim Şûrası, Talim Terbiye Kurulu, Ankara, 1962.

Yaşa, Aysel. "Ortaokul Kuran'ı, lise Siyer'i seçti", **Yeni Şafak**, 10.05.2013, www.yenisafak.com.tr/.../ortaokul-kurani-lise-siyeri-secti-11.05.2013-520700 (21.08.2014).

Yürük, Tuğrul. “İlk ve Ortaöğretimde Din Öğretimi: Din Dersleri”, **Din Eğitimi El Kitabı**, (Ed. Recai Doğan, Remziye Ege), Grafiker Yayınları, Ankara, 2012.

Yürük, Tuğrul. **Cumhuriyet Dönemi Din Öğretimi Program Anlayışları**, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2011.

Zengin, Zeki Salih. **Tevhid-i Tedrisat Kanunu’nun Hazırlanmasından Sonraki İlk Dönemde Uygulanışı ve Din Eğitimi**, Dinî Araştırmalar Dergisi, Mayıs-Ağustos 2002, Cilt: 5, Sayı:1, s.13.

-----, “Askeri Liselere de ‘Seçmeli’ din dersi geliyor”, **Denge**, 15.11.2012, www.dengegazetesi.com.tr/news_detail.php?id=84550 (21.08.2014).

-----, “Din dersini seçtirmeyen müdüre sürgün”, **Yurt**, 22.09.2013, www.yurtgazetesi.com.tr/.../din-dersini-sectirmeyen-mudure-surgun-... (21.08.2014).

-----, “MEB, ders çizelgesini yayınladı: 1 zorunlu 3 seçmeli din dersi var!”, **Sol Haber Portalı**, 27.06.2012, www.haber.sol.org.tr/.../meb-ders-cizelgesini-yayinladi-1-zorunlu-3-secmeli-di (21.08.2014).

-----, “Müdür zoruyla seçmeli Kur’ân dersi”, **Aydınlık**, 12.09.2012, www.aydinligazete.com/.../15214-mudur-zoruyla-secmeli-kuran-dersi.... (21.08.2014).

-----, “Seçmeli din dersleri raporu açıklandı”, **Hürriyet**, 11.05.2013, www.hurriyet.com.tr/egitim/23255275.asp; (21.08.2014).

-----, “Seçmeli din derslerine imamlar girebilir”, **Posta**, 08.08.2012, <http://www.posta.com.tr/turkiye/HaberDetay/Secmeli-din-derslerine-imamlar-girebilir.htm?ArticleID=134295%20%20%20%20%20%20%20%20%20%20&Date=06.09.201> (21.08.2014).

-----, “Seçmeli Din Derslerini Engelleyenlere Suç Duyurusu”, **İlk Haberim.com**, 14.09.2012, <http://www.ilkhberim.com/dunya/secmeli-din-derslerini-engelleyenlere-suc-duyurusu-h42544.html> (21.08.2014).